

PERSP
TISK TÆNKETANK

VIDERKØBES

NØDVENDIGT FOR NOGLE GODT FOR ALLE

En undersøgelse af vilkår for studerende med funktionsnedsættelser på lange og mellemlange videregående uddannelser.

PERSPEKTIV

Med støtte fra
TrykFonden

”Nødvendigt for nogle, godt for alle - en undersøgelse af vilkår for studerende med funktionsnedsættelser på lange og mellemlange videregående uddannelser.”

Udarbejdet af Tænk tanken Perspektiv

<http://taenkperspektiv.dk/>
2019

Sofie Amalie Poulsen, Signe Rieland,
Veronika Schultz og Kirstine Mandrup Pedersen.

Layout & Design: Raboutnik

Tryk: FOA

Foto: Philip Davali

Undersøgelsen er udarbejdet med økonomisk støtte fra

Trygfonden

Oticonfonden

PFs Studentersociale Fond

Anbefalinger	8	7.2 Økonomisk støtte.....	43
1. Introduktion til feltet og undersøgelsesområdet	12	7.2.1 Betydning for gennemførelse af studie.....	43
2. Begrebsafklaring	14	7.2.2 Behandlingstider.....	44
2.1 Det relationelle handicapbegreb.....	14	7.2.3 Ekstra SU-klip.....	46
2.2 Tilgængelighed og og udfordringer.....	14	7.2.4 Hvem er det, der ikke får handicaptillæg?.....	46
3. Undersøgelsens elementer, metode og empiri	16	7.3 Delkonklusion.....	46
3.1 Undersøgelsens kvantitative data.....	16	8. Faglig tilgængelighed	48
3.1.1 Undersøgelsens population.....	16	8.1 Tilgængelighed af undervisningsmateriale.....	49
3.1.2 Spørgeskemaundersøgelsens anvendelighed.....	16	8.1.1 Litteratur.....	49
3.1.3 Beskrivelse af respondentgruppen.....	17	8.1.2 Andet undervisningsmateriale.....	50
3.2 Undersøgelsens kvalitative data.....	17	8.2 Tilgængelighed af undervisning.....	50
3.2.1 Interviewenes tematikker.....	17	8.2.1 Forberedelsestid og læsemængder.....	51
3.2.2 Interviewdeltagerne.....	18	8.2.2 Ustruktureret undervisning.....	51
3.2.3 Dialogmøder.....	18	8.3 Læsegrupper.....	51
4. At tage en uddannelse og have en funktionsnedsættelse	19	8.3.1 Gruppetannelse.....	52
4.1 funktionsnedsættelse som en hindring for det faglige udbytte.....	19	8.3.2 At være i en læsegruppe.....	53
4.2 At være studerende med en funktionsnedsættelse giver ekstra udfordringer.....	20	8.4 Praktik på de mellemlange videregående uddannelser.....	56
4.3 delkonklusion.....	20	8.4.1 Tanker om at skulle i praktik.....	56
5. Uddannelseshistorik: studievalg og studieforløb	22	8.4.2 Vejledning.....	56
5.1 Uddannelsesvalg.....	22	8.4.3 To studerendes oplevelser med vejledning og ansøgning til praktik.....	58
5.1.1 At tage en uddannelse.....	22	8.4.5 Selve praktikken.....	59
5.1.2 Valg af uddannelse.....	22	8.5 Delkonklusion.....	60
5.2 Forsinkelser.....	23	9. Social tilgængelighed	64
5.2.1 Fremdriftsreformen som en strukturel barriere.....	24	9.1 Den sociale tilgængelighed generelt.....	64
5.3 Frafald og omvalg.....	25	9.2 Introforløb.....	65
5.3.1 At overveje at droppe ud.....	26	9.3 Medstuderende med funktionsnedsættelser.....	66
5.3.2 Omvalg som følge af fysiske begrænsninger.....	26	9.3.1 En anden forståelse for hinanden.....	67
5.3.3 Stigmatisering gjorde det svært at tage beslutningen.....	27	9.3.2 Erfaringsudveksling.....	67
5.4 Delkonklusion.....	27	9.4 Coping strategier.....	67
6. Åbenhed og oplevelsen af at blive forstået	30	9.5 Betydning for studiegang.....	69
6.1 Overvejelser for og imod.....	30	9.6 Delkonklusion.....	69
6.1.1 Eget forhold til det at have en funktionsnedsættelse.....	30	10. Fysisk tilgængelighed	70
6.1.2 Frygten for stigma.....	31	10.1 Overordnet oplevelse af tilgængeligheden.....	70
6.1.3 Vi vil ikke have jeres medlidenhed.....	32	10.2 Adgang.....	71
6.2 Hvornår deler man det så?.....	32	10.3 Plads til hjælpemidler i lokalerne.....	71
6.3 Betydning for studieliv.....	32	10.4 Fysisk tilgængelighed for alle studerende med funktionsnedsættelser.....	72
6.4 Delkonklusion.....	34	10.4.1 Studiefaciliteter.....	73
7. Støttemuligheder	36	10.5 Delkonklusion.....	73
7.1 Den Specialpædagogiske Støtte.....	36	11. Konklusion	76
7.1.1 Adgang til og vejledning om støtte- og dispensationsmuligheder.....	37	12. Litteratur	78
7.1.2 Årsager til ikke at modtage vejledning.....	37	BILAG	82
7.1.3 At modtage vejledning.....	38	Bilag 1: Gennemførelse og rensning af spørgeskemaundersøgelsen.....	82
7.1.4 Ansøgningsprocessen for støtte og dispensation.....	38	Bilag 2: Respondentgruppens demografi.....	83
7.1.5 Den Specialpædagogiske Støtte i praksis.....	39	Bilag 3: Oversigt over interviewdeltagere.....	85
7.1.6 Oplevelsen af støttemulighederne.....	40	Bilag 4: Behandling af interviews.....	86
7.1.7 Betydning for at kunne gennemføre studiet.....	40		
7.1.8 Mangel på støttemuligheder.....	42		

Forord

Fri og lige adgang til uddannelse, er et af de pejlemærker, vi i Tænk tanken Perspektiv har for vores arbejde. Vi ønsker at sætte fokus på elever og studerendes hverdag og undersøge, hvilke udfordringer de oplever i uddannelsessystemet. Det mener vi gøres bedst ved at tage udgangspunkt i elever og studerendes perspektiver, således at vi sammen kan være med til at sikre et uddannelsessystem, som er præget af demokrati og fællesskab.

Desværre er der nogen grupper i uddannelsessystemet, der holdes uden for fællesskabet. Tidligere undersøgelser har vist, at studerende med funktionsnedsættelser oplever barrierer i forhold til at tage en videregående uddannelse.

Vi ønsker med denne rapport at bidrage med en ny status på, hvordan det er at være studerende på en lang eller mellem-lang videregående uddannelse, når man har en funktionsnedsættelse.

Vi har derfor taget udgangspunkt i de studerendes egne oplevelser for at undersøge og analysere, hvilke barrierer studerende med funktionsnedsættelser oplever. Desværre viser rapporten, at vi langt fra er i mål med at inkludere studerende med funktionsnedsættelser på landets uddannelsesinstitutioner. Rapportens fund har derfor dannet grundlag for 10 konkrete anbefalinger til, hvordan forholdene for studerende med funktionsnedsættelser kan forbedres.

Der skal herfra lyde en stor tak til de personer og organisationer, der har gjort projektet og rapporten mulig. Tak til fondene, Trygfonden, PFs Studentersociale fond og Oticonfonden, der alle har troet på projektet og investeret i det.

Tak til alle de studerende, der har deltaget i spørgeskemaet og de studerende, der har stillet sig selv til rådighed for interviews - uden jeres bidrag og stemme, havde der ikke været nogen rapport. For os har det været højeste prioritet at få videreformidlet jeres oplevelser.

Derudover har projektnetværket, der har fulgt projektet fra start til slut, bidraget med værdifulde perspektiver på området og været med til at udarbejde de konkrete anbefalinger. De skal have en særlig tak.

Vi glæder os til at se projektet leve videre, således at vi sammen kan være med til at sætte handling bag ordene og sikre bedre vilkår for studerende med funktionsnedsættelse på de videregående uddannelser.

På vegne af bestyrelsen i Tænk tanken Perspektiv.

Bestyrelsesformand,
Jenny Maria Jørgensen

Anbefalinger

Denne rapport viser tydeligt, at der er mange barrierer for at studerende med funktionsnedsættelser kan tage en videregående uddannelse på lige fod med andre. Det rejser spørgsmål om, hvorvidt der gøres nok for at inkludere og fastholde studerende med funktionsnedsættelser. I projektnetværket mener vi, at der skal gøres mere for at sikre, at alle personer med funktionsnedsættelser har adgang til uddannelse uden diskrimination og på lige fod med andre. Derfor har vi sammenfattet 10 anbefalinger til, hvordan nogle af de udfordringer studerende med funktionsnedsættelser møder kan afhjælpes, ved at stille krav politisk og krav til handling på uddannelsesstederne.

Anbefalingerne er afhængige af, at uddannelsesstederne arbejder for at skabe et studiemiljø, hvor man tør være åben om sine funktionsnedsættelser og udfordringer, og hvor man bliver mødt med forståelse. Det er vores overbevisning at implementeringen af disse anbefalinger kan hjælpe denne forståelse på vej, men det kræver også at man lytter til de studerende med funktionsnedsættelser og deres behov. Desuden er det vores overbevisning at flere af disse anbefalinger vil skabe et studiemiljø, som er til gavn for alle studerende. Det er nødvendigt for nogle, godt for alle.

Anbefalingerne tager udgangspunkt i de udfordringer, som de studerende fremhæver i denne rapport samt vores viden på det uddannelses- og handicap-politiske område.

1. Styrk den faglige tilgængelighed på uddannelsesinstitutionerne

Rapporten (afsnit 8) peger på, at studerende med funktionsnedsættelser oplever udfordringer med den faglige tilgængelighed på deres uddannelser, hvilket er en barriere i forhold til at opnå samme faglige udbytte som ens medstuderende.

Derfor anbefaler vi, at uddannelsesinstitutionerne i samarbejde med studenterråd og -foreninger udarbejder lokale retningslinjer, der som minimum skal sikre at:

- Undervisere forpligtes på at gøre undervisningsmaterialerne tilgængelige i god tid inden påbegyndt undervisning
- Undervisningsmaterialet er tilgængeligt på en måde, der tager hensyn til de studerendes funktionsnedsættelser og de hjælpemidler, de måtte bruge.
- Undervisere forpligtes på at bruge de værktøjer og hjælpemidler, der er til rådighed i undervisningen

2. Nyttænk den fysiske tilgængelighed på uddannelsesinstitutionerne

Rapporten (afsnit 10) peger på, at det er på tide at nytænke den fysiske tilgængelighed for studerende med funktionsnedsættelser. Det er på tide, at man inkluderer studerende med psykiske funktionsnedsættelser i arbejdet med den fysiske tilgængelighed.

Derfor anbefaler vi, at uddannelsesinstitutioner i samarbejde med lokale studenterråd og -foreninger jævnligt evaluerer den fysiske tilgængelighed og foretager de forbedringer, der måtte være behov for. Evalueringen skal som minimum tage højde for:

- At installationer såsom elevatorer og ramper fungerer
- At undervisnings- og gruppe lokaler er indrettet således, at der er taget højde for lys, støj, akustik og temperaturer
- At studiefaciliteterne er indrettet således, at man kan få arbejdsro
- At den studerende har adgang til de faciliteter, som vedkommende har brug for med sin funktionsnedsættelse, f.eks. handicap-parkering eller hvilerum.

3. Inkludér studerende med funktionsnedsættelser i de sociale fællesskaber

Rapporten (afsnit 9) viser, at studerende med funktionsnedsættelser i lav grad deltager i sociale arrangementer på deres uddannelsessted. Det har stor betydning for ens studieliv at indgå i sociale fællesskaber på ens uddannelse, hvorfor der skal tages højde for at studerende er forskellige og har forskellige interesser og behov.

Derfor anbefaler vi:

- At uddannelsesinstitutionerne, studenterråd og -foreninger samarbejder om at sikre, at der udbydes sociale arrangementer af forskellige karakter, der tager højde for, at studerende har forskellige interesser
- At uddannelsesinstitutionerne, studenterråd og -foreninger i samarbejde undersøger om uddannelsesstedet har politik, der synliggør hvordan uddannelsesstedet forholder sig til studerende med funktionsnedsættelser, og enten reviderer eller udarbejder en sådan politik.

4. Opkvalificering af studentervejledning og andre parter

Rapporten (afsnit 6) viser, at de studerende oplever, at en bedre forståelse for deres funktionsnedsættelse ville afhjælpe nogle af de problemer, som de oplever

Vi anbefaler derfor:

- En opkvalificering af studentervejledning samt repræsentanter i de organer som tildeler dispensationer og andre demokratiske organer.
- At én eller flere handicaporganisationer udarbejder en guide om funktionsnedsættelser og uddannelse. Guiden skal fungerer som et opslagsværk, der skal sikre at de ovenstående organer træffer velinformerede beslutninger og giver relevant vejledning til studerende med funktionsnedsættelser.
- At uddannelsesinstitutionerne, studenterråd og -foreninger i samarbejde udarbejder en række anbefalinger til arbejdet med studerende med funktionsnedsættelser, eventuelt med udgangspunkt med denne rapport's resultater..

5. Bedre og løbende vejledning om støttemuligheder

Rapporten viser (afsnit 7), at støttemuligheder har stor betydning for studerende med funktionsnedsættelser og deres mulighed for at gennemføre en uddannelse. Dog viser rapporten også, at de studerende oplever udfordringer med at tilgå viden og vejledning om støttemulighederne.

Vi anbefaler derfor:

- At de vejledende organer er mere opsøgende. Eksempelvis foreslår vi:
 - at studievejledningen udsender en mail om støttemuligheder og vejledning for studerende med funktionsnedsættelser en gang halvårligt for alle studerende.
 - at studievejledning nævner mulighederne for støtte og vejledning, når de opsøger de studerende i andre sammenhænge.
- At uddannelsesstedet skaber mere gennemsigtighed i vejledningen, eksempelvis ved at gøre information om vejledning og støttemuligheder mere tilgængeligt på hjemmesiden.

6. Mulighed for en helhedsorienteret studieplan

Jævnfør rapporten (afsnit 7) oplever mange studerende med funktionsnedsættelser, at det kræver meget overskud at skulle søge om støtte og dispensationer, og lange behandlingstider for dispensationsansøgninger opleves som en barriere i deres studieliv.

Vi anbefaler derfor, at man indfører muligheden for en helhedsorienteret studieplan, som skal sikre:

- At studiet tilrettelægges efter den studerendes ressourcer, eksempelvis muligheden for at studere på nedsat tid
- At den studerende kun skal søge dispensationer, såfremt der sker noget uforudset. Det giver den studerende mulighed for at koncentrere sig om sit studie og det faglige udbytte
- At den studerende har adgang til den støtte og de hjælpemidler, som vedkommende har brug for under hele studiet.

7. Bedre dispensationsmuligheder

De studerende, som ikke bliver omfattet af den helhedsorienterede studieplan, skal også sikres bedre dispensationsmuligheder. Formålet er at mindske usikkerheden for den studerende og give den studerende mulighed for at koncentrere sig om sit studie og det faglige udbytte.

Vi anbefaler derfor, at man automatiserer dispensationsansøgninger, hvis den studerende ønsker at tage fag på et andet fakultet, med respekt for det enkelte studiens autonomi. Det betyder:

- At ens dispensation søges automatisk i et andet studienævn, såfremt man tager fag andetsteds
- At den studerende ikke skal indsamle den samme dokumentation flere gange
- At den studerende kun skal forholde sig til dispensationsansøgningen, såfremt andre forhold gør sig gældende og der ønskes yderligere dokumentation.

8. Alle studerende med funktionsnedsættelser skal have mulighed for at komme i et relevant praktik- eller klinikforløb

Rapporten viser (afsnit 8.4), at de studerende oplever vejledningen omkring hjælpemidler og støttemuligheder i forbindelse med den obligatoriske praktik som meget mangelfuld. Det skal sikres, at alle studerende med funktionsnedsættelser får mulighed for at indgå i et meningsfuldt praktik eller klinikforløb.

Derfor anbefaler vi:

- At vejledningen har fokus på at tilrettelægge et praktikforløb, der tager hensyn til den enkelte studerende og vedkommendes behov
- At der tilbydes større fleksibilitet i forbindelse med praktikken, f.eks. nedsat tid
- At dem der forestår vejledning af de studerende inden de skal i praktik opkvalificeres til at forstå hvilke udfordringer, studerende med funktionsnedsættelser kan møde i praktik, og hvordan dette kan imødekommes.

9. Bedre muligheder for handicaptillæg til SU

Rapporten viser (afsnit 7.2), at handicaptillæg til SU har stor betydning for at studerende med funktionsnedsættelser kan gennemføre deres uddannelse på lige fod med andre. Dog peger rapporten også på, at en stor gruppe af studerende oplever at mangle økonomisk støtte.

Vi anbefaler derfor, at handicaptillæg til SU revurderes, så flere studerende med funktionsnedsættelser omfattes af bestemmelsen. Konkret foreslår vi:

- At handicaptillægget for fremtiden tildeles på baggrund af en lægefaglig vurdering af den studerendes samlede ressourcer for at påtage sig studiearbejde ved siden af studiet

- At man indfører muligheden for at den studerende kan gøre sit handicaptillæg hvilende i en afgrænset periode, så den studerende får mulighed for at afprøve sin erhvervsevne og få generel erfaring med arbejdsmarkedet samt et netværk.

10. Fjern fremdriftsincitamenter

Jævnfør rapporten (afsnit 5) vurderer mange studerende med funktionsnedsættelser, at de ikke kan læse på fuldtid grundet deres funktionsnedsættelse og flere studerende udtrykker, at de aldrig ville kunne gennemføre en uddannelse på normeret tid.

- Vi anbefaler derfor, at alle fremdriftsincitamenter fjernes. Det kræver, at flere uddannelsespolitiske tiltag revurderes eller tilbagerulles, eksempelvis aktivitetskrav, bevillingssystemet og SU-systemets økonomiske incitamenter.

- Ved at fjerne de mekanismer, der sætter begrænsende regler for den studerende og som straffer institutionerne økonomisk, kan studerende med funktionsnedsættelser tilbydes den fleksibilitet i forhold til studietid, som de har behov for.

Anbefalingerne er udarbejdet af Projektnetværket tilknyttet projektet vedrørende trivsel hos studerende med funktionsnedsættelser på videregående uddannelser. Projektnetværket består af Sammenslutning af Unge med Handicap, Danske Handicaporganisationer, Danske Studerende Fællesråd, Pædagogstuderendes Landssammenslutning (på vegne af Professionshøjskolenetværket), Polyteknisk Forening og Studenterrådet ved Københavns Universitet.

01

Introduktion til feltet og undersøgelsesområdet

FNs konvention om rettigheder for personer med handicap skal sikre, at mennesker med handicap har de samme menneskerettigheder som mennesker uden handicap. Konventionen understreger derfor også personer med handicaps ret til uddannelse og forbyder enhver form for diskrimination, også i uddannelsessystemet. I konventionens artikel 24 står der:

Stk. 1: *Deltagerstaterne anerkender, at person med handicap har ret til uddannelse. Med henblik på at virkeliggøre denne ret uden diskrimination og på grundlag af lige muligheder skal deltagerstaterne sikre et inkluderende uddannelsessystem på alle niveauer samt livslang læring*¹

Stk. 5: *Deltagerstaterne skal sikre, at personer med handicap har adgang til almindelige videregående uddannelser, erhvervsuddannelser, voksenundervisning og livslang læring uden diskrimination og på lige fod med andre. Med henblik herpå skal deltagerstaterne sikre, at der sørges for en rimelig tilpasning til personer med handicap.*²

På baggrund af konventionen har deltagerstaterne til ansvar at sikre lige adgang til uddannelsessystemet og fjerne barrierer for tilgængelighed. Jævnfør en Folketingsbeslutning af 17. december 2010 er det Institut for Menneskerettigheder, der varetager opgaven med at fremme, beskytte og overvåge gennemførelsen af FN's handicapkonvention.³

I april 2019 udgav Institut for Menneskerettigheder en statusrapport over udviklingen i menneskerettighederne i 2017-19 for personer med handicap i Danmark. Rapporten fremhæver, at uddannelsesgraden for mennesker med handicap er faldende. Jævnfør rapportens tal er andelen af personer med handicap mellem 30 og 40 år, der har gennemført en erhvervsuddannelse eller en videregående uddannelse faldende. I 2016 havde 66% af de 30-40-årige med handicap gennemført en erhvervskompetencegivende uddannelse mod 74% i 2012. For personer uden handicap har tallet været stigende.⁴ Desuden viser en undersøgelse fra 2014 fra VIVE, Det nationale forsknings- og analysecenter for Velvære (forhenværende SFI), at personer med et handicap eller længerevarende helbredsproblem gennemgående har et lavere uddannelsesniveau end personer uden handicap⁵, samt at flere personer med handicap er droppet ud af uddannelser end personer uden handicap.⁶

Der kan være mange årsager til frafald og faldende uddannelsesniveau blandt personer med handicap. I 2008 forestod Danske Studerendes Fællesråd (DSF) en undersøgelse af vilkår for studerende med handicap og funktionsnedsættelsers videregående uddannelser i Danmark. Undersøgelsen klarlagde blandt andet, at mere end 60% af undersøgelsens deltagere oplever, at deres handicap påvirker deres mulighed for at gennemføre deres uddannelse negativt.⁷ Undersøgelsen er nu mere end et årti gammel og siden er der ikke blevet lavet en lignende undersøgelse, der i så stort omfang indsamler data om studerende med funktionsnedsættelser på videregående uddannelser.

I 2017 gennemførte Danske Handicaporganisationer en rundspørge der peger på, at mange studerende med handicap oplever udfordringer med at gennemføre et studie. Deltagerne i rundspørgen peger selv på manglende fleksibilitet og manglende hensyn til deres handicap.⁸ Rundspørgeren viser blandt andet, at 83% af de studerende med handicap oplever stress eller mistrivsel på grund af faglige krav. Rundspørgeren viser, at der fortsat er store vanskeligheder for studerende med handicap i forhold til at gennemføre deres videregående uddannelse. Eksempelvis tilkendegiver, 39% af de adspurgte, at underviserne ikke tager hensyn til deres handicap, så de kan deltage på lige fod i undervisningen, og 49 % tilkendegiver, at de ikke kan deltage i det sociale liv på lige fod med deres

medstuderende. Derudover viser rundspørgeren, at 61% af de adspurgte var bekymrede for, om de kunne gennemføre studiet på grund af fremdriftsreformen.⁹

Set i lyset af de seneste ti års reformer og ændringer i forholdene på de videregående uddannelser og med disse tal for øje, ønsker vi derfor med nærværende undersøgelse at bidrage med en ny status på vilkår for studerende med funktionsnedsættelser på videregående uddannelser i Danmark.

1 Konventionen om rettigheder for personer med handicap

2 Konventionen om rettigheder for personer med handicap

3 Folketingsbeslutning om fremme, beskyttelse og overvågning af gennemførelsen af FN's konvention om rettigheder for personer med handicap.

4 Institut for Menneskerettigheder (2019). Handicap Status 2019. (side 27)

5 Larsen, M. R., & Høgelund, J. (2014). Handicap, uddannelse og beskæftigelse. København. (side 27)

6 Amilon, A., Bojsen, L. B., Østergaard, S. V., & Rasmussen, A. H. (2017). Personer med handicap - Hverdagsliv og levevilkår 2016. København. (s.37)

7 Danske Studerendes Fællesråd (2008). Vi er jo ikke en del af universitetets bevidsthed - en undersøgelse af barrierer for studerende med handicap på lange videregående uddannelser (side 15)

8 Danske Handicaporganisationer. (2017). Studerende med handicap mistrives og kvitter studiet.

9 Danske Handicaporganisationer. (2017). Studerende med handicap mistrives og kvitter studiet.

02

Begrebsafklaring

Vi vil i det følgende redegøre for projektets forståelse af handicap og funktionsnedsættelser og for brugen af bestemte begreber i nærværende rapport. Fra et handicapteoretisk perspektiv kan man overordnet forstå handicap fra to forskellige udgangspunkter. Det første er et medicinsk og personorienteret udgangspunkt, mens det andet er et strukturelt og relationelt udgangspunkt. Nærværende projekt tager udgangspunkt i det relationelle handicapbegreb.

2.1 DET RELATIONELLE HANDICAPBEGREB

Med det relationelle handicapbegreb skelnes der mellem et handicap og en funktionsnedsættelse. Her anskues handicap som det møde, der er mellem et menneske med en funktionsnedsættelse og det omkringliggende samfund. I denne undersøgelse forstås handicapbegrebet med afsæt i FN's standardregler om lige muligheder for handicappede, hvori det lyder:

Betegnelsen "handicap" betyder tab eller begrænsning af mulighederne for at deltage i samfundslivet på lige fod med andre. Den beskriver relationen mellem et menneske med funktionsnedsættelse og dets omgivelser. Formålet med denne betegnelse er at sætte fokus på mangler ved omgivelserne og mange af de i samfundet iværksatte aktiviteter, som for eksempel information, kommunikation og uddannelse, der forhindrer mennesker med funktionsnedsættelse i at deltage på lige vilkår med andre.¹⁰

Med begrebet funktionsnedsættelse menes der enten en fysisk eller psykisk hæmning af sanser, funktioner eller kognitive evner. Med andre ord henviser funktionsnedsættelse

til en kropslig eller kognitiv dysfunktion eller funktion der adskiller sig fra normen.

I det relationelle handicapbegreb er funktionsnedsættelserne og disses konsekvenser for en persons livsførsel det, som skaber et handicap. Med andre ord skaber funktionsnedsættelserne barrierer for, at det er muligt at leve på lige fod med andre mennesker, som ikke har en funktionsnedsættelse. I nærværende rapport anvender vi derfor betegnelsen "studerende med funktionsnedsættelser" om undersøgelsens deltagere.

2.2 TILGÆNGELIGHED OG UDFORDRINGER

Som nævnt ovenfor arbejder vi med udgangspunkt i det relationelle handicapbegreb, hvor handicap anskues som det møde, der er mellem et menneske med en funktionsnedsættelse og det omkringliggende samfund. For at undersøge mødet med det omkringliggende samfund, her uddannelsesstedet og -systemet, arbejder vi i nærværende rapport med tilgængelighed. Det er nemlig i mødet med det omkringliggende samfund, at der kan opstå et tilgængelighedsproblem og ikke på grund af funktionsnedsættelsen i sig selv.¹¹

Vi arbejder med en bred forståelse af tilgængelighed som begreb, delt i tre overordnede kategorier: fysisk, faglig og social tilgængelighed. Denne kategorisering bygger på en rapport af Sammenslutningen af Unge med Handicap, hvori de identificerer de udfordringer, som studerende med handicap møder på videregående uddannelser. De inddeler udfordringerne efter fysiske, faglige og sociale udfordringer. Derudover identificerer de udfordringer vedrørende kompenserende støtte.¹²

Fysisk tilgængelighed

Fysisk tilgængelighed referer til det fysiske miljø på uddannelsesstedet og de udfordringer, som studerende med funktionsnedsættelser oplever i relation hertil

Faglig tilgængelighed

Den faglige tilgængelighed omhandler i hvor høj grad, at studerende med funktionsnedsættelser har adgang til samme faglige udbytte som deres medstuderende og i hvor høj grad de studerende har mulighed for at deltage i undervisningen på lige fod med deres medstuderende.

Social tilgængelighed

Det sociale live har stor betydning for den studerendes tilknytning til studiet. Derfor kigger vi på den sociale. Den sociale tilgængelighed omhandler derfor de studerende med funktionsnedsættelsers oplevelse af det sociale liv, de sociale arrangementer og forholdet til ens medstuderende.

Med udgangspunkt i denne opdeling af tilgængelighed, vil vi undersøge hvordan den fysiske, faglige og sociale tilgængelighed påvirker studerende med funktionsnedsættelser, og hvilke barrierer manglende tilgængelighed kan udgøre.

10 Forenede Nationer (1994) FN's standardregler om lige muligheder for handicappede.

11 Sammenslutningen af Unge Med Handicap (2013) Hvordan kan uddannelsesinstitutioner inkludere studerende med handicap? - Et inspirationskatalog til videregående uddannelsesinstitutioner. (side 3)

12 Sammenslutningen af Unge Med Handicap (2013) Hvordan kan uddannelsesinstitutioner inkludere studerende med handicap? - Et inspirationskatalog til videregående uddannelsesinstitutioner.

Undersøgelsens elementer, metode og empiri

Undersøgelsen består af to hovedelementer, en elektronisk spørgeskemaundersøgelse udført i samarbejde med Sammenslutningen af Unge med Handicap (SUMH) samt kvalitativt datamateriale. Spørgeskemaundersøgelsens data giver ikke en fuldkommen forståelse af, hvordan det er at være studerende med en funktionsnedsættelse, og den giver heller ikke et repræsentativt billede af gruppen. Spørgeskemaundersøgelsen bidrager med en kvantitativ skitsering af, hvordan én gruppe af studerende med funktionsnedsættelser oplever at være studerende på en lang eller mellemlang videregående uddannelse, og kan således kortlægge nogle generaliserbare tendenser for studerende med funktionsnedsættelser. I tillæg hertil har Tænk tanken Perspektiv udført 17 kvalitative interviews, der har haft til formål at bidrage til en mere detaljeret forståelse for, hvordan studerende med funktionsnedsættelser oplever at være studerende på godt og på ondt. Ydermere er formålet med interviewene, at videreformidle erfaringer og fortællinger, for bedst muligt at kunne beskrive trivsel for studerende med funktionsnedsættelser med de studerendes egne ord og oplevelser. Det er derfor vigtigt at holde for øje, at undersøgelsen afspejler respondentgruppens og interviewdeltageres oplevelse af at være studerende med en funktionsnedsættelse og kan derfor ikke anvendes som et fyldestgørende billede af, hvordan det opleves at være studerende med en funktionsnedsættelse på de lange og mellemlange videregående uddannelser. I stedet skal undersøgelsen ses som et udtryk for hvordan 870 respondenter og 17 interviewdeltagerne oplever dette, og konklusionerne skal derfor behandles som deres oplevelse eller som tendenser, og ikke som en repræsentativ undersøgelse, der giver udtryk for, hvordan alle studerende med funktionsnedsættelser oplever at være studerende.

3.1 UNDERSØGELSENS KVANTITATIVE DATA

3.1.1 Undersøgelsens population

Populationen for undersøgelsen er *studerende på mellemlange- og lange videregående uddannelser i Danmark, der selv vurderer at have et handicap eller en funktionsnedsættelse*. Altså omfatter undersøgelsen både respondenter med diagnosticeret og selvoplevet funktionsnedsættelse.

Da der ikke findes præcise tal på ovennævnte population, har det for det første ikke været muligt at udtrække en tilfældig stikprøve af populationen, og det har ikke været muligt at lave en repræsentativitetsundersøgelse.

3.1.2 Spørgeskemaundersøgelsens anvendelighed

Da der ikke findes præcise tal for populationen, er der ikke foretaget en repræsentativitetsundersøgelse af spørgeskemaundersøgelsens data. På baggrund heraf har vi desuden vurderet det unødvendigt at gennemføre spørgeskemaundersøgelsen med en kontrolgruppe af studerende uden funktionsnedsættelser. Det kvantitative data i nærværende undersøgelse er analyseret med et deskriptivt formål, der kortlægger respondentgruppens oplevelser. Det præsenterede data skal således læses og anvendes som en beskrivelse respondenternes oplevelser, som kan anspore nogle generelle tendenser, men aldrig må ses som et udtryk for hele gruppen af studerende med funktionsnedsættelser.

I spørgeskemaundersøgelsen er der 870 respondenter, der er studerende på en mellemlang eller lang videregående uddannelse i Danmark og som vurderer at have en funktionsnedsættelse.¹³ Det er ikke alle 870 respondenter, som har besvaret hele spørgeskemaundersøgelsen, ligesom der er respondenter, der har sprunget enkelte spørgsmål over. Da spørgeskemaundersøgelsen, som nævnt, ikke afdækker en repræsentativ gruppe oplevelse, har vi prioriteret at videregive alle 870 respondenternes svar. Antallet af respondenter per spørgsmål vil derfor variere, dog vil antallet af respondenter til det pågældende

spørgsmål vil fremgå. Derudover indeholder spørgeskemaundersøgelsen en række åbne spørgsmål, hvor respondenter havde mulighed for at komme med uddybende svar. Disse svar har sammen med interviewdeltageres udsagn været med til at nuancere og uddybe data fra spørgeskemaundersøgelsen. De åbne svar er i høj grad blevet brugt i analysearbejdet til at udvide vores forståelse for de forskellige tematikker, og enkelte af de åbne svar vil blive inddraget i rapporten som uddybende kommentarer.

Af bilag 1 fremgår det, hvordan spørgeskemaet er distribueret og hvordan data er rensset.

3.1.3 Beskrivelse af respondentgruppen.

Den kvantitative data i nærværende undersøgelse bygger på svar fra 870 respondenter og omfatter både respondenter med diagnosticeret og selvoplevet handicap eller funktionsnedsættelse. Undersøgelsen omfatter dog flest respondenter med diagnosticeret funktionsnedsættelser. 98,5% af de respondenter, som har tilkendegivet at have en fysisk funktionsnedsættelse, oplyser, at dette er diagnosticeret af en læge eller andet sundhedsfagligt personale. Blandt respondenter med kognitive eller psykiske funktionsnedsættelser, har 89,0% af respondenterne oplyst, at funktionsnedsættelsen er diagnosticeret af en læge eller andet sundhedsfagligt personale.

Respondentgruppen er i arbejdet med spørgeskemaundersøgelsen data opdelt i tre grupper: respondenter med psykiske og/eller kognitive funktionsnedsættelser, respondenter med fysiske funktionsnedsættelser og respondenter med både fysiske, kognitive og/eller psykiske funktionsnedsættelser, på baggrund af respondenternes egne svar til spørgsmålene "Har du et fysisk helbredsproblem eller funktionsnedsættelse?" og "Har du en psykisk eller kognitiv funktionsnedsættelse?".

Psykiske og/eller kognitive funktionsnedsættelser	60,3%
Fysiske funktionsnedsættelser	20,8%
Både fysiske, psykiske og/eller kognitive funktionsnedsættelser	18,9%

Tabel 1

Antal respondenter: 870

Af tabel 1 fremgår det, at 60,3% af respondenterne har en eller flere psykiske eller kognitive funktionsnedsættelser, 20,8% har en eller flere fysiske funktionsnedsættelser og 18,9% har både fysiske, psykiske og/eller kognitive funktionsnedsættelser.

Respondentgruppen består af studerende på mellemlange og lange videregående uddannelser. Af tabel 2 fremgår det, at 61,4% af respondenterne er tilknyttet en mellemlang videregående uddannelse og 38,6% af respondenter er tilknyttet en lang videregående uddannelse.

HVILKEN SLAGS UDDANNELSE GÅR DU PÅ?	
Mellemlang videregående uddannelse	61,4%
Lang videregående uddannelse	38,6%

Tabel 2

Antal respondenter: 870

For en demografisk beskrivelse af respondentgruppen fordelt på uddannelsessted, køn, alder og geografisk fordeling, se bilag 2.

3.2 UNDERSØGELSENS KVALITATIVE DATA

For at bidrage til en mere detaljeret og forståelse for, hvordan studerende med handicap eller funktionsnedsættelser oplever at være studerende på godt og på ondt, indeholder undersøgelsen også kvalitative interviews. Interviewene er udtryk for individuelle oplevelser og erfaringer, men kan bidrage til en nuancering af det kvantitative materiale. Af bilag 3 fremgår interviewdeltagerne og deres funktionsnedsættelser.

3.2.1 Interviewenes tematikker

Interviewene har handlet om den studerendes oplevelse af at have en funktionsnedsættelse, mødet med og oplevelser på uddannelser når man har en funktionsnedsættelse, samt hvordan den studerende oplever at navigere i uddannelsessystemet. Interviewguiden er udarbejdet således, at de lægger sig op af de tematikker, der berøres i spørgeskemaundersøgelsen. Dog har interviewene ikke taget udgangspunkt i, hvad interviewdeltageren har svaret i spørgeskemaundersøgelsen. Interviewene er blevet gennemført som

¹³ Se bilag 1 for mere om rensning af data

At tage en uddannelse og have en funktionsnedsættelse

semistrukturerede interviews med interviewguiden som retningslinje, da vi har ønsket at skabe mulighed for at gå mere i dybden med en eller flere temaer, afhængig af den enkelte interviewpersons fortællinger og erfaringer. Desuden har interviewguiden fungeret som en kvalitetssikring, der har sikret en grad af ensartethed i interviewformen, da tre forskellige medarbejdere har foretaget interviews.

3.2.2 Interviewdeltagerne

Alle interviewdeltagerne har deltaget i spørgeskemaundersøgelse og har tilkendegivet, at vi måtte kontakte dem med henblik på interview. Med denne fremgangsmåde har vi således kun fået kontakt til studerende med funktionsnedsættelser som selv har haft overskud til at kontakte os, og dem der har haft overskud til at tale om deres funktionsnedsættelse. Med denne fremgangsmåde er der desuden mange af interviewdeltagere, der har henvendt sig fordi, de har haft en dagsorden med at deltage i interviewet. Alle interviewdeltagerne er tilknyttet en uddannelse i Region Hovedstaden, men gruppen omfatter studerende med forskellige typer uddannelsesretninger og funktionsnedsættelser (se bilag 3).

Det indsamlede datamateriale er af personfølsom karakter, hvorfor det ikke er muligt for os at dele interviewene i deres fulde længde. Alle interviewdeltagere er dog fuldt indforståede med, og har givet samtykke til, at udsagn fra deres interview må bruges i undersøgelsen. Desuden har vi redigeret citater således, at interviewdeltagerne er fyldt anonymiserede. For mere om behandling af interviews og brugen af citater, se bilag 4

3.2.3 Dialogmøder

I forbindelse med projektet har Tænk tanken Perspektiv afholdt tre dialogmøder. Det overordnede formål med dialogmøderne har været at etablere og opbygge samarbejdsnetværk med repræsentanter for studerende, undervisere og ledelse på videregående uddannelser i Region Hovedstaden. Disse lokale netværk skal fremadrettet sikre, at hverdags erfaringer og oplevelser fra de studerende, som har en funktionsnedsættelse, tages i betragtning, når der for eksempel udarbejdes lokale handicappolitikker eller når konkrete indsatser søsættes. De hverdags erfaringer og oplevelser, som er blevet fremlagt ved dialogmøderne, har sammen med interviewene været med til at nuancere vores forståelse for, hvordan studerende med funktionsnedsættelser oplever det at være studerende og have en funktionsnedsættelse og har derfor også været et vigtigt element i analysearbejdet.

Dette afsnit vil behandle, hvordan undersøgelsens deltagere overordnet set oplever at være studerende med en funktionsnedsættelse.

4.1 FUNKTIONSNEDSÆTTELSE SOM EN HINDRING FOR DET FAGLIGE UDBYTT

Respondenterne i spørgeskemaundersøgelsen er blevet spurgt, hvorvidt de oplever deres funktionsnedsættelse som en hindring for at opnå samme faglige udbytte som deres medstuderende.

OPLEVER DU, AT DIN FUNKTIONSNEDSÆTTELSE ER EN HINDRING FOR, AT DU KAN OPNÅ SAMME FAGLIGE UDBYTT SOM DINE MEDSTUDERENDE?	
Ja	63,9%
Nej	36,1%

Tabel 3

Antal respondenter: 739

Af tabel 3 fremgår det, at 63,9% af respondenterne oplever deres funktionsnedsættelse som en hindring for at kunne opnå samme faglige udbytte som deres medstuderende. Nedenfor ses svarene fordelt på funktionsnedsættelse:

OPLEVER DU, AT DIN FUNKTIONSNEDSÆTTELSE ER EN HINDRING FOR, AT DU KAN OPNÅ SAMME FAGLIGE UDBYTT SOM DINE MEDSTUDERENDE? FORDELT PÅ FUNKTIONSNEDSÆTTELSE			
	Ja	Nej	I alt
Psykiske og/eller kognitive funktionsnedsættelser	66,1%	33,9%	100% (439)
Fysiske funktionsnedsættelser	48,6%	51,4%	100% (148)
Både fysiske, psykiske og/eller kognitive funktionsnedsættelser	63,9%	36,1%	100% (152)

Tabel 4

Antal respondenter: 739

Af tabel 4 fremgår det, at det særligt er respondenter med psykiske og/eller kognitive funktionsnedsættelser, samt respondenter med både fysiske, kognitive og/eller psykiske funktionsnedsættelser, der oplever deres funktionsnedsættelse som en hindring for det faglige udbytte. Af respondenterne med psykiske og/eller kognitive funktionsnedsættelser tilkendegiver 66,1% at de oplever deres funktionsnedsættelse

som en hindring for at opnå samme faglige udbytte som deres medstuderende. Af respondenterne med både fysiske, psykiske og/eller kognitive funktionsnedsættelser gælder det for 72,4% af respondenterne.

Vi kan med vores undersøgelse ikke sige noget om, hvorfor så mange af respondenterne oplever deres funktionsnedsættelse som en hindring for det faglige udbytte, eller om det har en sammenhæng med funktionsnedsættelsens karakter, men vi kan beskrive de barrierer, som de studerende selv peger på.

4.2 AT VÆRE STUDERENDE MED EN FUNKTIONSNEDSÆTTELSE GIVER EKSTRA UDFORDRINGER

Mange af interviewdeltagerne tilkendegiver, at de ser nogle udfordringer i uddannelsessystemet, som påvirker alle studerende. Interviewdeltager 6, siger "Det er jo et fejl billede at tro, at alle andre har det nemt." I nogle tilfælde betyder det at have en funktionsnedsættelse dog, at der føjes en ekstra dimension til disse udfordringer. Interviewdeltager 13 fortæller, "Jeg tror det [red. at være studerende med en funktionsnedsættelse] betyder, at man har nogle ekstra udfordringer i hverdagen, som andre mennesker måske har svært ved at kunne forholde sig til." De ekstra udfordringer, som interviewdeltager 13 kalder dem, kan have mange facetter. Det kan være fysisk, socialt, eller noget helt tredje. Dette uddybes i de følgende afsnit. Gennemgående er det dog at størstedelen af interviewdeltagerne oplever, at deres funktionsnedsættelse betyder, at de skal knokle hårdt og endnu hårdere end deres medstuderende. De knokler for at klare studiet, men nogle knokler også for at vise, at de kan præstere på trods af de udfordringer deres funktionsnedsættelse medfører:

“ Den stempling med det mærke, jeg følte, at jeg fik i gymnasiet, den har måske påvirket mig på den led, at jeg kæmper endnu hårdere. Jeg knokler endnu mere.

“Det [red. karakterer] er lidt en gulerod jeg går efter, for at få mig selv til yde mit bedste for ellers skal jeg virkelig tage mig sammen for at læse. Men mest fordi det [red. karakterer] siger at jeg rent faktisk godt kan tingene på trods af at mit

handicap giver mig problemer. Jeg kan godt få et 7-tal fordi jeg rent faktisk godt kan præstere det, men også fordi jeg kan overvinde mit handicap.” - Interviewdeltager 2

“Den stempling med det mærke, jeg følte, at jeg fik i gymnasiet, den har måske påvirket mig på den led, at jeg kæmper endnu hårdere. Jeg knokler endnu mere. Jeg gør rigtig mange ting for at bevise det modsatte. Altså den der stædighed, den, tror jeg, helt klart har pustet til det for mit personlige vedkommende. Altså der er fandme ikke nogen, der skal sætte et label på mig, der er ikke nogen, der skal sige noget om mig på den måde. Eller putte mig i kasse.” - Interviewdeltager 3

For begge interviewdeltagere er det vigtigt at bevise, at deres funktionsnedsættelse ikke er ensbetydende med, at de ikke kan tage en uddannelse, selvom de møder udfordringer, som deres medstuderende ikke gør.

4.3 DELKONKLUSION

63,9% af respondenterne oplever deres funktionsnedsættelse som en hindring for at få samme faglige udbytte som deres medstuderende (jævnfør tabel 3), og interviewdeltagerne fremhæver, at deres funktionsnedsættelse betyder, at de knokler for at klare studiet og for at vise, at de kan præstere på trods af de udfordringer, deres funktionsnedsættelse medfører.

Vi vil derfor i nærværende undersøgelse se nærmere på, hvad det er for nogle udfordringer, og hvilke barrierer der opleves som en hindring for at få samme faglige udbytte som ens medstuderende. Vi vil se nærmere på, hvad det er for nogle parametre, der påvirker ens oplevelse af at være studerende. Når man har en funktionsnedsættelse? Hvilken rolle spiller støtte- og dispensationsmuligheder? Hvordan påvirker den fysiske, faglige og sociale tilgængelighed ens studieoplevelse, i særdeleshed når den ikke er der? Hvilken hindring kan manglende tilgængelighed medføre i forhold til at opnå samme faglige udbytte som ens medstuderende? Det er spørgsmål som disse, nærværende rapport vil prøve at kigge nærmere på, ved at kortlægge hvordan de studerende med funktionsnedsættelser selv oplever at være studerende.

Foto: Philip Davali

Uddannelseshistorik: studievalg og studieforløb

Dette afsnit undersøger undersøgelsesdeltagernes uddannelseshistorik både i forhold til valg af studie, forsinkelser undervejs i studiet samt frafald. Fokus er at undersøge, hvordan respondenterne oplever at deres funktionsnedsættelse spiller ind i forhold til deres valg af uddannelse og deres uddannelsesforløb.

5.1 UDDANNELSESVALG

Undersøgelsens interviewdeltagere italesætter mange forskellige grunde til at tage en uddannelse, og flere af dem er uafhængige af de interviewedes funktionsnedsættelse.

Det værende overvejelser om faglig interesse, jobmuligheder eller noget helt tredje. Uddannelsesvalget er for mange af de studerende med funktionsnedsættelser således ikke anderledes fra studievalget for andre unge. Dog fremgår det af undersøgelsens interviews, at det at have en funktionsnedsættelse påvirker studievalget og i nogle tilfælde komplicerer de spørgsmål og overvejelser, som mange studerende har ved studievalg.

5.1.1 At tage en uddannelse

For flere af interviewdeltagerne betyder det at have en funktionsnedsættelse, at det er et aktivt valg at tage en uddannelse i det hele taget. Interviewdeltager 1 beskriver det således:

“Der er mange, der synes, at det er så stærkt, at jeg prøver at tage en uddannelse, og der har jeg det sådan, nej, jeg vil bare gerne have en fremtid som ikke involverer førtidspension som 21 årig, fordi det var den anden mulighed, jeg havde.”

Interviewdeltager 1's oplevelse går igen hos flere af interviewdeltagerne, der beskriver det at tage en uddannelse som en nødvendighed. For flere af interviewdeltagerne er alternativet til en uddannelse at modtage førtidspension eller andre offentlige ydelser. Vi vil i nærværende rapport ikke beskæftige os med spørgsmål om offentlige ydelser, da undersøgelsen beskæftiger sig med personer med funktionsnedsættelser under uddannelse. Ovenstående citat afspejler dog, at interviewdeltagerne oplever, at det er svært at tage en uddannelse, når man har en funktionsnedsættelse.

eltagernes studievalg sjældent foregår uafhængigt af funktionsnedsættelsen, hvilket må anses som en central pointe for at forstå interviewdeltagernes indgang og adgang til uddannelsessystemet.

5.1.2 Valg af uddannelse

Valget af hvilken uddannelse man starter på er noget, der for alle studerende kan påvirkes af mange forskellige faktorer. For en kommende studerende med funktionsnedsættelse, kan funktionsnedsættelsen være en faktor, der påvirker valget af uddannelsesretningen. For nogle endda i sådan en grad, at de fravælger at søge ind på den uddannelse, de drømmer om, for at uddannelsen er mere realistisk.

HAR DU PÅ GRUND AF DIN FUNKTIONSNEDSÆTTELSE VÆRET NØDT TIL AT VÆLGE EN ANDEN UDDANNELSE END DEN DU ØNSKED MEST?	
Ja	32,6%
Nej	67,4%

Tabel 5 Antal respondenter: 792

Det ses af tabel 5, hvor respondenterne i spørgeskemaundersøgelsen er blevet spurgt, om de på grund af deres funktionsnedsættelse har været nødt til at vælge en anden uddannelse end den, de ønskede mest. Til det svarer knap en tredjedel 32,6% af respondenterne, ja. For denne gruppe af respondenterne har deres funktionsnedsættelse altså været så definerende en faktor i forhold til deres uddannelsesvalg, at de har fravalgt deres mest ønskede uddannelse af hensyn til den. Hvorvidt dette fravalg skyldes at respondenterne oplever, at uddannelsesretningen ikke har de rette hjælpemidler, der vil kunne bistå dem i at gennemføre deres drømmeuddannelse, eller om det drejer sig om decideret fysiske barrierer for at kunne varetage den pågældende uddannelse og efterfølgende job eller noget helt tredje, kan spørgeskemaundersøgelsen ikke besvare.

Blandt undersøgelsens interviewdeltagere fremhæves flere forskellige faktorer, der har spillet ind i lige netop deres valg af uddannelse. Mange af interviewdeltagerne reflekterer i høj grad over egne behov og kompetencer i en uddannelsesmæssig sammenhæng. Eksempelvis beskriver interviewdeltager 1, hvordan at muligheden for at følge samme hold i længere perioder giver mulighed for et uddannelsesforløb, som i mindre grad er påvirket af den angst, hun oplever grundet sin funktionsnedsættelse. For interviewdeltager 4 hænger uddannelsesvalget sammen med overvejelser om, hvilken slags arbejde han kan påtage sig med sin funktionsnedsættelse og de udfordringer han oplever som følge heraf. Han fortæller, *“Jeg tænker, at jeg skal have en universitetsuddannelse. Jeg kan ikke gå ud og være tømrer.”*

Interviewdeltager 10 oplever også at hendes funktionsnedsættelse er bestemmende for, hvad hun kan arbejde med i fremtiden: *De [red. hendes funktionsnedsættelser] har jo været med til at bestemme, hvad skal jeg vælge af arbejde. Altså, hvad skal jeg vælge bagefter. Det er jeg jo nødt til at tage hensyn til på en eller anden måde. Det er utopi bare at tro jeg kan hvad som helst, jeg kan jo ikke gå ud og tage gadeplansarbejde for eksempel, så det er jo med til at vælge hvad jeg skal.*

Interviewdeltager 10s funktionsnedsættelser har afgørende betydning for, hvad hun kommer til at kunne varetage af arbejde senere hen. Overvejelser om uddannelsesvalg er således heller ikke uafhængig af overvejelser om fremtiden. Mange studerende gør sig overvejelser om fremtiden ved studievalg, men for studerende med funktionsnedsættelser kan disse overvejelser have et ekstra lag. De kan blive nødt til at fravælge uddannelser på grund af det efterfølgende arbejdsmarked og de begrænsninger, de oplever at deres funktionsnedsættelse sætter hertil.

Flere nævner, at undervisningens struktur og undervisningsform har spillet en rolle for deres valg. Eksempelvis nævner interviewdeltager 8, at hendes funktionsnedsættelse har spillet ind i overvejelserne om valg af studie, da hun har valgt en uddannelse på én institution fremfor en anden på grund af strukturen:

“Jeg har valgt den her uddannelse, fordi jeg kan lide den måde den er struktureret, hvorimod KU er meget mere du møder op til en forelæsning her i to timer, hvor du ikke lærer noget [...] Hvor her har vi stort set altid en hjælpelærer eller noget til at hjælpe os.”

For interviewdeltager 8 har det altså været afgørende, at der er en større nærhed i undervisningssituationen, hvor man i højere grad har mulighed for at spørge og få hjælp end til forelæsninger, hvor de studerendes rolle kan være mere passiv, og hvor de studerende har mindre mulighed for at interagere med hinanden.

Interviewdeltagerne fortæller desuden generelt om bekymringer i forbindelse med studievalg, som det kan forventes at

komme studerende, funktionsnedsættelse eller ej, har i forbindelse med at starte på et nyt studie. Det er eksempelvis bekymringer og bekymringen for at skulle møde nye mennesker. Dog tyder interviewdeltagernes svar på, at deres funktionsnedsættelser tilføjer en ekstra dimension til de mange overvejelser, der er forbundet med at vælge uddannelse. Fælles er det for interviewdeltagerne, på tværs af funktionsnedsættelser, at de beskriver en meget grundig overvejelserproces omkring valget af studie, hvor fokus er på at vælge et studie ud fra lyst og motivation, men også ud fra hvilke studier interviewdeltagerne har vurderet, at de vil støde på færrest barrierer i forhold til at studere med en funktionsnedsættelse. Det betyder også, at flere af interviewdeltagerne beskriver, at de i forbindelse med studievalget har brugt meget tid på at sætte sig ind i, hvordan uddannelsen er struktureret, ligesom at respondenternes svar på spørgeskemaet viser, at der faktisk er en forholdsvis stor gruppe af respondenterne, der er endt med at fravælge deres førstevalg af uddannelse grundet deres funktionsnedsættelse.

5.2 FORSINKELSER

Undersøger man forsinkelse i uddannelsesforløbet blandt spørgeskemaets respondenter, kan man se, at det generelt er en tendens, at respondenterne i en eller anden grad er blevet forsinket, i forhold til den normerede gennemførelsestid, på deres uddannelse.

ER DU BLEVET FORSINKET I FORHOLD TIL DEN NORMEREDE TID PÅ DIN NU VÆRENDE UDDANNELSE?			
	Ja	Nej	I alt
Mellemlang videregående uddannelse	27,7%	72,3%	100% (480)
Lang videregående uddannelse	51,3%	48,7%	100% (312)

Tabel 6 Antal respondenter: 792

Af tabel 6 kan det ses at det blandt respondenterne, som går på en mellemlang videregående uddannelse, er mere end hver fjerde (27,7%), der er blevet forsinket, mens det blandt respondenterne, der går på en lang videregående uddannelse er over

halvdelen (51,3%), der er forsinkede i forhold til uddannelsens normerede gennemførelsetid. Udover at der er en høj andel af respondenterne, der er forsinkede, er der en tydelig forskel mellem forsinkelse på de mellemlange videregående uddannelser og de lange videregående uddannelser. Om denne forskel skyldes uddannelsernes forskellige længder, tilrettelægning eller andet, er det ikke muligt at give svar på via spørgeskemaet, men det er en markant forskel på de to uddannelsesretninger, som det er værd at bemærke.

I spørgeskemaet er respondenterne desuden blevet bedt om at angive årsagen til forsinkelsen i studietiden. Respondenterne har kunnet vælge flere muligheder end én:

HVAD ER ÅRSAGEN TIL, AT DU ER BLEVET FORSINKET?		
Årsag	Antal	Procent af dem der er forsinket
Sygdom, som er relateret til min funktionsnedsættelse eller handicap	215	73,4%
Sygdom, som ikke er relateret til min funktionsnedsættelse eller handicap	27	9,2%
Sygdom i den nærmeste familie	23	7,8%
Dumpede fag eller eksaminer	64	21,8%
Studiejob	9	3%
Frivilligt arbejde	12	4%
Manglende praktikplads der er obligatorisk	5	1,7%
Manglende støtte eller hjælpemidler	63	21,5%
Andet	67	22,8%

Tabel 7

Af tabel 7 fremgår det, at de kategorier flest respondenter har angivet som årsag til forsinkelse er "Sygdom, som er relateret til min funktionsnedsættelse eller handicap", "Andet",

"Dumpede fag eller eksaminer" samt "Manglende støtte eller hjælpemidler". Da respondenterne har kunnet krydse flere årsager af, er det også muligt at disse ting har spillet sammen. Allerflest, 73,4% af respondenterne, angiver årsagen "Sygdom, som er relateret til min funktionsnedsættelse eller handicap". Der er markant flere, der har angivet denne årsag end de øvrige, hvorfor sygdom relateret til funktionsnedsættelse eller handicap må forstås som den primære årsag til forsinkelse blandt respondenterne.

Flere af interviewdeltagerne fremhæver forsinkelse eller muligheden for at "gå ned i tid", som en afgørende faktor for, at de tror på at kunne gennemføre deres uddannelse. Interviewdeltager 9 siger, "Så jeg er slet ikke i tvivl om, at hvis jeg skulle studere fuld tid, så kunne jeg slet ikke." Interviewdeltager 13 peger på, at den nedsatte studietid og deraf følgende forsinkelse har været afgørende for hans resultater ved eksaminer: "Altså jeg har bestået alle de eksaminer, jeg har været oppe i indtil videre. Og jeg tror, at det er til dels fordi at jeg har været god til ligesom at sprede min studietid lidt tyndere."

På baggrund af interviewdeltagerens udsagn, tyder det på, at det at kunne studere på nedsat tid opleves som en nødvendighed for at kunne gennemføre et studie. Én interviewdeltager fremhæver ligefrem, at vedkommende har valgt en specifik uddannelsesinstitution på grund af institutionens gode muligheder for fleksibilitet i studietidens varighed.

Samtidig er det dog også vigtigt at holde sig for øje, at mere end hver fjerde af respondenterne på de mellemlange uddannelser og hver anden af respondenterne på de lange videregående uddannelser er forsinkede, hvilket er markante tal. Ser man på årsagerne respondenterne har angivet, er det værd at bide mærke i, at både "Dumpede fag eller eksaminer" og "Manglende støtte eller hjælpemidler" fremhæves af en større gruppe af respondenterne. Dette kunne tyde på, at forsinkelse ikke kun har været en nødvendighed for respondenterne, men også er en konsekvens af de barrierer, respondenterne er stødt på i forbindelse med at være studerende med en funktionsnedsættelse. Denne problematik vil kommende afsnit gå i dybden med ved at undersøge, hvad respondenterne og interviewdeltagerne oplever i forbindelse med muligheden for støtte og hjælpemidler under uddannelsen.

5.2.1 Fremdriftsreformen som en strukturel barriere

Flere af interviewdeltagerne fremhæver muligheden for at studere på nedsat tid som en nødvendighed for at kunne gennemføre et studie, men med fremdriftsreformen har man indført aktivitetskrav, der betyder, at de studerende afkræves at bestå et minimum af ECTS på et år for at blive på studiet. I tillæg hertil er der indført maksimale studietider.

Aktivitetskravene udfordrer derfor muligheden for at blive forsinket i forhold til den normerede studietid, og muligheden for at tage en uddannelse som studerende med funktionsned-

sættelse. Et eksempel på dette er interviewdeltager 9, der har oplevet at blive smidt ud af en uddannelse på grund af et krav om at bestå 60 ECTS første år. Hun søgte dispensation, men fik afslag med den begrundelse, at de ikke ville give dispensation på første år. Dermed blev kravet om at studere på fuld tid en barriere for, at interviewdeltager 9 kunne uddanne sig indenfor det fag, hun ønskede. I forlængelse heraf siger hun, "Sådan noget med fremdriftsreformen, jeg synes den er ekstrem. Altså den er voldsom for mange jo, der er velfungerende, så jeg synes ikke den tager særlig meget hensyn til at man er syg."

Interviewdeltager 13 nævner, at hans uddannelsessted anbefaler de studerende at tage 60 ECTS om året. Han siger, "Så vidt jeg ved kan du bruge op til fire år på bacheloren, men det er vist på grund af fremdriftsreformen." Hvis man ikke lever op til de 60 ECTS årligt, kommer der en alarm op inde på ens studieside. Ifølge interviewdeltager 13 er det med til at presse de studerende, fordi man som studerende tror det er et absolut krav. Han efterlyser derfor bedre information om, at det er muligt at gå ned i tid uden at blive smidt ud af studiet.

5.3 FRAFALD OG OMVALG

Ser man på frafald og omvalg blandt respondentgruppen, er afbrudte uddannelsesforløb en udbredt tendens.

ER DU PÅ NOGET TIDSPUNKT DROPPET UD AF EN UDDANNELSE SOM VAR PÅBEGYNDT?	
Nej	52,1%
Ja, én gang	29,7%
Ja, to eller flere gange	18,3%

Tabel 8

Antal respondenter: 870

Af tabel 8 fremgår det, at 48% af respondenterne enten en eller flere gange er droppet ud af en uddannelse, de havde påbegyndt. Størstedelen af dem, der svarer ja til at have afbrudt et uddannelsesforløb svarer, at de har gjort det én gang (29,7%), mens det er 18,3% af respondenterne, der svarer ja til at have afbrudt en uddannelse to eller flere gange. Samlet set er det altså lige knap hver anden respondent, der har minimum ét afbrudt uddannelsesforløb bag sig. Til sammenligning er det ifølge et notat fra Danmarks Evalueringsinstitut fra 2018 ca. 30% af de studerende, der starter på en videregående uddannelse, der ikke færdiggør den.¹⁴ Det er vigtigt at påpege, at notatet både inkluderer studerende på korte, mellemlange og lange videregående uddannelser, mens respondenterne i dette spørgeskema udelukkende studerer på mellemlange og lange videregående uddannelser. Samtidig er spørgsmålet i spørgeskemaet formuleret således, at der i respondenternes svar også kan

være tale om ungdomsuddannelsesforløb, hvilket er et vigtigt forbehold at have for øje. Men samlet set har knap halvdelen af respondenterne altså på et eller andet tidspunkt oplevet at afbryde et uddannelsesforløb, hvilket derfor må siges at være en vigtig tendens i respondentgruppens uddannelseshistorik.

Respondenterne er desuden blevet spurgt ind til årsagen til, at de har afbrudt et eller flere uddannelsesforløb. De har kunne vælge flere årsager:

HVORFOR DROPPEDU UD AF UDDANNELSEN?		
	Antal	Procent af dem der er droppet ud af en uddannelse
Jeg fik mulighed for at gå over på en uddannelse jeg foretrak	27	6,5%
Uddannelsen var ikke noget for mig	81	19,4%
Jeg passede ikke ind i det sociale miljø	16	3,8%
Jeg kunne ikke leve op til de faglige krav	10	2,4%
Jeg kunne ikke få en praktikplads	14	3,4%
Nødvendige hjælpemidler, støtte og materialer manglende eller kom for sent	10	2,4%
Manglende mulighed for fleksibilitet. F.eks. mulighed for at kunne gennemføre uddannelsen på normeret tid	11	2,6%
Jeg måtte stoppe pga. for højt fravær	11	2,6%
Stress, depression eller lignende	106	25,4%
Sygdom eller handicap gjorde det for svært at gennemføre	61	14,6%
Andet	70	17,8%

Tabel 9

14 Danmarks Evalueringsinstitut (2018). Studievalg og frafald på de videregående uddannelser

Af tabel 9 fremgår det, at de hyppigste årsager til afbrudte uddannelsesforløb blandt respondenterne er "Stress, depression eller lignende", "Uddannelsen var ikke noget for mig", "Andet" og "Sygdom eller handicap gjorde det for svært at gennemføre." Den hyppigst angivne årsag blandt respondenterne er "Stress, depression eller lignende," som hver fjerde af de respondenter, der har svaret ja til at have afbrudt en uddannelse, angiver som årsag.

Ser man på de hyppigst angivne årsager, er der dog både tale om årsager, der kan forstås i sammenhæng med funktionsnedsættelser, men også årsager på et mere fagligt-socialt plan, hvor den studerende har fundet ud af, at de skulle noget andet. Det er dog svært at spå om, hvad respondenterne har forstået ved de enkelte svar, og om svaret "Uddannelsen var ikke noget for mig" også rummer flere forskellige perspektiver, hvoraf eventuelle begrænsninger i forhold til at studere med en funktionsnedsættelse kunne spille ind. I det følgende vil vi derfor fremhæve tre eksempler fra den kvalitative del af undersøgelsen. I alle tre eksempler spiller funktionsnedsættelsen i en eller anden grad en rolle for overvejelser eller valget om at afbryde en uddannelse.

5.3.1 At overveje at droppe ud

Interviewdeltager 1 læser på bacheloren af en lang videregående uddannelse og har en kombination af funktionsnedsættelser, der både er fysiske, kognitive og psykiske. Hun overvejer at afbryde sin uddannelse for i stedet at starte på en kortere videregående uddannelse, der ligger indenfor samme felt som den nuværende uddannelse. Som årsag til sine overvejelser om at skifte uddannelse, beskriver interviewdeltager 1 en række forskellige årsager.

Dels har interviewdeltager 1 i løbet af sin studietid oplevet en intensivering i angstanfald, der knytter sig til vedkommendes funktionsnedsættelser. Angstanfaldene er især blevet udløst ved de længere forelæsninger på studiet, hvilket har fået interviewdeltager 1 til helt at droppe at tage til forelæsningerne. Hvor starten på studiet i højere grad havde kortere forelæsninger og klasseundervisning er det nu, hvor interviewdeltager 1 er lidt længere i studiet, oftest længere forelæsninger på 2-3 timer, og det er det, sammen med mængden af studerende til forelæsningerne, der gør det svært for vedkommende at deltage (interviewdeltager 1 beskriver, at de sidder op mod 270 studerende til en forelæsning). Interviewdeltager 1 formulerer sine overvejelser i forhold til at skifte studie således: "Altså noget af det ligger i at fordi jeg ikke rigtig kan møde op til forelæsninger i store forelæsningssale, så ville det give mere mening for mig at skifte til et studie, hvor det er klasseundervisnings baseret i stedet for universitetetsmåden."

Interviewdeltager 1 møder altså nogle barrierer i forhold til undervisningsformen, der hænger sammen med hendes funktionsnedsættelser, og det er medvirkende til, at vedkommende overvejer at afbryde sin uddannelse og skifte til en anden.

Interviewdeltager 1 nævner desuden, at hun har svært ved at overskue længden på uddannelsen. For at få uddannelsesforløbet til at passe med et sideløbende behandlingsforløb og have energi nok til sin uddannelse, er interviewdeltager 1 gået på halv tid, men det betyder, at det vil tage i hvert fald fire år mere, før uddannelsen er gennemført: "Jeg tror faktisk, at der er en chance for, hvis jeg skifter uddannelse, at jeg får færdiggjort, og det er også en af grundene til, at jeg tænker på at skifte. Bare det at færdiggøre min bachelor virker super super uoverskueligt." For interviewdeltager 1 er overvejelserne om at skifte studie altså også præget af overvejelser om at have overskud til at gennemføre uddannelsen ved siden af et behandlingsforløb, der betyder, at uddannelsesforløbet bliver længere end den normerede tid.

“ Jeg tror efterhånden, at jeg er afklaret om, at jeg vil droppe ud og skifte studie, fordi jeg trives ikke specielt godt på det studie

Det er dog ikke kun årsager, der knytter sig til funktionsnedsættelserne og barrierer i den forbindelse, interviewdeltager 1 nævner som årsag til sine overvejelser. Dels nævnes en utilfredshed med studiets undervisning: "Som baseline så ville jeg nok faktisk blive på studiet, hvis undervisningen var ordentlig [...] Det er nærmest som om, kurserne bliver opfundet i løbet af kurserne." Utilfredshed med uddannelsens indhold nævnes altså også som en udslagsgivende faktor for interviewdeltager 1, ligesom det sociale også er et aspekt, der fylder i overvejelserne: "Jeg har haft nogle rigtig rigtig dårlige oplevelser med rustursgruppen, som er meget dysfunktionel [...] Det er et problem, der ikke har særlig meget med handicap at gøre, men har noget at gøre med en gruppementalitet, som er meget meget usund, som fylder rigtig meget på studiet." Det er altså en kombination af utilfredshed med undervisningen, problemer med det sociale miljø og barrierer i forhold til at studere med funktionsnedsættelser, der får interviewdeltager 1 til at afrunde således: "Jeg tror efterhånden, at jeg er afklaret om, at jeg vil droppe ud og skifte studie, fordi jeg trives ikke specielt godt på det studie, jeg er på nu, så der er ingen grund til at blive der i hvert fald fire år mere."

5.3.2 Omvalg som følge af fysiske begrænsninger

Interviewdeltager 10 studerer på en mellemlang videregående uddannelse, men er allerede uddannet pædagog. Der er altså ikke tale om frafald fra en nuværende uddannelse, men om et omvalg, hvor vedkommende er påbegyndt en helt ny uddannelse efter at have færdiggjort sin oprindeligt valgte

uddannelse. Interviewdeltager 10 har en fysisk funktionsnedsættelse. Om sit valg om at skifte uddannelse siger interviewdeltager 10: "Jamen, jeg startede på uddannelsen, fordi jeg var nødt til at skifte uddannelse. Jeg er uddannet pædagog. Men en lammelse i det ene ben gjorde, at jeg ligesom skulle lave noget andet [...] Fordi jeg kunne godt se, at ligegyldigt hvorhen man søgte som pædagog, så var det et eller andet fysisk." Her beskriver interviewdeltager 10 altså et omvalg, der knytter sig til, at hun oplevede nogle store begrænsninger i forhold til at kunne få job med sin oprindelige uddannelse grundet sin funktionsnedsættelse. Omvalget knytter sig altså hverken til utilfredshed med uddannelsen, problemer med det sociale miljø eller lignende, men til interviewdeltager 10s oplevelse af mangel på jobmuligheder indenfor det felt, der kunne rumme hendes funktionsnedsættelse.

Om sit valg af ny uddannelse beskriver interviewdeltager 10 hvordan hun forsøgte at bringe sin tidligere uddannelse i spil: "Jeg valgte uddannelse efter, hvad jeg ligesom kan bruge min erhvervs erfaring og min tidligere uddannelse til, til et erhverv jeg stadigvæk kunne lave noget i." Det har altså spillet en rolle for interviewdeltager 10 at finde en ny uddannelse, hvor den tidligere opnåede erfaring og faglighed kunne bringes i spil, men i et fag, hvor vedkommende oplevede færre barrierer ift. jobmuligheder med en fysisk funktionsnedsættelse.

5.3.3 Stigmatisering gjorde det svært at tage beslutningen

Interviewdeltager 7 studerer på en mellemlang videregående uddannelse og har tidligere studeret på en lang videregående uddannelse, som vedkommende afbrød. Interviewdeltager 7 har en psykisk funktionsnedsættelse og beskriver, hvordan det blev udløst af, at et nært familiemedlem gik bort samtidig med studiestarten på den lange videregående uddannelse. Interviewdeltager 7 beskriver forløbet således:

"På det tidspunkt startede jeg på studiet, og min far dør så pludseligt. Og jeg bliver så fysisk syg og jeg må faktisk sygemelde mig. Så jeg tager et semester, sygemelder mig, tager et semester, og så bliver jeg faktisk påvirket i en sådan grad, at jeg ikke er i stand til at studere igen. Jeg får stress og angst og depression [...] Så jeg måtte sygemelde mig igen og så studere igen et semester. Så de fire år, jeg var indmeldt på Københavns Universitet var det virkelig en rutschebane."

“ Man dropper ikke bare ud og hvis man gør, så er det fordi man ikke kan finde ud af det og det er svært, og så er jeg dum

Det forløb interviewdeltager 7 beskriver, har fællestræk med flere andre interviewdeltageres beskrivelser af forløb, hvor de enten har afbrudt en uddannelse eller har været meget tæt på at gøre det. Beskrivelserne er kendetegnet ved, at der først sker en større, voldsom ting i den enkeltes liv, som fører til forsinkelse, dumpede eksaminer eller andre barrierer for at følge uddannelsen på de normerede vilkår, hvilket så fører til flere problemer, som det bliver sværere og sværere for den enkelte at få greb om. Man kan beskrive det som en slags sneboldeffekt. I interviewdeltager 7s tilfælde beskriver hun et forløb, der trods sygdom og dødsfald er præget af en vedholdenhed i forhold til at blive på studiet i fire år. Det hænger ifølge interviewdeltager 7 sammen med en stigmatisering, hun oplever, omkring det at afbryde en uddannelse:

"Jeg var kørt fast i 'det vil jeg', så det var meget svært for mig at droppe ud, fordi det er der også meget tabu omkring: "Man dropper ikke bare ud og hvis man gør, så er det fordi man ikke kan finde ud af det og det er svært, og så er jeg dum" eller. Der er meget stigmatisering omkring det at droppe ud af et universitet, særligt når det er jura, medicin og sådan noget, for så er der en ide om, 'nå, du er ikke dygtig nok.'"

For interviewdeltager 7 var det altså en udfordring at tage valget om at afbryde sin uddannelse, både grundet hendes egen opfattelse af en afbrudt uddannelse som et nederlag, men også af frygt for de omkringværendes reaktioner. Det går igen for flere interviewdeltagere, at det at afbryde en uddannelse er forbundet med en opfattelse af nederlag og en følelse af ikke at være "god nok." For interviewdeltager 7 hænger det også sammen med en proces, hvor hun samtidig finder frem til, at hun har en psykisk funktionsnedsættelse. Det at afbryde uddannelsen er altså direkte forbundet til funktionsnedsættelsen, og hænger ikke sammen med en utilfredshed med studiet, det sociale eller lignende.

Interviewdeltager 7 beskriver, at det først er i mødet med psykiatrien, at vedkommende bliver i stand til at tage beslutningen om at afbryde uddannelsen, på trods af at udfordringerne startede allerede ved studiestarten. Det kan altså være en meget svær beslutning at vælge at afbryde en uddannelse.

5.4 DELKONKLUSION

Det fremgår af ovenstående afsnit, at studerende med funktionsnedsættelser har mange overvejelser i forbindelse med deres uddannelsesvalg såsom faglige og sociale overvejelser, der ikke adskiller sig fra deres medstuderende. Som studerende med funktionsnedsættelse får disse overvejelser og valg dog ofte et ekstra lag på baggrund af, hvilke udfordringer man oplever grundet sin funktionsnedsættelse.

Når det kommer til valg af uddannelse, kan det at have en funktionsnedsættelse spille en rolle. 32,6% af respondenterne

tilkendegiver, at de på grund af deres funktionsnedsættelse har været nødt til at vælge en anden uddannelse, end den de ønskede mest. Derudover fortæller interviewdeltagerne, at uddannelsens form har stor betydning for valget af uddannelse, eksempelvis undervisningsformer, mængden af undervisning og muligheden for at følge det samme hold over en længere periode. Hvordan disse faktorer spiller sammen med ens funktionsnedsættelse, afhænger af den pågældende funktionsnedsættelse og de behov, de studerende oplever i relation hertil.

Derudover viser ovenstående afsnit, at studerende med funktionsnedsættelser oplever muligheden for at kunne studere på nedsat tid som en nødvendighed for at kunne gennemføre en uddannelse. Mere end hver fjerde respondent på de mellem-lange videregående uddannelser er blevet forsinket (27,7%) i forhold til den normerede gennemførelsestid. På de lange videregående uddannelser gælder det for 51,3%. Forsinkelser blandt de studerende med funktionsnedsættelser kan være udtryk for, at de studerende får mulighed for at studere på nedsat tid, men det kan også handle om at den studerende ikke får den fornødne hjælp og derfor dumper eksaminer. Hertil tilkendegiver 21,8%, at de er forsinkede på grund af dumper eksaminer. 73,4% siger, at de er blevet forsinkede grundet sygdom, som relaterer sig til deres funktionsnedsættelse.

Desuden må det konkluderes, at studerende med funktionsnedsættelser i højere grad end studerende uden funktionsnedsættelser har oplevet at droppe ud af en uddannelse. 48% af respondenterne er droppet ud af en uddannelse, de havde påbegyndt. Hver fjerde af dem angiver stress, depression eller lignende som årsagen hertil. Til sammenligning er det cirka 30% af de studerende, der starter på en videregående uddannelse, der ikke færdiggør den.

Resultaterne viser, at studerende med funktionsnedsættelser oplever barrierer i forhold til at kunne gennemføre en uddannelse på lige fod med andre. Hvordan disse barrierer kommer til udtryk er noget af det nærværende undersøgelse søger at kortlægge.

Foto: Philip Davali

Åbenhed og oplevelsen af at blive forstået

Dette afsnit omhandler overvejelser om og oplevelser med at være åben omkring sin funktionsnedsættelse samt hvilken betydning, det kan have for ens oplevelse som studerende.

I nedenstående tabel ses svarfordelingen for spørgsmålet om, i hvor høj grad respondenterne har orienteret undervisere og medstuderende om vedkommendes funktionsnedsættelse og den betydning, funktionsnedsættelsen har for vedkommende som studerende:

I HVOR HØJ GRAD HAR DU ORIENTERET DINE UNDERVISERE/LÆRERE OG MEDSTUDERENDE OM DIN FUNKTIONSNEDSÆTTELSE OG DEN BETYDNING DET HAR FOR DIG SOM STUDERENDE?	
I meget høj grad	9,3%
I høj grad	15,6%
I nogen grad	34,5%
i mindre grad	26,4%
Slet ikke	14,2%

Tabel 10 Antal respondenter: 745

Af tabel 10 fremgår det, at kun godt en fjerdedel (24,9%) af respondentgruppen i meget høj grad eller høj grad har orienteret om deres funktionsnedsættelse, mens 40,6% i mindre grad eller slet ikke har orienteret herom. Der kan være mange årsager hertil, og vi kan ikke med tallene afdække, hvorfor de studerende orienterer om deres funktionsnedsættelse i forskellig grad, om typen af funktionsnedsættelse spiller ind i overvejelserne eller hvordan de gør det.

Vi har derfor spurgt interviewdeltagerne om, hvorvidt de har fortalt deres undervisere og medstuderende om deres funktionsnedsættelse, hvilke overvejelser der har talt for og imod, samt hvilke reaktioner der har været på deres åbenhed. Ligeledes har vi spurgt, hvordan det at være åben om sin funktionsnedsættelse eller ej har påvirket deres studieliv på godt og på ondt. Derfor vil vi i det følgende præsentere personlige beretninger fra interviewdeltagerne, som kan give et indblik i, hvad det er for nogle overvejelser, de som studerende med funktionsnedsættelse har gjort sig omkring åbenhed.

6.1 OVERVEJELSER FOR OG IMOD

At skulle fortælle medstuderende og undervisere om det at have en funktionsnedsættelse opleves af flere af interviewdeltagerne som et dilemma, der indeholder mange overvejelser om eget forhold til ens funktionsnedsættelse, samt andres reaktioner på og forståelse for, hvad det vil sige at have en funktionsnedsættelse. Alle interviewdeltagerne har i en eller anden grad været i tvivl om hvorvidt, hvordan og i hvilket omfang de skulle være åbne om deres funktionsnedsættelse. Som interviewdeltager 2 forklarer: "Det er en vægtskål jeg skal sidde og vurdere, for når jeg først har fortalt det, så jeg kan jeg ikke tage det igen."

6.1.1 Eget forhold til det at have en funktionsnedsættelse

Et af de parametre, der spiller en stor rolle i overvejelserne om åbenhed blandt interviewdeltagerne, er i hvilken grad og hvordan, de selv forholder sig til det at have en funktionsnedsættelse. Der er en masse faktorer der spiller ind i det forhold: Hvilken funktionsnedsættelse har man? Er den diagnosticeret eller ej? Hvornår har man fået sin diagnose? Hvilke andre

forhold gør sig gældende i ens liv? Det er bare et par af de parametre -og selvfølgelig afhænger det også af den enkelte person, hvordan man håndterer sådanne situationer. Nogle vil gøre alt for at distancere sig fra deres funktionsnedsættelse og andre mener at en diagnose kan hjælpe dem med at få adgang til hjælp, som kan hjælpe dem med de udfordringer, de oplever i hverdagen. Det er en generel tendens blandt interviewdeltagerne, at det ikke altid er et enten eller spørgsmål og flere af interviewdeltagerne oplever at have en dilemmafyldt selvforståelse og forhold til det at have en funktionsnedsættelse. I nærværende afsnit vil vi derfor belyse, hvordan interviewdeltagerne oplever det at have en funktionsnedsættelse, og hvordan det kan være både det bedste og det værste der er sket i ens liv på én og samme tid, ved at viderefordre de ting som interviewdeltagerne selv siger om deres eget forhold til at have en funktionsnedsættelse.

Flere af interviewdeltagerne beskriver et ønske om, at blive set for andet og mere end deres funktionsnedsættelse og vil derfor gerne fokusere på andre ting end deres funktionsnedsættelse og de udfordringer, der hører med dertil. En af dem er interviewdeltager 9, som gør en indsats for at huske det sociale liv på studiet som et led i ikke at sygeliggøre sig selv mere: "Man kan nemt sygeliggøre sig selv mere og det er helt vildt vigtigt, synes jeg, også at fokusere på at man også er rask og at der er andet end sygdom."

“ Jeg græd jo af glæde over at få en diagnose, som samtidig sagde det her kronisk du kommer aldrig af med de igen, men bare det her med at have et ord for det, så folk kunne tro på at det jeg sagde rent faktisk var sandt. **”**

Interviewdeltager 7 har en lignende følelse og beskriver et ønske om at være normal:

"Jeg er så ambitiøs og jeg vil så gerne være normal. Jeg tror alle, der har en funktionsnedsættelse om det er fysisk eller psykisk, vil gerne på en eller anden måde gerne ligge under det, man kalder normaliteten. Det tror jeg alle rigtig gerne vil og det vil jeg selvfølgelig også gerne."

Interviewdeltager 7 fik sin diagnose under sin videregående uddannelse, og hun havde svært ved at forholde sig til at hun

var syg, hvad det betød og om hun nogensinde ville gennemføre en uddannelse. Med tiden har hun dog lært også at anske sin diagnose som en hjælp:

"Så det lyder virkelig syret at sige, men min diagnose har hjulpet mig. [...] For mig, der har haft det svært, både med økonomien og det at studere i det hele taget har jo været ekstra svært, der har det virkelig hjulpet mig, at jeg har fået handi-captillæg. Det har givet mig nogle helt andre muligheder"

Interviewdeltager 7 viser kompleksiteten i hvordan flere forholder sig til det at have en funktionsnedsættelse, hvordan diagnose både kan være enormt svært, men også kan være en stor hjælp. Interviewdeltager 1 har også en nuanceret forståelse af, hvordan hun har en funktionsnedsættelse. Hendes funktionsnedsættelse sætter hende overfor en masse udfordringer i hverdagen, men diagnosen har samtidig været "en nøgle til hjælp", og det har gjort det nemmere at opnå forståelse. Hun fortæller:

"Jeg græd jo af glæde over at få en diagnose, som samtidig sagde det her kronisk du kommer aldrig af med de igen, men bare det her med at have et ord for det, så folk kunne tro på at det jeg sagde rent faktisk var sandt. [...] Jeg har ikke haft noget, jeg kunne kalde de problemer, jeg havde. Det gør det bare lidt lettere, at have det som en samtaleramme om. I stedet for, at jeg har nogle oplevelser som påvirker meget rigtig rigtig meget. Alle har nogle oplevelser som der fylder rigtig rigtig meget, men det er måske bare lidt i en anden skala, og det forstår folk ikke rigtigt førend, man har papir på det I guess."

Hun fortæller videre: "Jeg bruger mine diagnoser som nøgler til at komme ind steder. Det er ikke fordi, jeg bruger dem som undskyldning og det er ikke fordi jeg ser mig selv som en person, som givetvis kan mindre end andre. Det kræver bare nogle andre ting af mig at nå dertil. og det tror jeg lidt at jeg har lært med tiden."

For interviewdeltagerne er det således en balancegang mellem på den ene side at ønske at distancere sig fra sin funktionsnedsættelse, passe ind og ikke skille sig ud, og på den anden side have behov for hjælp eller have brug for en diagnose som forklaring på de udfordringer, man oplever.

6.1.2 Frygten for stigma

Selvom størstedelen af interviewdeltagerne i en eller anden grad har oplevet forståelse, når de har orienteret om deres funktionsnedsættelse, er frygten for at blive stigmatiseret ofte afgørende for beslutningen om ikke at fortælle om sin funktionsnedsættelse eller kun at fortælle om dele af ens situation. Det er en stigmatisering som kan tage mange former. Interviewdeltager 2 beskriver det således: "Jeg vil ikke have det her stempel som ham, der har skizofreni. Der er masse af fordomme, omkring folk der har skizofreni, negative fordomme om det. Og det, vil jeg ikke have, er et stempel på mig."

Interviewdeltager 6, som ligeledes har en skizofrenidiagnose, beskriver samme frygt. For hende hænger det også sammen med andres opfattelse af, hvem mennesker med skizofreni er. Hun beskriver, at mediernes fremstilling af mennesker med skizofreni spiller en rolle: *"Folk har et dårligt billede af folk med skizofreni. Det er meget tabubelagt. [...] I stedet for at spørge mig, så forholder de sig til, hvordan de tror det er."* Dog ved de begge to, at deres funktionsnedsættelse påvirker deres mulighed for at studere, og de har derfor valgt forskellige strategier. Interviewdeltager 2 har også en asperger diagnose og *"bruger min asperger diagnose til at skjule min skizofreni"*, hvorimod interviewdeltager 6 har fortalt nogle af sine medstuderende, at hun *"har nogle udfordringer"*. Fælles for dem begge er, at de har vurderet det nødvendigt at orientere om deres situation, men kun i nogen grad. For begge handler det om at orientere i en grad, der giver en grundlæggende forståelse for deres situation, uden at blive stemplet på baggrund af deres diagnose.

Stigmatisering og fordomme kan både gøre sig gældende fagligt og socialt. Interviewdeltager 9 fortæller, at hun *"tænker enormt meget over, hvad andre tænker"*. Hun oplever at blive mødt med skepsis af mennesker, som ikke tror på at hendes udfordringer er rigtige, ligesom hun oplever medstuderende, der opfatter hendes hjælpemidler som snyd. Den oplevelse af skepsis går igen hos interviewdeltager 1, især i relation til hendes psykiske funktionsnedsættelser. Hun fortæller, at det er nemmere at tale om hendes fysiske udfordringer end hendes psykiske, da hun oplever, at der er et større stigma omkring psykiske problemer.

Ligesom interviewdeltager 9 er interviewdeltager 5 også bekymret for den faglige stigmatisering og for at blive stemplet som doven. Hun fortæller:

"Nogle gange kan man sidde og føle sig lidt dum, fordi man ikke har fået læst igen. Men der er så også tit andre, der sidder og ikke fået det gjort, fordi de har valgt at gå i byen, spille fodbold eller spille playstation, hvor jeg blev nødt til at sove. Så kan jeg have det sådan, jeg vil ikke puttes i samme kategori som jer, for det er ikke samme grund til det."

Interviewdeltagerne oplever stigmatisering på forskellige måder, men gennemgående er at frygten for at blive stigmatiseret spiller en stor rolle i overvejelserne om, at være åben om sin funktionsnedsættelse. Interviewdeltager 3 mener, at det er problematisk at man putter mennesker med funktionsnedsættelser eller andre helbredsproblemer i en kasse som syg, fordi det udviser en manglende forståelse for alle de ting man kan på trods af de udfordringer, man oplever grundet sin funktionsnedsættelse. Hun oplever det ikke kun som et problem, der rammer studerende med funktionsnedsættelser, men som et samfundsproblem, som handler om uvidenhed omkring emnet.

6.1.3 Vi vil ikke have jeres medlidenhed

En anden reaktion som flere interviewdeltagerne oplever fra medstuderende, er stor medlidenhed. Interviewdeltagerne forstår, at det er godt ment, men medlidenheden kan også opleves som en påmindelse om at man skiller sig ud. To interviewdeltagere fortæller:

"I skal bare opføre jer overfor mig, som I er overfor alle andre. Det er sgu rarest." - Interviewdeltager 4

"Så de [red.medstuderende] roser mig ret meget, men jeg kan også godt have det svært, når folk er sådan "ej hvor du sej." For jeg har ikke lyst til at det skal være sejt at jeg kan komme ud af døren. Så bliver jeg mere ked af det, men jeg synes det er sødt at folk siger det, for de siger det jo kun af godt hjerte. Men det er ikke det, man synes skal være sejt. Det er sejt hvis du løber et maraton det er ikke sejt at jeg kom i bad i dag. Men folk tager det meget pænt og det synes jeg er meget rart. Så gør det det også lidt nemmere at komme."

- Interviewdeltager 5

6.2 HVORNÅR DELER MAN DET SÅ?

På trods af ovennævnte overvejelser er der mange af interviewdeltagerne, der i en eller anden grad orienterer om deres funktionsnedsættelse. Det er gennemgående for flere af interviewdeltagerne kun at fortælle om deres funktionsnedsættelse, hvis det opleves som nødvendigt. Hvornår det opleves som nødvendigt varierer blandt andet afhængigt af funktionsnedsættelsens omfang og indvirkning på ens mulighed for at være studerende.

Interviewdeltager 10 beskriver det således, *"Jeg har været nødt til at lægge det ud fordi, hvis jeg har cirka en uges indlæggelse, hver fjortende dage, en gang en måned, hver anden måned: det er jo meget fravær og hvorfor er jeg så meget væk, er det fordi, jeg ikke gider at gå her eller hvad?"*

Det har dog ikke været selvsagt for hende at være åben omkring sin funktionsnedsættelse. Til at starte med, var hun ikke åben om sin funktionsnedsættelse på studiet, grundet en bekymring om at blive udstødt fra holdet og blive stemplet som *"den syge, der er besværlig at have med i gruppearbejde"*. I løbet af sin studietid er hun dog åbnet op omkring sin funktionsnedsættelse og reaktionerne har været positive. Derfor besluttede hun sig for, at være åben fra start af da hun skiftede hold.

For andre af interviewdeltagerne er det situationsbestemt, hvornår det er nødvendigt at orientere om sin funktionsnedsættelse. Nogle oplever det som nødvendigt, at informere deres undervisere, hvis de har brug for at kunne tilgå undervis-

ningsmaterialet gennem Nota¹⁵ eller fordi det kan være rart, at underviseren har forståelse for, hvis man til tider har brug for at trække sig tilbage i undervisningen. Mange af interviewdeltagerne oplever det som nødvendigt at informere om deres funktionsnedsættelse, når de skal indgå i gruppearbejde. Som interviewdeltager 5 fortæller det, *"Hvis jeg ved, at det er nogle, jeg skal ses meget med eller arbejde tæt sammen med, så bliver jeg nødt til at fortælle det, og det synes jeg ikke er rart."* Hun bryder sig ikke om at skulle være åben om sin funktionsnedsættelse, men ser det som en nødvendighed for at gruppearbejde kan forløbe ordentligt. Interviewdeltager 3 fortæller også altid om sin funktionsnedsættelse i gruppearbejde, men oplever det mere positivt og som noget, der fordrer en snak i hele gruppen om, hvad man er god eller mindre god til.

6.3 BETYDNING FOR STUDIELIV

Afslutningsvis vil vi fremlægge, hvilken betydning det kan have på ens studieliv som studerende, når man er åben omkring sin funktionsnedsættelse og møder forståelse herfor. I spørgeskemaundersøgelsen er respondenterne blevet spurgt, i hvor høj grad de oplever at deres undervisere udviser forståelse for deres funktionsnedsættelse

I HVOR HØJ GRAD OPLEVER DU, AT DINE UNDERVISERE UDVISER FORSTÅELSE FOR DIN FUNKTIONSNEDSÆTTELSE?	
I meget høj grad	9,2%
I høj grad	22,7%
I nogen grad	31,4%
i mindre grad	21,0%
Slet ikke	15,7%

Tabel 11 Antal respondenter: 743

Af tabel 11 fremgår det at 31,9% af respondenter i meget høj grad eller høj grad oplever at deres undervisere udviser for-

ståelse, mens 36,7% oplever det i mindre grad eller slet ikke. Respondenterne er også blevet spurgt, i hvor høj grad en større forståelse og viden blandt underviserne kunne afhjælpe nogle af de problemer vedkommende oplever i relation til sin funktionsnedsættelse.

I HVOR HØJ GRAD VIL EN STØRRE FORSTÅELSE OG VIDEN HOS DINE UNDERVISERE KUNNE AFHJÆLPE NOGLE AF DE PROBLEMER, DU OPLEVER I RELATION TIL DIN FUNKTIONSNEDSÆTTELSE?	
I meget høj grad	16,2%
I høj grad	25,1%
I nogen grad	34,1%
i mindre grad	12,7%
Slet ikke	11,9%

Tabel 12 Antal respondenter: 505

Af tabel 12 fremgår det, at 41,4% i meget høj grad eller høj grad oplever, at en større forståelse ville kunne afhjælpe nogle af de problemer, de oplever i relation til deres funktionsnedsættelser. De af interviewdeltagerne, som har været åbne om deres funktionsnedsættelse og oplever, at de er blevet mødt med forståelse herfor, fortæller ligeledes, at det har været en stor hjælp i deres studieliv. Interviewdeltager 10 oplever, at *"det har gjort ting nemmere. Der er lidt mere forståelse."* Interviewdeltager 15 oplever også at det har gjort studielivet nemmere, eksempelvis fordi hans læsegruppe bedre forstår, hvorfor han ikke altid er forberedt eller kan deltage i gruppearbejdet. Interviewdeltager 6 har kun valgt at fortælle, at hun har nogle udfordringer og ikke hvilken diagnose hun har. Alligevel føler hun, at det gør en forskel hos dem hun har fortalt det til: *"De hjælper mig, hvis jeg ikke er der, f.eks. med noter. Eller de hjælper mig med at forstå opgaver og med at komme igang. De siger også, hvis jeg skal gå hjem. Så de holder lidt øje med mig."*

Det tyder altså på, at det har stor betydning for ens studieliv, at blive mødt med forståelse for ens funktionsnedsættelse.

¹⁵ Nota er en institution under Kulturministeriet, som gør trykte tekster tilgængelige i digitale formater. Nota producerer og udlåner tekster, der er gjort tilgængelige for mennesker med læsevanskeligheder.

Derfor må det også fremhæves, at knap en tredjedel (31,9%) oplever at blive mødt af forståelse i meget høj eller høj grad, og at det kan opleves som en barriere for ens studieliv, hvis man ikke møder forståelse for sin funktionsnedsættelse.

Det kan ikke påvises, om der er en sammenhæng mellem type af funktionsnedsættelse og i hvor høj grad den studerende mødes af forståelse, men for interviewdeltager 1 er der klart en sammenhæng. Som tidligere nævnt i dette kapitel oplever hun, at det er nemmere at tale om hendes fysiske udfordringer end hendes psykiske, da hun oplever at der er et større stigma omkring psykiske problemer.

6.4 DELKONKLUSION

For mange af interviewdeltagerne er overvejelserne om at være åben om sin funktionsnedsættelse, og hvordan man præsenterer sin funktionsnedsættelse over for ens medstuderende og undervisere dilemmafyldt. På den ene side tilkendegiver flere interviewdeltagere et ønske om ikke at skille sig ud, mens de på den anden side kan have brug for særlig hjælp eller hensyn, som relaterer sig til deres funktionsnedsættelse. 41,4% af respondenter tilkendegiver, at de i meget høj grad eller høj grad oplever, at en større forståelse vil kunne afhjælpe nogle af de problemer, de oplever i relationer til deres funktionsnedsættelser. Samtidig fremgår det, at kun 24,9% af respondenterne i meget høj grad eller høj grad har orienteret om deres funktionsnedsættelse. Der er altså en diskrepans mellem hvor mange, som mener at en større forståelse kunne afhjælpe nogle af de problemer de oplever, og hvor mange af de studerende orienterer om deres funktionsnedsættelse. Det er særlig overvejelser om stigmatisering og reaktioner fra medstuderende og undervisere, som påvirker overvejelser om i hvor høj grad, de skal orientere om deres funktionsnedsættelse og de udfordringer, de oplever i relation hertil.

Foto: Philip Davali

Støttemuligheder

Dette kapitel handler om de støttemuligheder og hjælpemidler, som gives til studerende med funktionsnedsættelser. Det primære fokuspunkt i nærværende kapitel er den Specialpædagogiske Støtte (SPS), som tildeles med henblik på at studerende kan uddanne sig på lige fod med andre, selvom de har en funktionsnedsættelse, samt den økonomiske støtte i form af handicaptillæg til SU.

7.1 DEN SPECIALPÆDAGOGISKE STØTTE

Den Specialpædagogiske Støtte skal sikre, at studerende med funktionsnedsættelser kan uddanne sig på lige fod med deres medstuderende, og derfor må støttemulighederne siges at være et centralt element i at sikre lige adgang til uddannelse. Derfor vil vi i nærværende kapitel se på, hvordan støttemulighederne opleves af de studerende. Vi vil undersøge, om støtten og information om støtte opleves som tilgængeligt, hvordan støtten opleves og hvilken betydning støtten har for at kunne gennemføre sin uddannelse.

MODTAGER DU SPECIALPÆDAGOGISK STØTTE ELLER ANDEN STUDIERELATERET HJÆLP, SOM RELATERER SIG TIL DIN UDDANNELSE?	
Ja	Nej
41,6%	58,4%

Tabel 13 Antal respondenter: 789

Af tabel 13 fremgår det, at 41,6% af respondenterne modtager specialpædagogisk støtte eller anden studierelateret hjælp, der relaterer sig til uddannelsen, mens 58,4% ikke modtager støtte. Det skal holdes for øje, at spørgsmålet kun omhandler studierelateret støtte og derfor ikke tager højde for støtte, som respondenterne modtager fra eksempelvis kommunen. De respondenter, som modtager studierelateret støtte, er ligeledes blevet spurgt, hvordan de blev gjort opmærksomme på den støtte, som de modtager:

HVORDAN BLEV DU GJORT OPMÆRKSOM PÅ DEN STØTTE ELLER HJÆLP DU MODTAGER?	
Jeg opsøgte selv informationen	30,6%
Jeg snakkede med en uddannelses- eller studievejleder	17,4%
Jeg snakkede med en SPS-vejleder	17,1%
Jeg fandt informationen på nettet	4,4%
Jeg blev kontaktet af mit uddannelsessted inden uddannelsesstart	3,2%
Jeg snakkede med en medstuderende	2,6%
Familie/venner/bekendte gjorde mig opmærksom på informationen	6,2%
Jeg blev gjort opmærksom på det gennem en underviser	2,6%
Andet	12,6%

Tabel 14 Antal respondenter: 340

Af tabel 14 fremgår det, at 43,8% af respondenterne blev opmærksom og vejledningssystemet. I stedet har de selv opsøgt informationen, fundet den på nettet eller blevet informeret om støtten gennem familie, venner, bekendte eller medstuderende. 40,3% af respondenterne blev gjort opmærksom på støtten gennem uddannelses- og vejledningssystemet, idet de angiver, at de fik information gennem uddannelsesstedet, en underviser, studie- eller SPS-vejledningen. Det ses således, at der er stor adspredelse i, hvordan respondenter bliver gjort opmærksom på den studierelaterede støtte. Derfor vil vi i næste afsnit se på, hvordan respondenterne og interviewdeltagerne oplever adgangen til og vejledningen om støtte.

7.1.1 Adgang til og vejledning om støtte- og dispensationsmuligheder

I spørgeskemaet er respondenterne blevet spurgt ind til, om de har modtaget vejledning om de støtte- og dispensationsmuligheder, der findes for elever og studerende med funktionsnedsættelser.

Har du modtaget vejledning om de særlige støtte- og dispensationsmuligheder, der findes for elever og studerende med funktionsnedsættelser og handicap?

HAR DU MODTAGET VEJLEDNING OM DE SÆRLIGE STØTTE- OG DISPENSATIONSMULIGHEDER, DER FINDES FOR ELEVER OG STUDERENDE MED FUNKTIONSNEDSÆTTELSE OG HANDICAP?		
Ja, i forbindelse med studiestart	Ja, i løbet af studiet	Nej
23,4%	27,4%	49,2%

Tabel 15 Antal respondenter: 789

Af tabel 15 fremgår det, at lige over halvdelen (50,8 %) af respondenterne svarer ja til at have modtaget vejledning, enten i forbindelse med studiestart eller i løbet af studiet. Der er ikke stor forskel på hvor mange, der har modtaget vejledning, der har modtaget det i forbindelse med studiestarten og hvor mange, der har modtaget det i løbet af studiet. Til gengæld svarer lige under halvdelen (49,2%) af respondenterne nej til at have modtaget vejledning. I det følgende vil vi undersøge årsager til ikke at have modtaget vejledning samt oplevelsen af vejledningen blandt de respondenter, der har svaret ja til at have modtaget den.

7.1.2 Årsager til ikke at modtage vejledning

De respondenter, der har svaret nej til at have modtaget vejledning, er blevet bedt om at angive årsagen til, at de ikke har modtaget vejledning:

HVORFOR HAR DU IKKE MODTAGET VEJLEDNING OM STØTTEMULIGHEDER?	
Jeg ønsker/ønskede ikke vejledning	12,5%
Jeg ønsker/ønskede vejledning men blev ikke tilbudt den	13%
Jeg har/havde ikke kendskab til mulighederne for vejledning	58,7%
Ved ikke	9,2%
Andet	12,5%

Tabel 16 Antal respondenter: 478

Af tabel 16 fremgår det, at over halvdelen (58,7%) af de respondenter, der har svaret nej til at have modtaget vejledning angiver at: "Jeg har/havde ikke kendskab til mulighederne for vejledning." 13% svarer, at de "ønsker/ønskede vejledning, men blev ikke tilbudt den." Kun 6,6% svarer, at de ikke ønsker/ønskede vejledning. Den mest markante barriere for at modtage vejledning om støttemuligheder, som respondenterne i spørgeskemaet angiver, er altså manglende kendskab til vejledningsmulighederne.

Inddrager man undersøgelsens kvalitative interviews adresserer flere interviewdeltagere, at det kan være svært at få kendskab til den vejledning, man kan modtage om støttemuligheder som studerende med en funktionsnedsættelse. Eksempelvis nævner interviewdeltager 1 at "studiestart er i forvejen super uoverskueligt for alle," hvorfor orienterende mails fra SPS-/studievejledningen ikke førte til, at hun kom til vejledning. I hendes tilfælde resulterede det i, at hun først modtog vejledning om støttemuligheder i slutningen af 1. semester. Interviewdeltager 2 peger på, at det kan være svært at mønstre den ekstra energi, det kræver at gennemskue sine muligheder for støtte og vejledning: "Det kræver meget overskud og det er ikke lige det, jeg har."

En anden, interviewdeltager 8, nævner, at al kontakt med SPS-/studievejledningen foregår over mail, og at det ikke har været muligt at få et fysisk møde som et led i vejledningen. Det oplever hun som en begrænsning. Interviewdeltager 7 peger ligeledes på, at information på mail ikke altid er det bedste og efterspørger mere information i forbindelse med undervisningen: "Det er fint at få en mail, men hvad så hvis du ikke kan overskue det eller ikke ser den mail fordi har det dårligt. Så ville det være fedt, at man får den information til en undervisningsgang eller et eller andet."

Der er som nævnt også en gruppe af studerende med funktionsnedsættelser, som ikke ønsker at modtage vejledning om støttemuligheder, og denne gruppe er også vigtigt at tage højde for. Set ud fra spørgeskemarespondenternes svar samt størstedelen af interviewdeltagerne, er der dog tegn på, at der findes en større gruppe af studerende med funktionsnedsættelser, der i dag ikke får vejledning om støttemuligheder, selv om de gerne ville.

7.1.3 At modtage vejledning

De respondenter, der har svaret ja til at have modtaget vejledning om støttemuligheder, er blevet spurgt, hvem der forestod den vejledning, de modtog:

HVEM STOD FOR DEN VEJLEDNING DU MODTAG?	
Uddannelses- eller studievejledere	30,3%
SPS- vejledere	48%
Undervisere	2%
Handicaporganisationer	0,7%
Medstuderende, venner eller bekendte	4,2%
Studieadministration	3%
Ved ikke	3,7%
Andet	8,1%

Tabel 17 Antal respondenter: 406

Af tabel 17 fremgår det, at langt størstedelen af dem, der har modtaget vejledning, har fået den af enten uddannelses-/studievejledere eller SPS-vejledere. Det gælder for 78,3% af respondenterne. Knap hver tredje respondent (30,3%), af de der har modtaget vejledning, har fået det af en uddannelses- eller studievejleder, mens knap halvdelen (48%) har fået det af SPS-vejledere.

De respondenter, der har modtaget vejledning, er desuden blevet spurgt ind til deres tilfredshed med den vejledning:

HVOR TILFREDS ER DU OVERORDNET MED DEN VEJLEDNING DU HAR MODTAGET?	
Meget tilfreds	22,7%
Tilfreds	41,6%
Hverken tilfreds eller utilfreds	25,2%
Utilfreds	8,5%
Meget Utilfreds	2%

Tabel 18 Antal respondenter: 401

Af tabel 18 fremgår det, at 64,3% af de respondenter, der har modtaget vejledning, er tilfredse eller meget tilfredse med vejledningen. Til sammenligning svarer kun 10,5% af respondenterne, at de er utilfredse eller meget utilfredse med vejledningen. Til gengæld svarer hver 4. respondent (25,2%), at de hverken er tilfredse eller utilfredse med vejledningen. Om dette hænger sammen med, at de har haft enkelte mindre gode oplevelser med vejledningen, eller har oplevet at vejledningen ikke hjalp dem videre, er det ikke muligt at sige noget om ud fra spørgeskemaet. Men ud fra respondenternes svar kan man sige, at der overordnet set er tilfredshed med vejledningen blandt de respondenter, der har modtaget den. I det følgende afsnit vil vi se nærmere på, hvordan selve ansøgningsprocessen opleves blandt respondenter og interviewdeltagere i undersøgelsen.

7.1.4 Ansøgningsprocessen for støtte og dispensation

De respondenter, der har modtaget specialpædagogisk støtte, er blevet spurgt ind til deres tilfredshed med ansøgningsprocessen:

HVOR TILFREDS ER DU MED ANSØGNINGS- PROCESSEN FOR SPECIALPÆDAGOGISK STØTTE?	
Meget tilfreds	26,2%
Tilfreds	36,3%
Hverken tilfreds eller utilfreds	19,8%
Utilfreds	13,7%
Meget Utilfreds	4%

Tabel 19 Antal respondenter: 328

Af tabel 19 fremgår det, at 62,5% af respondenterne er tilfredse eller meget tilfredse med ansøgningsprocessen for specialpædagogisk støtte. 17,7% er utilfredse eller meget utilfredse. Der er altså en stor overvægt af respondenter, der er tilfredse med ansøgningsprocessen, men det er dog værd at bemærke, at over hver over hver 6. respondent angiver utilfredshed med processen.

Interviewdeltager 16 er en af dem, der har fundet det udfordrende både at finde information om støtten, men også at søge den. Hun har nu adgang til de støttemuligheder, hun oplever at have brug for, men det er hendes oplevelse, at det kræver enorm mange ressourcer at søge: "Min mor har været inde over for at hjælpe mig, for ellers kunne jeg bruge hele min energi på det istedet for at studere. Man skal nærmest være rask for at være syg."

Ser man på de kvalitative interviews, er det dog især dispensationsansøgningerne i forbindelse med eksamen og handicaptillæg til SU'en, interviewdeltagerne nævner utilfredshed med, snarere end det er ansøgningen til SPS. Se kapitel 7.2 for at få indblik i problematikkerne omkring handicaptillægget. I forhold til dispensationsansøgningerne i forbindelse med eksamen beskriver interviewdeltager 8 det således: "Der er simpelthen for lang ventetid på alt det her også. Jeg synes, at det er for dårligt, at man har sat et system op, hvor man skal vente 1 måned på at ting bliver godkendt."

Da dispensationsansøgninger som oftest behandles ude på de enkelte uddannelser indenfor institutionen, kan der desuden være stor forskel på, hvordan det fungerer de forskellige steder. Der er altså overordnet set tilfredshed med ansøgningspro-

cessen til SPS, mens den kvalitative del af undersøgelsen peger på, at der kan være udfordringer med lang ventetid på behandling af dispensationsansøgninger til eksamen og lignende.

7.1.5 Den Specialpædagogiske Støtte i praksis

Det følgende afsnit går i dybden med at undersøge, hvordan respondenterne oplever den specifikke støtte og de dispensationer, de anvender. I det nedenstående skema har respondenterne svaret på, hvilke former for støtte de modtager. Det har været muligt at vælge flere svarmuligheder.

HVILKEN TYPE AF STØTTE MODTAGER DU?		
Type af hjælp	Antal	Procent af dem der modtager støtte
Sekretærhjælp	34	10,4%
Praktiske hjælpemidler (f.eks. møbler, høretekniske hjælpemidler)	38	11,6%
IT-baserede hjælpemidler (f.eks. Zoomtext, program-pakker, oplæsningsprogrammer)	120	36,6%
Studiestøttetimer (f.eks. samtaler hos Studenter-rådgivningen eller andre studiestøttepersoner)	182	55,5%
Tolkehjælp (f.eks. tegnsprogstolk eller skrive-tolk)	6	1,8%
Mentorforløb eller -hjælp	92	28%
Personlige hjælpere i forbindelse med studieture eller lignende udflugter	3	0,9%
Andet	52	15,9%

Tabel 20 Antal respondenter: 328

Af tabel 20 fremgår det, at den mest udbredte form for støtte blandt respondenterne er "Studiestøttetimer," som over halvdelen af respondenterne (55,5%) har svaret, at de modtager. Derudover er de mest udbredte støtteformer blandt respondenterne "IT-baserede hjælpemidler," som mere end hver tredje respondent (36,6%) svarer, at de modtager, samt "Mentorforløb eller -hjælp," som over hver fjerde respondent (28%) har sat kryds ved.

7.1.6 Oplevelsen af støttemulighederne

Dette afsnit går i dybden med de kvalitative interviews for at undersøge, hvordan de interviewdeltagere, der modtager specialpædagogisk støtte, oplever den støtte. Generelt beskriver de interviewdeltagere, der modtager specialpædagogisk støtte, støtten i positive vendinger. Mens forløbet op til at modtage støtten af mange interviewdeltagere beskrives som en stor udfordring, tyder interviewdeltagernes svar på, at når det er lykkedes at komme frem til støtten, så er det også en støtte, der gør en forskel for interviewdeltagernes mulighed for at uddanne sig på mere lige fod med deres medstuderende. Dog nævner nogle interviewdeltagere, at det kan være en udfordring at modtage relevant støtte, hvis man eksempelvis har flere forskellige funktionsnedsættelser, der gør, at man ikke passer på én beskrivelse. Det beskriver interviewdeltager 1 således:

"Generelt set har det [SPS, red.] været en fin oplevelse. De har ikke kunnet hjælpe mig super meget, men det er ikke fordi jeg er blevet behandlet dårligt, og det er ikke fordi de ikke har prøvet [...] Mine behov er lidt anderledes end hvad man normalt ville, for den blanding med at jeg både har asperger og ptsd, det er to ting der virkelig ikke mikser godt sammen for at sige det mildt. Og det gør bare at jeg ikke passer ind i nogle bokse."

Her beskrives en oplevelse af, at den specialpædagogiske støtte har sværere ved at tilbyde støttemuligheder, der understøtter studerende, der ikke reagerer som flertallet indenfor forskellige former for funktionsnedsættelser.

Blandt de specifikke støttemuligheder fremhæver flere interviewdeltagere studiestøttetimer som en form for støtte, der har stor positiv betydning i deres uddannelsesforløb. Ligeledes fremhæver de, der modtager mentorhjælp, det som et positivt og vigtigt bidrag til deres gennemførelse af studiet. Interviewdeltager 11 beskriver, hvordan mentorhjælp især bidrager til vedkommendes strukturering af den del af studiet, der ligger udenfor selve undervisningstiden: "Det at have en mentor, det er rigtig godt, det der med at [...] strukturere min lektielæsning og hvad for nogle opgaver, der skal skrives hvornår og sådan noget." På samme måde nævner interviewdeltager 14 sit mentorforløb som en støtte til at strukturere studielivet "Nu har jeg haft hende [red. mentor] i hvert fald 2 semestre. Vi laver et ugeskema og lægger ind, at her har jeg undervisning og her kan jeg så læse." Dog nævner enkelte interviewdeltagere, at mentorforløb kan være en udfordring, hvis de på grund af deres funktionsnedsættelse har nogle so-

cial begrænsninger eller ikke føler sig trygge ved at betroe sig til en fremmed. Interviewdeltager 10 nævner, at vedkommende oplever, at mentorforløbet bliver tilbudt som støtte i tilfælde, hvor det ikke er relevant i mangel på bedre løsninger. Mentorforløbene fremstår altså på interviewdeltagernes svar som noget, der er en vigtig hjælp til de interviewdeltagere, der modtager den, men som også nogle gange bliver tilbudt som en lappeløsning i mangel på bedre.

Ser man på svarene fra de interviewdeltagere, der modtager IT-baserede hjælpemidler, er der også generelt en positiv oplevelse af hjælpemidlerne, når først de er modtaget. Dog oplever interviewdeltagere, at der kan være ventetid på bøgerne til oplæsningsprogrammer, hvilket kan betyde, at de først har adgang til bøgerne med hjælpemidler noget tid efter de egentlig tages i brug på studiet. Interviewdeltager 8 beskriver det således:

"Der er sat penge af til, at jeg kan søge om nye bøger. Men det tager lang tid at lave sådan en bog. Så skal jeg søge fire semestre fremad i tiden. Og nogle gange er det lidt ældre udgaver. Nogle af dem er lavet i virkelig god kvalitet og andre gange i virkelig dårlig kvalitet."

Desuden beskriver interviewdeltager 8, hvordan et oplæsningsprogram ikke fungerer i noget af undervisningen, fordi oplæsningsprogrammet ikke forstår formler og nogle af de særlige tegn, der bruges indenfor faget: "Så læseprogrammet er ikke godt til kemi og det er derfor jeg har givet op på det." Begrænsningerne i programmet har altså været en større byrde end selve programmet har været en hjælp for interviewdeltager 8 i den pågældende situation, hvorfor vedkommende ligefrem er endt med at droppe at bruge det.

Interviewdeltagernes oplevelse af specialpædagogisk støtte er altså overordnet positiv, men de fremhæver også begrænsninger, særligt i forhold til at tilbuddene ikke altid passer til den enkeltes behov. Det ser således ud til, at undersøgelsens deltagere oplever, at det kan være svært at få adgang til støttemulighederne og vejledning herom, men er tilfredse, når de modtager støtte. Interviewdeltager 6 beskriver det således, "Det har taget tid i starten, men når det virker, så virker det også."

7.1.7 Betydning for at kunne gennemføre studiet

De respondenter, der har tilkendegivet, at de modtager specialpædagogisk støtte, er blevet spurgt ind til, i hvor høj grad de mener, at den specialpædagogiske støtte har betydning for deres evne til at gennemføre en uddannelse på lige fod med andre:

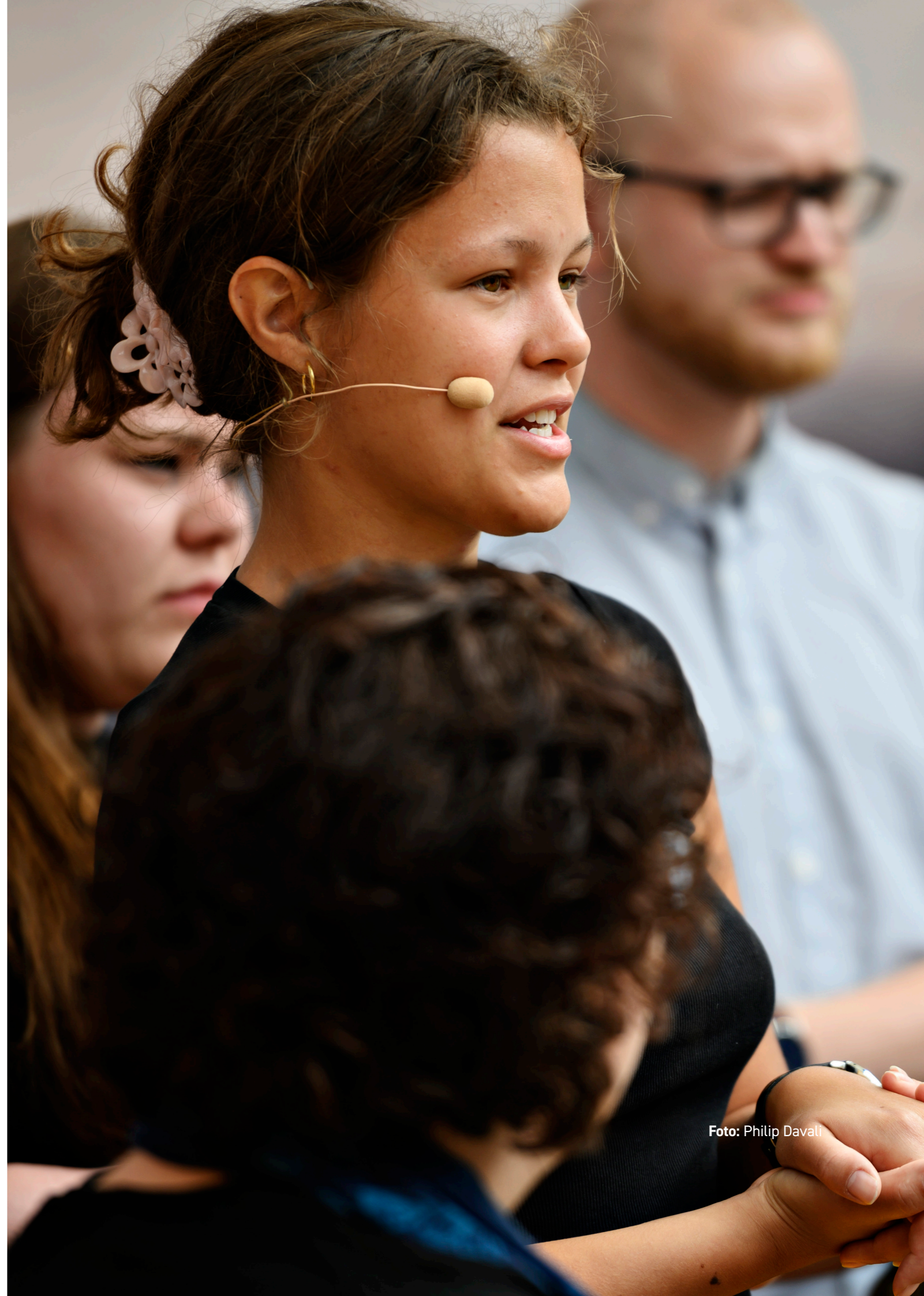

Foto: Philip Davall

I HVOR HØJ GRAD MENER DU, AT DEN SPECIALPÆDAGOGISKE STØTTE HAR BETYDNING FOR DIN EVNE TIL AT GENNEMFØRE EN UDDANNELSE PÅ LIGE FOD MED ANDRE?

I meget høj grad	35,3%
I høj grad	31,3%
I nogen grad	23%
i mindre grad	8,3%
Slet ikke	2,1%

Tabel 21 Antal respondenter: 326

Af tabel 21 fremgår det, at 66,6% af de respondenter, der modtager specialpædagogisk støtte, mener at støtten i høj eller meget høj grad har betydning for deres evne til at gennemføre en uddannelse på lige fod med andre. Kun 10,4% svarer, at den specialpædagogiske støtte slet ikke eller i mindre grad har betydning. Blandt de respondenter, der modtager SPS, er der altså en udbredt opfattelse af, at støtten er vigtig for muligheden for at gennemføre deres uddannelse på lige fod med andre studerende. Ser man på de interviewdeltagere, der modtager SPS, indikerer deres svar det samme.

Interviewdeltager 9 siger, om det at skulle studere uden at modtage SPS, "Jeg ville ikke komme igennem et studie uden nogen form for hjælp i hvert fald." Interviewdeltager 13 svarer: "Jeg har bedre mulighed for at gennemføre studiet." Ud fra både undersøgelsens kvantitative og kvalitative del er det altså en klar tendens, at de, der modtager SPS, oplever den som en fuldstændig afgørende mulighed for at kunne studere på lige fod med andre studerende.

7.1.8 Mangel på støttemuligheder

Spørgeskemaundersøgelsens respondenter er blevet spurgt, om de har manglet støttemuligheder, for at kunne gennemføre deres uddannelse på lige fod med personer uden funktionsnedsættelser:

HAR DU MANGLET STØTTEMULIGHEDER FOR AT DU PÅ LIGE FOD MED PERSONER UDEN HANDICAP KAN GENNEMFØRE DIN UDDANNELSE?	
Ja	Nej
60,4%	39,6%

Tabel 22 Antal respondenter: 582

Af tabel 22 fremgår det, at 60,4% af respondenterne svarer ja til at have manglet støttemuligheder, mens 39,6% svarer nej. Der er altså en overvægt blandt respondenterne, der mener, at der er støttemuligheder, de har haft brug for, som de ikke har haft adgang til. Dette kan forstås i sammenhæng med den tidligere beskrevne problematik om, at den stor del af respondenterne ikke har modtaget vejledning om støttemuligheder. Ligeledes kan det også ses i sammenhæng med interviewdeltagernes beskrivelse af, at støttemulighederne ikke altid fungerer i praksis eller passer til den enkeltes behov. Desuden kan den lange behandlingstid, som nogle interviewdeltagere nævner, de har oplevet i forhold til dispensationsansøgninger, være en årsag til, at man først har modtaget støtten et stykke tid inde i sin uddannelse.

Samlet set er der altså ud fra respondenternes og interviewdeltagernes svar noget, der tyder på, at der er en udfordring med, at flere af de studerende, der er i målgruppen for at modtage støtte, ikke får adgang til det i et format, der understøtter deres uddannelsesforløb og bidrager til, at de kan studere på lige vilkår med deres medstuderende.

7.2 ØKONOMISK STØTTE

Udover den Specialpædagogiske Støtte findes der også forskellige typer af økonomisk støtte til studerende med funktionsnedsættelser. Vi har derfor spurgt respondenterne, hvad deres forsørgelsesgrundlag som studerende er:

HVAD ER DIT NUVÆRENDE FORSØRGELSESGRUNDLAG SOM STUDERENDE?	
Almindelig SU-sats for hjemmeboende	5%
Almindelig SU-sats for udeboende	47,6%
Revalidering	2,9%
Pension	0,8
SU og handicaptillæg	33%
Jeg modtager økonomisk hjælp fra min familie	0,8%
Jeg får løn fra min arbejdsplads	2,2%
Andet	7,8

Tabel 23 Antal respondenter: 784

Af tabel 23 fremgår det, at 36,7 % af respondentgruppen modtager økonomisk støtte i form af handicaptillæg til SU, revalidering eller pension. Vi vil i det følgende fokusere på handicaptillæg til SU, som er den type af økonomiske støtte som flest respondenter (29,8%) modtager udover den almindelige SU-sats. Derudover modtager flere af interviewdeltagerne handicaptillæg til SU. Af tabel 24 ses det, at der er færrest af respondenterne med psykiske/og eller kognitive funktionsnedsættelser, der modtager handicaptillæg til SU, mens der er flest af respondenterne med både fysiske, psykiske og/eller kognitive funktionsnedsættelser, der modtager handicaptillæg til SU.

HVEM MODTAGER HANDICAPTILLÆG TIL SU?

Type af funktionsnedsættelse	% af respondenter med den type af funktionsnedsættelse, som modtager handicaptillæg til SU
Fysisk funktionsnedsættelse	33,1%
Psykisk/kognitiv funktionsnedsættelse	30%
Fysisk og psykisk/kognitiv funktionsnedsættelse	42%

Tabel 24 Antal respondenter: 784

Om der er sammenhæng mellem type af funktionsnedsættelse og hvorvidt respondenterne modtager handicaptillæg eller ej, kan ikke siges, da der kan være mange årsager til afslag på handicaptillæg til SU. Det vil vi se nærmere på i afsnit 7.2.4.

7.2.1 Betydning for gennemførelse af studie

De interviewdeltagere som modtager handicaptillæg til SU, oplever at den økonomiske støtte har stor betydning for at de kan gennemføre deres studie på lige fod med andre. Det er de samme begrundelser der går igen: grundet boligpriserne i København har de svært ved at få økonomien til at hænge sammen udelukkende på SU, og at de ikke kan varetage et fritids- eller studiejob grundet deres funktionsnedsættelse. At være ude at stand til at påtage sig studiejob er afgørende for at være kvalificeret til at modtage handicaptillæg til SU.

For at få handicaptillæg skal du:

- Have en varig fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse, som gør dig nærmest ude af stand til at påtage dig et studiejob
- Modtage SU eller slutlån
- Gå på en videregående uddannelse eller erhvervsuddannelse

kilde: <http://www.su.dk/su/saerlig-stoette-til-forael-dre-handicappede-mv/handicaptillaeg/eller-erhvervsuddannelse>

På samme vis fremgår det af tabel 25, at 92% af de respondenter, som modtager økonomisk støtte, vurderer at støtten i meget høj grad eller høj grad har betydning for, at de kan gennemføre deres studie på lige fod med andre.

I HVOR HØJ GRAD HAR DEN ØKONOMISKE STØTTE BETYDNING FOR DIN EVNE TIL AT GENNEMFØRE EN UDDANNELSE PÅ LIGE FOD MED ANDRE?

I meget høj grad	75%
I høj grad	17%
I nogen grad	7,6%
Slet ikke	0,3%

Tabel 25

Antal respondenter: 288

Interviewdeltager 7 beskriver det således, "Da jeg fik at vide at jeg kunne søge handicap-SU, det var en gave. For jeg har prøvet at skulle have studiejobs, før jeg blev udredt, og det fungerede ikke for mig. Jeg kunne jo ikke studere ved siden af. Det var det, der var prioriteringen. Enten skal jeg arbejde, og så får jeg ikke studeret. Eller også skal jeg studere, og så får jeg ikke arbejdet. Jeg kunne ikke begge dele på samme tid."

Det er tydeligt, at interviewdeltager 7 oplever handicaptillægget til SU som afgørende for hendes mulighed for at studere. Hun har tidligere været indskrevet på et andet studie, hvor hun ikke modtog handicaptillæg til SU, da hun først fik sin diagnose under studietiden på det tidligere studie. Et studie, som hun endte med at måtte afbryde, og hun er ikke i tvivl om, at det havde hjulpet hende meget at modtage SU på daværende tidspunkt. Hun siger, "det har virkelig hjulpet mig, at jeg har fået handicaptillæg. Det har givet mig nogle helt andre muligheder."

Den økonomisk støtte er altså afgørende for interviewdeltager 7's mulighed for gennemføre studiet. Dette er kun én fortælling om handicaptillægets betydning for at kunne gennemføre studiet på lige fod med andre, men på baggrund af tabel 25 må det kunne siges, at mange af respondenterne har lignende oplevelser.

7.2.2 Behandlingstider

Kampen for at få handicaptillæg kan dog være træg. Interviewdeltager 7 beskriver det som "en hård kamp" og "en lang proces, der kræver ekstremt meget dokumentation." Hun forstår godt, at hun skal kunne dokumentere og redegøre for, hvorfor hun ikke kan arbejde og derfor skal have et handicaptillæg, men når den økonomiske støtte har så afgørende betydning for ens studie, opleves det som en hård kamp. Interviewdeltager 7 er ikke den eneste, der oplever, at processen for at få handicaptillæg har været lang. Af tabel 26 kan der ses en tendens til, at der er en sammenhæng mellem, hvor lang behandlingstiden på ens sag har været og i hvor høj grad respondenterne er tilfreds med ansøgningsprocessen. Af tabellen fremgår det, at jo længere tid der går, desto mindre tilfreds er respondenterne med ansøgningsproceduren.

HVOR TILFREDS VAR DU MED ANSØGNINGSPROCEDUREN FOR DEN ØKONOMISKE STØTTE DU HAR MODTAGET?

	Meget tilfreds	Tilfreds	Hverken tilfreds eller utilfreds	Utilfreds	Meget utilfreds	I alt
En måned eller mindre	51,5%	35,6%	8,9%	0%	4,4%	100% (45)
To måneder	34%	37,7%	24,5%	3,8%	0%	100% (53)
Tre måneder	13,2%	43,4%	28,3%	11,3%	3,8%	100% (60)
Fire måneder	8,3%	28,3%	25%	31,7%	6,7%	100% (77)
Fem måneder eller mere	1,3%	6,5%	20,8%	48,1%	23,4%	100% (77)

Tabel 26

Antal respondenter: 288

Af tabel 26 fremgår det, at af dem, der har ventet fem måneder eller derover, er 71,5% utilfreds eller meget utilfredse, mens det samme kun gør sig gældende for 4,4% af de respondenter, som har ventet en måned eller mindre. Jævnfør Styrelsen for Institutioner og Uddannelsesstøtte kan behandlingstiden for ansøgninger om økonomisk støtte variere meget, blandt andet hvis styrelsen bliver nødt til indhente supplerende materiale for at kunne afgøre sagen. Dette udviser interviewdeltager 7 forståelse overfor, men alligevel føles processen lang og hård. På samme måde fortæller interviewdeltager 4 om sin oplevelse med at søge handicaptillæg som noget, der tog rigtig hårdt på ham, og som betød, at han var lige ved at droppe ud af sin uddannelse.

Interviewdeltager 4 søgte om handicaptillæg til SU første gang i måneden inden studiestart. Han får i den forbindelse at vide, at der er en behandlingsperiode på tre måneder, hvilket han synes er fair nok. Først og fremmest ved han, at han får tillægget med tilbagevirkende kraft, og desuden har han en opsparing, der kan holde ham kørende de måneder, han venter. Han får afslag, da han året forinden havde arbejde 15 timer om ugen i en periode på 2 uger. Det var arbejde, han varetog, inden han var tilmeldt et studie, og det er hans klare oplevelse, at han ingenlunde kan varetage et lignende job eller et job overhovedet samtidig med studiet. Hverken hans praktiserende læge eller

speciallægen forstår afslaget, og interviewdeltager 4 ønsker derfor at anke afgørelsen.

Det kræver, at man samler nye dokumenter, ellers får man afslag igen. Imidlertid sker der nogle ting i hans privatliv, og fristen for at anke falder sammen med eksamensperioden. Det ender derfor med, at interviewdeltager 4 anker afgørelsen én dag for sent, og får på baggrund heraf afslag igen. Det rammer hårdt. Han fortæller, "Så der har været ret mange ting, der fyldte. Og deromkring november, december, så var der ikke mere tilbage på den opsparing stort set. [...] Det var bare alt, der faldt sammen, lige ramte sammen der, i og med at jeg havde ikke flere penge." Det er her han begynder at overveje at droppe ud, da det virker uoverskueligt og det kræver overskud at skulle søge igen. Den dag idag har interviewdeltager 4 fået sit handicaptillæg, men det var en kamp som tog 1,5 år.

De to fortællinger viser, at interviewdeltagerne har forståelse for, at det tager tid at behandle ansøgningerne, og at der skal en vis dokumentation og papirarbejde til for at kunne fastslå deres ret til handicaptillæg til SU. Alligevel oplever de en lang ansøgningsprocedure, som kræver meget overskud, hvis man har en funktionsnedsættelse. Derudover viser de begge, at handicaptillægget har stor betydning for gennemførelse af studiet.

7.2.3 Ekstra SU-klip

I afsnit 5.2 behandlede vi de studerendes studieforløb, og det fremgik at mere end hver fjerde respondent er forsinket i forhold til den normerede gennemførelsestid på deres studie (jævnfør tabel 6), hvorfor de kan få brug for at søge om SU-tillægsklip. I de fleste tilfælde kan du dog først søge om tillægsklip, når forsinkelse er indtruffet. Det betyder, at du kun kan få tillæg for en periode du er blevet forsinket, og derfor først kan søge tillæg af klip, når du har afsluttet det semester du er blevet forsinket¹⁶. Dette fører en stor økonomisk usikkerhed med sig, som interviewdeltager 1 fortæller:

"Basically skal du være bange for at sygemelde dig, eller læse på halv tid, for du løber tør for SU klip. Og du kan ikke søge dispensation om flere SU klip før du løber tør. Så du kan ikke sige, jeg vil gerne sygemelde og så søge dispensation og få 3-4 måneders SU klip nu, jeg skal vente, til jeg mangler dem, og det er sådan en klam uvished. man kommer til at have hængende over sine skuldre, for hvad nu hvis jeg ikke kan få en dispensation til den tid?"

I afsnit 5.2 fremlagde vi også, hvordan flere af interviewdeltagerne beskriver det at kunne studere på nedsat tid som en nødvendighed for at kunne gennemføre deres studie. Da der forlænger deres studie, er det også ofte dem, der bliver ramt af reglerne om SU-tillægsklip og den dertilhørende økonomiske usikkerhed.

7.2.4 Hvem er det, der ikke får handicaptillæg?

Af tabel 23 fremgår det, at der er 63,3% af respondenterne, der ikke modtager økonomisk støtte som relaterer sig til deres funktionsnedsættelse. Det kan der være mange årsager til og vi kan ikke vide, hvor mange af 63,3% der har søgt om økonomisk støtte og fået afslag. Vi har i nærværende undersøgelse ikke mulighed for at kortlægge disse årsager, men det skal understreges, at der er en gruppe af respondenter, som tilkendegiver at mangle økonomiske hjælp. Jævnfør tabel 27 oplyser 46,4% af respondenterne, at de mangler økonomisk hjælp.

HAR DU MANGLET ØKONOMISK HJÆLP?	
Ja	Nej
46,4%	53,6%

Tabel 27

Antal respondenter: 638

Jævnfør Danske Handicaporganisationer, er der grupper af studerende, som i dag ikke er kvalificeret til handicaptillæg til SU, grundet den måde begrænsning i arbejdssevne vurderes. Her nævner de studerende med funktionsnedsættelser, med følgevirkninger som "f.eks. udtrætning eller nedsat læsehastighed ikke i sig selv giver ret til at modtage handicaptillægget, selvom det betyder, at den studerende med handicap bruger længere tid til at læse end medstuderende og har behov for hvile i løbet af dagen og som derfor ikke har tid til at arbejde."¹⁷

Ifølge Danske Handicaporganisationer er et af eksemplerne på en sådan gruppe af studerende med funktionsnedsættelser, studerende med dysleksi. Interviewdeltager 8 har dysleksi og depression og beskriver noget lignende. Interviewdeltager 8 har hverken fritidsinteresser eller studiejob, da hun er nødt til at bruge meget tid på studiet. Alligevel er hun ikke berettiget til handicaptillæg til SU, og hendes økonomi afhænger nu af kæresten, der har mulighed for at betale størstedelen af huslejen.

7.3 DELKONKLUSION

Af ovenstående afsnit fremgår det, at de studerende med funktionsnedsættelser oplever, at støttemulighederne til stu-

derende med funktionsnedsættelser har stor betydning for deres mulighed for at gennemføre en uddannelse. De studerende er tilfredse med den støtte de modtager, men de oplever at det er svært at få adgang til støttemulighederne eller vejledning herom.

41,6% af respondenterne modtager specialpædagogisk støtte eller anden studierelateret hjælp. Af dem tilkendegiver 66,6%, at støtten i høj eller meget høj grad har betydning for deres evne til at gennemføre en uddannelse på lige fod med andre. Det kan således konkluderes at den specialpædagogiske støtte har stor betydning for den studerendes mulighed for at gennemføre et studie. Alligevel tilkendegiver 60,4% af respondenterne, at de mangler støttemuligheder.

Hér peger resultaterne på manglende vejledning, som årsag til at så mange oplever at mangle støttemuligheder. 49,2% af respondenterne tilkendegiver ikke at modtaget vejledning om støttemuligheder. Flere af interviewdeltagerne tilkendegiver, at det kan være meget uoverskueligt, når information om vejledning og muligheder for støtte kun gives ved studiestart. Derudover tilkendegiver mange af dem, at det kræver enormt meget energi og overskud at skulle finde frem til information om vejledning og støttemuligheder.

En lignende tendens gør sig gældende i forhold til den økonomiske støtte. 29,8% af respondenterne modtager handicaptillæg til SU. Af de respondenter som modtager økonomisk støtte, tilkendegiver 92% af støtten i meget høj grad eller høj grad har betydning for, at de kan gennemføre deres studie på lige fod med andre. Hertil beskriver interviewdeltagerne handicaptillægget som noget, der har givet dem flere muligheder, "en gave". Dog tilkendegiver 46,6% at mangle økonomisk hjælp.

Konkluderende kan det således siges, at de studerende med funktionsnedsættelser oplever, at støttemulighederne til studerende med funktionsnedsættelser har afgørende betydning for deres mulighed for at gennemføre et studie, både den økonomiske og den specialpædagogiske støtte. Dog viser resultaterne også, at der er en stor gruppe af de studerende, som oplever at mangle støttemuligheder.

¹⁶ <https://www.su.dk/su/om-su-til-videregaaende-uddannelser-universitet-journalist-laerer-mv/du-er-forsinket-feks-sygdom/>

¹⁷ Danske Handicaporganisationer. SU handicaptillæg på videregående uddannelser

08

Faglig tilgængelighed

Det følgende afsnit vil behandle den faglige tilgængelighed på studierne. De centrale temaer er tilgængelighed af undervisningsmateriale og undervisning samt læsegrupper. Derudover vil et afsnit beskæftige sig med praktik på de mellem lange videregående uddannelser.

8.1 TILGÆNGELIGHED AF UNDERVISNINGSMATERIALE

Respondenterne er blevet spurgt i hvor høj grad, de oplever, at undervisningsmaterialet er udarbejdet således, at det er tilgængelig for respondenterne at tilgå med deres funktionsnedsættelse:

Af tabel 28 fremgår det, at der er stor adspredelse i, i hvor høj grad respondenterne oplever undervisningsmaterialet som tilgængeligt. Knap halvdelen (48,2%) oplever i meget høj grad eller høj grad undervisningsmaterialerne som tilgængelige, mens lige over halvdelen (51,8%) oplever det i nogen grad, mindre grad eller slet ikke. Der er således stor adspredelse i respondenternes svar og derfor udfolder tabel 29 tallene ved at kigge på, hvordan respondenterne oplever tilgængeligheden fordelt på type af funktionsnedsættelse.

I HVOR HØJ GRAD OPLEVER DU, AT UNDERVISNINGSMATERIALENE ER UDARBEJDEDE, SÅ DE ER TILGÆNGELIGE FOR DIG AT TILGÅ MED DIN FUNKTIONSNEDSÆTTELSE?	
I meget høj grad	20,1%
I høj grad	28,1%
I nogen grad	29,4%
I mindre grad	13,5%
Slet ikke	8,9%

Tabel 28

Antal respondenter: 768

I HVOR HØJ GRAD OPLEVER DU, AT UNDERVISNINGSMATERIALENE ER UDARBEJDEDE, SÅ DE ER TILGÆNGELIGE FOR DIG AT TILGÅ MED DIN FUNKTIONSNEDSÆTTELSE?

	I meget høj grad	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	I alt
Psykiske og/eller kognitive funktionsnedsættelser To måneder	16,1%	27,2%	32%	15,9%	8,9%	100% (460)
Fysiske funktionsnedsættelser	34,4%	29,9%	22,7%	4,5%	8,4%	100% (154)
Både fysiske, psykiske og/eller kognitive funktionsnedsættelser	17,5%	29,2%	28,6%	15,6%	9,1%	100% (154)

Tabel 29

Antal respondenter: 768

Af tabel 29 ses det, at der er forskel på type af funktionsnedsættelse og i hvor høj grad at respondenterne oplever undervisningsmaterialet som tilgængeligt. Det er især respondenter med fysiske funktionsnedsættelser, der i meget høj grad oplever undervisningsmaterialet som tilgængeligt. Det gør sig gældende for 34,4% af respondenterne med fysisk funktionsnedsættelser. For de andre typer af funktionsnedsættelser ser tallene lavere ud. 16,1% af respondenterne med psykiske og/eller kognitive funktionsnedsættelser og 17,5% af respondenterne med både fysiske, psykiske og/eller kognitive funktionsnedsættelser oplever i meget høj grad undervisningsmaterialet som tilgængeligt. Samme tendens viser sig i forhold til hvem der ikke oplever undervisningsmaterialet som tilgængeligt. Her er det 24,8% af respondenterne med psykiske og/eller kognitive funktionsnedsættelser og 24,7% af respondenterne med fysiske, psykiske og/eller kognitive funktionsnedsættelser der i mindre grad eller slet ikke oplever undervisningsmaterialet som tilgængeligt. Dette gør sig kun gældende for 12,9% af respondenterne med fysiske funktionsnedsættelser.

Interviewdeltager 8 er én af dem der i særdeleshed har oplevet undervisningsmaterialet som utilgængeligt af to årsager, som vi her vil fremhæve som eksempler på, hvornår undervisningsmateriale kan virke utilgængeligt.

8.1.1 Litteratur

"Tit så bliver bøgerne først opgivet en uge før [red. før fagets opstart]. Tit skriver jeg 3-4 uger før, og så tjekker jeg på Nota, om bøgerne er der."

Grundet sin dysleksi har interviewdeltager 8 mulighed for at bestille pensumlitteratur som lyd-bøger eller e-bøger gennem Nota. Interviewdeltager 8 beskriver det som en tilbagevendende udfordring at få adgang til pensum i tide, således at han kan nå at bestille materialet inden studiestart.

Derudover benytter interviewdeltager 8 sig af et læseprogram, der kan læse pdf-filer højt for ham for at hjælpe ham med at tilgå litteraturen. Han oplever problemer med programmets funktionalitet, da programmet læser alt højt, også sidehoved og sidefod hvilket gør læsningen brat og forstyrret. Programmet, som egentlig skal være en hjælp, opfylder således ikke den funktion, som interviewdeltager 8 har brug for for at komme igennem pensumlitteratur. Han er ikke den eneste, der oplever disse udfordringer. Interviewdeltager 3 har adgang til samme hjælpemiddel og har helt opgivet at bruge læseprogrammet, da han oplever det som mere besværligt end en egentlig hjælp.

8.1.2 Andet undervisningsmateriale

Pensumlitteratur er det primære omdrejningspunkt, når interviewdeltagerne taler om tilgængelighed af undervisningsmateriale. Dog er der også andre steder at slå ned. En respondent i spørgeskemaundersøgelsen skriver:

Mine undervisere ved godt, at jeg ikke hører godt, men alligevel lægger de videoer op uden undertekster eller tekstmateriale. Jeg dumpede en eksamen på grund af denne metode, på trods af at jeg i et helt år havde påmindet dem om problemet.

I dette tilfælde har undervisningsmaterialet således ikke været tilgængeligt for den studerende, og har sågar betydet, at den studerende er blevet fraskrevet fagligt indhold. Derudover er der flere interviewdeltagere, der kommenterer på undervisernes brug af powerpoint præsentationer. I mange undervisningssammenhænge er dette den primære undervisningsformer, men flere af interviewdeltagerne efterspørger muligheden for at kunne få tilsendt powerpoint præsentationerne på forhånd. Eksempelvis skriver en respondent i spørgeskemaundersøgelsen:

Nogle undervisere vil ikke lægge deres powerpoints ud før undervisningen. Det gør det svært at tage noter, da jeg bruger længere tid på at stave tingene, så det er rart at kunne gå tilbage i dem [red. dias] under undervisningen.

For interviewdeltager 8 ville det betyde, at han ville få bedre mulighed for at følge med, da han ikke kan læse, høre og lære fagudtryk på én gang. For flere af undersøgelsens deltagere ville det være en fordel at kunne få powerpoint præsentationerne tilsendt på forhånd, da det giver dem mulighed for at orientere sig i præsentationen på forhånd.

Hvordan undervisningsmaterialet gøres tilgængeligt for det enkelte afhænger af vedkommendes funktionsnedsættelse og behov, men en central pointe, som fremgår af ovenstående afsnit, er, at tilgængelighed af undervisningsmateriale er en nødvendighed for at sikre den studerende adgang til fagligt indhold. Det er problematisk hvis den studerende fraskrives fagligt indhold, da det har betydning for den studerendes faglige udbytte og kan også betyde, at vedkommende dumper eksaminer på baggrund heraf. Tilgængelighed af undervisningsmaterialet er således en nødvendighed for at sikre den studerende mulighed for at deltage i deres studie på lige fod med andre, og sikre fagligt udbytte og lige adgang til uddannelse.

8.2 TILGÆNGELIGHED AF UNDERVISNING

I afsnit 10 behandles den fysiske tilgængelighed af uddannelsesstedet, og denne tilgængelighed har selvsagt en indflydel-

se på tilgængeligheden af undervisningen. Der er dog også et pædagogisk aspekt i forhold til undervisningens tilgængelighed, som relaterer sig til spørgsmål om undervisningsformer, forberedelsestid og muligheden for at benytte hjælpemidler i undervisningen.

I spørgeskemaundersøgelsen er respondenterne blevet spurgt til udfordringer med at benytte bestemte hjælpemidler i forbindelse med undervisningen. Desuden er de blevet spurgt om de oplever andre udfordringer eller problemer, som knytter sig til deres funktionsnedsættelse i forbindelse med den undervisning, de modtager. Af tabel 30 fremgår det, at 44,3% har oplevet andre udfordringer eller problemer, som knytter sig til deres funktionsnedsættelse. Hvordan dette kommer til udtryk, er det, som dette afsnit vil kortlægge ved at viderefremde, hvornår interviewdeltagerne oplever deres undervisning som utilgængelig.

HAR DU OPLEVET ANDRE UDFORDRINGER ELLER PROBLEMER, SOM KNYTTER SIG TIL DIN FUNKTIONSNEDSÆTTELSE I FORBINDELSE MED DEN UNDERVISNING DU MODTAGER?	
Ja	Nej
44,3%	55,7%

Tabel 30 Antal respondenter: 583

I nærværende afsnit må det holdes for øje, at alle studerende lærer og studerer forskelligt og vil derfor også opleve tilgængeligheden af undervisningen forskelligt afhængig heraf, uagtet type af funktionsnedsættelse. Det samme gør sig gældende for studerende uden funktionsnedsættelser. Interviewdeltager 8 forklarer, "Det er jo et fejl billede, at tro at alle andre har det nemt. Alle har det svært på universitetet, jeg har bare et ekstra handicap."

Og det er ikke kun på universitetet. Interviewdeltager 7 oplever det samme på hendes uddannelse, som er en mellemlang videregående uddannelse. Hun siger, "der er helt sikkert nogle ret strukturelle ting, som ikke kun er svært for mig, men for alle på denne uddannelse."

Det er altså ikke kun studerende med funktionsnedsættelser, der kan opleve udfordringer med den faglige tilgængelighed, men som interviewdeltager 8 fremhæver, kan det at have en funktionsnedsættelse lægge et ekstra lag på den oplevelse.

Derfor vil vi det følgende fremhæve to eksempler på, hvornår interviewdeltagerne oplever undervisningen som utilgængelig

grundet deres funktionsnedsættelse; forberedelsestid og læsemængder samt ustruktureret undervisning.

8.2.1 Forberedelsestid og læsemængder

Flere af interviewdeltagerne oplever læsemængden på deres studie som en barriere. På mange videregående uddannelser er der en stor læsemængde, og selvstudie udgør en stor del af uddannelsesforløbet på mange uddannelser. Det kan især være en udfordring for de studerende, hvor eksempelvis kronisk træthed, hurtig udmattelse, nedsat læsevne eller koncentrationsbesvær relaterer sig til deres funktionsnedsættelse. En af dem er interviewdeltager 7, og for hende kan læsningen godt tage rigtig lang tid og meget energi. Hun fortæller, "Det er noget med, at jeg er simpelthen nødt til at dele det op, når jeg læser. Når jeg skal læse og forberede mig, så er jeg simpelthen nødt til at tage en masse pauser, for ikke at læse den samme sætning igen og igen, uden at kunne huske det."

Interviewdeltager 5 oplever også læsemængden som en barriere, da hun lider af kronisk træthed og derudover hurtigt udmattes af fysiske smerter. Hun får derfor ikke læst alt. Hun oplever, at det kan være en udfordring i forhold til den faglige deltagelse, men derudover er hun også bange for at blive stemplet som doven.

For flere interviewdeltagere er læsemængden især en udfordring i eksamensperioder. Når der skal læses op, kan det være en stor udfordring ikke at vide, hvornår man har overskud til at læse. Interviewdeltager 5 forklarer,

"Jeg synes, det er svært det der med, at når jeg skal til eksamen, at få læst op, for jeg ved jo ikke, hvornår jeg kan. Jeg ved ikke, hvornår min krop synes, at jeg kan eller om jeg bare er så mega træt og udmattet, at jeg har tre dage i streg, hvor jeg er så skeløjet af træthed, at jeg bare ikke kan fokusere, og så har jeg pludselig kun to dage til at få det gjort."

Det at skulle bruge meget tid på at forberede sig har ikke kun faglige konsekvenser for de studerende. Flere af interviewdeltagerne beskriver, at de har en vis mængde energi om dagen, og at al den energi bruges på at forberede sig, så de kan klare sig gennem studiet. Det betyder, at de i stedet nedprioriterer sociale aktiviteter, hvilket kan have en negativ effekt på deres studieforløb (se afsnit 9). Derudover kan det også have økonomisk konsekvenser. Den gruppe af studerende, som bruger meget tid på forberedelse eller hurtigt udmattes, rammes ofte økonomisk, da der ikke tages højde for disse faktorer når begrænsninger i arbejdssevne vurderes (se afsnit 7.2)

8.2.2 Ustruktureret undervisning

Flere interviewdeltagere oplever undervisningen på deres uddannelse som ustruktureret. Det gælder især mangel på information om formålet med og forløbet for undervisningen. Ustruktureret undervisning kan være rigtig forstyrrende for det faglige udbytte, især hvis man grundet sin funktions-

nedsættelse har brug for struktur. En af dem der oplever problemer med ustruktureret undervisning er interviewdeltager 1. Hun oplever det nærmest som om, at kurserne bliver opfundet i løbet af kurserne. Interviewdeltager 1 har grundet sin funktionsnedsættelse brug for meget struktur. Hun oplever den manglende struktur som en så stor barriere for det faglige udbytte, at det er en af de primære årsager til, at hun overvejer at afbryde sit studieforløb.

8.3 LÆSEGRUPPER

Spørgeskemaundersøgelsens deltagere er blevet spurgt, om de indgår i en læsegruppe på studiet til daglig og eksamensperioderne. I tabel 31 nedenfor ses svarfordeling for spørgsmålet om at indgå i en læsegruppe til daglig:

INDGÅR DU I EN LÆSEGRUPPE TIL HVERDAG?	
Ja	Nej
43,1%	56,9%

Tabel 31 Antal respondenter: 707

Heraf fremgår det 43,1% af respondenterne deltager i en læsegruppe til hverdag, mens der er 56,9% der ikke gør.

INDGÅR DU I EN LÆSEGRUPPE I EKSAMENSPERIODER?	
Ja	Nej
55,3%	44,7%

Tabel 32 Antal respondenter: 707

Af tabel 32 fremgår det, at 55,3% tilkendegiver at deltage i læsegrupper i eksamensperioden, altså 12,2% mere end i hverdagen. Overordnet set er der altså flere, der deltager i en læsegruppe i eksamensperioderne end i hverdagene.

Det er således godt halvdelen af respondenterne, der ikke deltager i en læsegruppe. Det gælder for 56,9% i hverdagen og 44,7% i eksamensperioderne, og de er blevet spurgt hvorfor:

HVORFOR DELTAGER DU IKKE I EN LÆSEGRUPPE?	
Jeg kan bedst lide at arbejde alene	42,3%
På grund af min funktionsnedsættelse tager det ofte længere tid for mig at løse en opgave, og jeg har derfor ikke lyst	17,9%
Jeg føler at mine medstuderende ser ned på mig fagligt på grund af min funktionsnedsættelse	8,8%
Andet	21,5%

Tabel 33 Antal respondenter: 442

Af tabel 33 fremgår det, at 8,8% oplever, at deres medstuderende ser ned på dem fagligt på grund af deres funktionsnedsættelse. 17,9% svarer, at de ikke har lyst, da det ofte tager længere tid for dem at løse en opgave på grund af deres funktionsnedsættelse. Det drejer sig således om 26,7% af respondenterne, som ikke indgår i en læsegruppe af grunde, der på den ene eller den anden måde relaterer sig til deres funktionsnedsættelse. Desuden er der en stor andel, 42,3% som har svaret andet. Hertil har størstedelen af dem givet et skriftligt svar. Dem der har svaret andet fordeler sig i to hovedgrupper. Der er dem, der oplyser, at studiegrupper ikke bruges på deres studie, og så er der dem, der tilkendegiver, at det handler om alle tre ting. Som oftest handler det om, at de på grund af oplevelser, der relaterer sig til deres funktionsnedsættelse, bedst kan lide at arbejde alene. Desuden er der flere, der svarer at deres studiegruppe ikke har lyst. På baggrund heraf må det erkendes, at respondenterne med sandsynligvis har forskellige opfattelser af hvornår noget er en studie- eller læsegruppe, og der derfor er en faldgrube i forhold, til at respondenterne kan have svaret forskelligt på baggrund af denne forståelse.

8.3.1 Gruppedannelse

Respondenterne blevet spurgt, hvem der fordeler læsegrupperne.

Af tabel 34, fremgår det, at 59,6% af respondenterne tilkendegiver, at det er dem selv, der står for at finde sammen i læsegrupper. Flere af interviewdeltagerne oplever problemer med selv at skulle finde sammen i læsegrupper og flere af dem efterspørger at studiet i højere grad tager styringen på at fordele grupper. En af dem er interviewdeltager 11. Han siger "Det ville hjælpe mig, at de sagde 'det er dem her, du er i gruppe med, og

du er i gruppe med dem indtil i har afleveret den her rapport, og så får du en ny gruppe.' Der ville være noget mere struktur over det på den måde, jeg ville ikke skulle ud og finde en gruppe."

HVEM STÅR FOR DET MESTE FOR AT SAMMENSÆTTE LÆSEGRUPPERNE PÅ DIN UDDANNELSE?	
Det er underviserne der inddeler os i læsegrupper	22%
Det er os selv der står for at finde sammen med en læsegruppe	59,6%
Læsegrupper er ikke noget vi bruger på min uddannelse	18,4%

Tabel 34 Antal respondenter: 706

Af tabel 35 nedenfor kan det også ses, at flere respondenter indgår i læsegrupper i hverdagen de steder, hvor læsegrupperne inddeles af underviserne:

INDGÅR DU I EN LÆSEGRUPPE TIL HVERDAG?			
	Ja	Nej	I alt
Det er underviserne der inddeler os i læsegrupper	64,9%	35,1%	100% (154)
Det er os selv der står for at finde sammen med en læsegruppe	47,3%	52,7%	100% (421)

Tabel 35

Af tabel 35 fremgår det, at på de uddannelser, hvor at underviserne inddeler læsegrupper, indgår 64,9% af respondenterne i en læsegruppe til hverdag. På de uddannelser, hvor de studerende selv inddeler grupper, indgår 47,3% af respondenterne i læsegrupper. Der kan være mange omkringliggende faktorer, som ikke fremgår af tabellen, men det lader til, at der er en sammenhæng mellem hvem der fordeler læsegrupper og hvor mange, der indgår i en læsegruppe.

Fordelingen ser dog mere jævn ud, når der skal fordeles læsegrupper i eksamensperioden. Der ser det ikke ud til, at gøre den store forskel, hvem der fordeler grupperne:

INDGÅR DU I EN LÆSEGRUPPE I EKSAMENSPERIODERNE?			
	Ja	Nej	I alt
Det er underviserne der inddeler os i læsegrupper	65,2%	34,8%	100% (155)
Det er os selv der står for at finde sammen med en læsegruppe	62,5%	37,5%	100% (421)

Tabel 36

Her fremgår det af tabel 36, at på de uddannelser, hvor at underviserne inddeler læsegrupper, indgår 65,2% af respondenterne i en læsegruppe i eksamensperioden. På de uddannelser, hvor de studerende selv inddeler grupper, indgår 62,5% af respondenterne i læsegrupper.

Interviewdeltager 16 har haft mange problemer med gruppedannelse og hun efterspørger i den grad, at uddannelsesstedet ville tage mere ansvar for gruppedannelsen. Hun oplever gruppedannelsen, som en af de største barrierer i hendes studieliv. På hendes studie står de selv for at dele grupper. Hun fortæller: "Jeg synes ikke det er så sjovt, at fordi jeg er lidt anderledes, så ender jeg let op til overs, og det er ikke så fedt, for jeg er faktisk ikke fagligt dårligt. Der bliver ikke taget hånd om det."

Hun oplever det som ærgerligt, for hun synes at hun fagligt har ting at byde ind med i en gruppesammenhæng. Hun beskriver desuden, at det påvirker hende i forhold til den sociale trivsel med udtryk som "jeg mistrives derinde socialt" og "det er nok mobning." Det påvirker i høj grad hendes oplevelse af at være på studiet, "Jeg synes ikke, at det kan være rigtigt at man skal gå grædende i seng, fordi man ikke kan holde ud at være der, på grund af det."

Hun har derfor prøvet at rette henvendelse til både undervisere, studievejledningen og administrationen på hendes studie. Hun har forståelse for at de ikke nødvendigvis kan gøre noget konkret, men hun har haft behov for råbe op. Hun oplever dog ingenlunde at være blevet mødt med forståelse. Det ene sted fik hun af vide at hvis hun ikke kunne holde til det, så kunne det være at hun skulle overveje at droppe ud.

Interviewdeltager 16s historie er et eksempel på hvor afgørende betydning det at indgå i en studiegruppe kan have, og hvordan de faglige og sociale fællesskaber i mange sammenhænge er uadskillelige.

8.3.2 At være i en læsegruppe

Der er stor forskel på, hvordan interviewdeltagerne oplever at indgå i en læsegruppe. For nogle er det en gave, som holder dem oppe og hjælper dem gennem studiet. For andre er det en enorm udfordring at indgå i en læsegruppe. Det afhænger af mange forskellige ting, blandt andet hvordan man tilgår gruppearbejdet, og ikke mindst hvem man er i gruppe med, men for mange har det også en relation til deres funktionsnedsættelse. For nogle er det meget påvirket af, hvordan de selv har det i forhold til deres funktionsnedsættelse på et givent tidspunkt. For andre hænger det meget tæt sammen med, hvordan de oplever at deres medstuderende opfatter dem: om de ser dem for deres forcer eller om de reduceres til de udfordringer, der relaterer sig til deres funktionsnedsættelse.

I spørgeskemaundersøgelsen er respondenterne også blevet bedt om at forholde sig til, hvordan de oplever at være i en læsegruppe i forhold til følgende parametre: "Jeg føler mig tryk ved at bidrage til faglige diskussioner i gruppearbejde", "Min funktionsnedsættelse påvirker ikke min deltagelse", "Der bliver taget hensyn til min funktionsnedsættelse når jeg indgår i gruppearbejde" og "Min funktionsnedsættelse betyder, at jeg må gå på kompromis med min deltagelse i gruppearbejde." Holdningerne til disse påstande præsenteres her nedenfor (tabel 37, 38, 39 og 40).

JEG FØLER MIG TRYK VED BIDRAGE TIL FAGLIGE DISKUSSIONER I GRUPPEARBEJDE	
Meget enig	32,3%
Enig	36%
Hverken enig eller uenig	19,5%
Uenig	8,2%
Meget uenig	4%

Tabel 37 Antal respondenter: 697

Foto: Philip Davali

Af tabel 37 fremgår det, at 68,3% af respondenterne tilkendegiver at være meget enige eller enige i, at de føler sig trygge ved at bidrage til faglige diskussion i gruppearbejde, mens 12,2% tilkendegiver at være uenig eller meget uenig. Den samme tendens synes at gøre sig gældende blandt de af interviewdeltagerne, som deltager i læsegrupper. Flere af dem nævner det at være tryk ved ens gruppemedlemmer som et af de vigtigste parametre for det at indgå i en læsegruppe.

MIN FUNKTIONSNEDSÆTTELSE PÅVIRKER IKKE MIN DELTAGELSE	
Meget enig	14,5%
Enig	13,6%
Hverken enig eller uenig	23,2%
Uenig	30,7%
Meget uenig	17,9%

Tabel 38 Antal respondenter: 697

MIN FUNKTIONSNEDSÆTTELSE BETYDER, AT JEG MÅ GÅ PÅ KOMPROMIS MED MIN DELTAGELSE I GRUPPEARBEJDE	
Meget enig	14,7%
Enig	32,3%
Hverken enig eller uenig	21,6%
Uenig	14,2%
Meget uenig	17,2%

Tabel 39 Antal respondenter: 696

DER BLIVER TAGET HENSYN TIL MIN FUNKTIONSNEDSÆTTELSE, NÅR JEG INDGÅR I GRUPPEARBEJDE	
Meget enig	13,4%
Enig	26,3%
Hverken enig eller uenig	33,7%
Uenig	17,6%
Meget uenig	9,1%

Tabel 40 Antal respondenter: 695

Tabel 38, 39 og 40 omhandler respondenternes deltagelse i læsegrupper i relation til deres funktionsnedsættelse. Af tabellerne fremgår det, ligesom flere af interviewdeltagerne påtaler, at ens funktionsnedsættelse påvirker, hvordan man indgår i gruppearbejde. Af tabel 38 fremgår det, at 48,6% af respondenterne er uenige eller meget uenige i påstanden, "Min funktionsnedsættelse påvirker ikke min deltagelse i gruppearbejde," mens 28,1% er enige eller meget enige i påstanden. Jævnfør tabel 39 er 47% meget enige eller enige i påstanden "Min funktionsnedsættelse betyder, at jeg må gå på kompromis med min deltagelse i gruppearbejde." Her er 31,4% meget uenige eller uenige.

Jævnfør tabel 40 er 39,7% meget enige eller enige i påstanden "Der bliver taget hensyn til min funktionsnedsættelse i gruppearbejde." Det kan således se ud til, at flere, på trods af at de oplever at deres funktionsnedsættelse påvirker deres deltagelse, oplever at der i gruppearbejdet bliver taget hensyn til deres funktionsnedsættelse. Dog må det nævnes, at der er godt en fjerdedel, 26,7% som tilkendegiver at være meget uenig eller uenig i påstanden.

Det lader til, at der er splittede holdninger til det at indgå i læsegrupper eller ønsket herom. Det afspejler sig også blandt interviewdeltagerne. Ligesom for studerende uden funktionsnedsættelser er der nogle der kan lide at indgå i gruppearbejde og nogle der ikke kan. Tabel 38, 39 og 40 afspejler dog, at flere af respondenterne oplever udfordringer ved at indgå i læsegrupper, som relaterer sig til deres funktionsnedsættelse.

8.4 PRAKTIK PÅ DE MELLEMLANGE VIDEREGÅENDE UDDANNELSER

I dette afsnit undersøges den faglige tilgængelighed i forbindelse med praktik på de mellemlange videregående uddannelser. Selvom praktikforløbene er organiseret forskelligt på de forskellige mellemlange videregående uddannelser, er det et fællestræk ved uddannelserne, at praktik er en obligatorisk del af uddannelsen. Derfor er det særligt interessant at undersøge, hvordan respondenter og interviewpersoner oplever praktikken på de mellemlange videregående uddannelser og på den baggrund afdække eventuelle barrierer, de måtte støde på. Vi vil i dette afsnit fokusere på de studerendes oplevelse af og tanker om processen op til praktikken samt oplevelsen af selve praktikken.

Det er derfor kun respondenter på mellemlange videregående uddannelser, der fremgår af tabellerne i nærværende afsnit, og den gruppe der refereres til, når "respondenterne" nævnes i dette afsnit.

Respondenterne blevet spurgt ind til, i hvor høj grad de vurderer, at deres funktionsnedsættelse har været en hindring for at få en praktikplads.

I HVOR HØJ GRAD VURDERER DU, AT DIN FUNKTIONSNEDSÆTTELSE HAR VÆRET EN HINDRING FOR AT FÅ EN PRAKTIKPLADS?	
I meget høj grad	3,8%
I høj grad	8,7%
I nogen grad	14,6%
I mindre grad	16%
Slet ikke	56,6%

Tabel 41 Antal respondenter: 343

Af tabel 41 fremgår det, at 12,5% af respondenterne vurderer at deres funktionsnedsættelse har været en hindring for at få en praktikplads. 14,9% svarer, at de i nogen grad vurderer, at deres funktionsnedsættelse har været en hindring, mens 56,6% svarer, at de slet ikke vurderer, at det har været en hindring for at få en praktikplads. Det betyder altså, at over halvdelen af de respondenter, der har besvaret spørgsmålet, ikke vurderer, at deres funktionsnedsættelse har været en hindring for at få en praktikplads. Det betyder dog også, at 43,4% vurderer, at deres funktionsnedsættelse i en eller anden grad har påvirket og været en hindring for at få en praktikplads. I det følgende vil vi gå i dybden med, hvordan de respondenter og interviewdeltagere har oplevet processen med at søge praktik, samt deres overvejelser og bekymringer om det at skulle i praktik.

8.4.1 Tanker om at skulle i praktik

Ser man på interviewdeltagernes beskrivelser af deres overvejelser op til praktikken går tanker om, hvorvidt man skal fortælle praktikstedet om sin funktionsnedsættelse igen. Flere interviewdeltagere beskriver, at de har overvejet det, men ikke har haft lyst til at fortælle praktikstedet om deres funktionsnedsættelse. Interviewdeltager 15 forklarer, "Jeg har overvejet det, og jeg har bare tænkt at det vil jeg ikke gøre [...] Altså det er ikke fordi jeg synes, det er sådan vildt skamfuldt, men måske er det lidt intimt, eller sådan lidt pinligt." Her er der en dobbelthed på spil, idet interviewdeltageren både understreger, at vedkommende ikke mener, at det er skamfuldt, men på den anden side beskriver det med ord som "lidt pinligt." En anden interviewdeltager, interviewdeltager 3, beskriver en stor nervøsitet op til praktikken, "inden praktikken var jeg sindssygt nervøs for, om jeg var god nok, om jeg kunne klare det." Blandt interviewdeltagerne er deres funktionsnedsættelse i høj grad noget, der præger deres tanker om at skulle i praktik og om hvorvidt de skal være åbne om deres funktionsnedsættelse eller ej.

8.4.2 Vejledning

I forbindelse med undersøgelsen af forløbet op til selve praktikken er respondenterne blevet spurgt, hvem der formidler kontakten mellem den studerende og praktikstedet.

Af tabel 42 fremgår det, at 38,9% af de respondenter, der har besvaret spørgsmålet, selv er ansvarlige for kontakt til praktikstedet. Derudover svarer 34,9% af respondenterne, at det er skolens praktikvejledere og konsulenter, der har kontakt til praktikstedet, mens 16,4% angiver, at det er skolens administration, der har kontakten.

HVEM FORMIDLER KONTAKTEN MELLEM DIG OG PRAKTIKSTEDET?	
Jeg er selv ansvarlig for kontakt til praktikstedet	38,9%
Mine undervisere er ansvarlige for kontakt til praktikstedet	4,6%
Skolens praktikvejledere og konsulenter har kontakt til praktikstedet	34,9%
Skolens administration har kontakt til praktikstedet	16,4%
Andet	1,2%
Ved ikke	4%

Tabel 42 Antal respondenter: 347

Respondenterne er i de følgende tabeller blevet spurgt ind til, hvordan de har oplevet vejledningen fra disse forskellige instanser i forhold til tilstrækkelig vejledning om muligheder for særlige hjælpemidler eller støtte i forbindelse med praktikken:

I HVOR HØJ GRAD OPLEVEDE DU, AT SKOLENS PRAKTIKVEJLEDERE VEJLEDTE DIG TILSTRÆKKELIGT OM MULIGHEDER FOR SÆRLIGE HJÆLPEMIDLER ELLER STØTTE I FORBINDELSE MED PRAKTIKKEN?	
I meget høj grad	4,1%
I høj grad	7,4%
I nogen grad	14,8%
I mindre grad	16,6%
Slet ikke	57,2%

Tabel 43 Antal respondenter: 271

Af tabel 43 fremgår det, at over halvdelen (57,2%) af de respondenter, der har besvaret spørgsmålet, slet ikke oplevede at blive vejledt tilstrækkeligt om hjælpemidler og støttemuligheder af praktikvejledere og konsulenter. 31,4% af respondenterne svarer, at de i mindre eller nogen grad oplevede at blive vejledt om hjælpe- og støttemuligheder af denne type af vejleder.

Ser man videre på tabel 44 er billedet meget lig det ovenstående, når det gælder vejledning fra undervisernes side:

I HVOR HØJ GRAD OPLEVEDE DU, AT UNDERVISERNE VEJLEDTE DIG TILSTRÆKKELIGT OM MULIGHEDER FOR SÆRLIGE HJÆLPEMIDLER ELLER STØTTE I FORBINDELSE MED PRAKTIKKEN?	
I meget høj grad	4,8%
I høj grad	6,5%
I nogen grad	13,1%
I mindre grad	14,3%
Slet ikke	61,3%

Tabel 44 Antal respondenter: 168

Af tabel 44 fremgår det, at mere end hver anden respondent (61,3%) slet ikke oplevede at blive vejledt tilstrækkeligt om hjælpemidler og støttemuligheder af deres undervisere. Lidt over hver fjerde (27,4%) oplevede i mindre eller i nogen grad at blive vejledt tilstrækkeligt.

Ser man på tabel 45 er tallene også meget lig de to øvrige tabeller. Dog er andelen af respondenter, der slet ikke har oplevet tilstrækkelig vejledning om deres muligheder fra administrationen noget højere, da det er 68,5% af de respondenter, der har besvaret spørgsmålet, der har svaret "slet ikke." Hver fjerde (25,1%) oplevede i mindre eller i nogen grad at blive vejledt tilstrækkeligt af administrationen.

I HVOR HØJ GRAD OPLEVEDE DU, AT SKOLENS ADMINISTRATION VEJLEDTE DIG TILSTRÆKKELIG OM MULIGHEDER FOR SÆRLIGE HJÆLPEMIDLER ELLER STØTTE I FORBINDELSE MED PRAKTIKKEN?	
I meget høj grad	3,4%
I høj grad	2,9%
I nogen grad	10,6%
I mindre grad	14,5%
Slet ikke	68,5%

Tabel 45 Antal respondenter: 207

Samlet set tegner respondenternes svar et billede af, at respondenterne har oplevet vejledningen omkring hjælpemidler og støttemuligheder i forbindelse med praktik som meget mangelfuld, uanset om det drejer sig om vejledning fra praktikvejledere og -konsulenter, undervisere eller fra skolens administration.

8.4.3 To studerendes oplevelser med vejledning og ansøgning til praktik

For at supplere disse tal vil vi i det følgende gå i dybden med to eksempler på interviewdeltageres oplevelse af vejledning og ansøgningsproces i forbindelse med deres praktikforløb.

EKSEMPEL 1: ER DU SIKKER PÅ, DU SKAL VÆRE HER?

Interviewdeltager 10 har to forskellige fysiske funktionsnedsættelser og har i den forbindelse løbende kontroller, hun skal deltage i. Interviewdeltager 10 beskriver processen op til praktikforløbet som kaotisk, fordi nogle af praktikvejlederne fra start af såede tvivl om, om hun ville få lov til at gå til sine kontroller. Ifølge interviewdeltager 10 gjorde praktikvejleder-

ne det klart, at det kom an på, om fraværet passede ind ved praktikstedet, mens interviewdeltager 10 insisterede på, at kontrollerne var noget, hun var nødt til at deltage i. Det betød, at der i stedet blev fundet et andet praktiksted end det oprindeligt planlagt, men at dette praktiksted i sidste ende sagde nej til at tage interviewdeltager 10 ind. "De [red. uddannelsesstedet] havde nærmest pålagt dem at tage mig og så endte de [red. praktikstedet] jo med at sige nej," fortæller hun. Ifølge interviewdeltager 10 var årsagen, at praktikstedet krævede, at man skulle kunne være afsted over flere dage i forbindelse med besøg på nogle opholdssteder, hvilket for interviewdeltager 10 ikke var muligt grundet hendes funktionsnedsættelser. Interviewdeltager 10 beskriver en stor undren over, at man valgte at pålægge netop det praktiksted at tage hendes ind, fordi det ingenlunde er muligt for hende at varetage den type arbejdsopgave.

"Jeg forstår ikke, hvorfor man havde spurgt dem [red. praktikstedet], om at tage den her plads, for hvis man havde spurgt mig i starten, inden man havde pålagt det her specialiserede område at tage mig, så havde man ligesom ikke valgt det."

Interviewdeltager 10 beskriver hér en undren over, ikke at være blevet inddraget i overvejelserne omkring hvilke praktikforløb og arbejdsopgaver, hun kan varetage. Det betød, at hun stadig ikke havde nogen praktikplads, da alle andre havde fået tildelt deres, men samtidig var afhængig af at finde en praktikplads for at undgå tvungen orlov. Derudover havde hun søgt om praktik, på særlige vilkår, så skolen var blevet gjort opmærksom på, at der var behov for nogle hensyn i forhold valg af praktiksted. Hun beskriver det som en negativ oplevelse at skulle søge praktik på særlige vilkår:

"Det virkede meget i starten til, at den praktikansvarlige herude ikke troede på, hvad man sagde. Der skulle jeg jo både have lægeerklæring fra egen læge og fra speciallæge og alt muligt for ligesom at få lov og få det [red. særlige vilkår]. [...] Og de var meget hurtige til at komme med den der, 'Jamen, er du så sikker på at den her uddannelse er dig, at du skal tage uddannelsen?' Øh, ja det er jeg. Fordi vi skal tilpasse nogle ting til min praktik, så skal det jo ikke være grund til jeg skal stoppe med min uddannelse."

Ifølge interviewdeltager 10 var det altså både besværligt at søge praktik, ligesom hun beskriver en oplevelse af, at blive mødt med mistillid til, om hun kunne gennemføre sin uddannelse, fordi det krævede særlige vilkår i praktikken. Ifølge interviewdeltager 10 var det hårdt at blive mødt med den tilgang: "Det var hårdt at få at vide, den der med at 'gud, kan du så overhovedet gå i skole?'" Hun oplevede altså i starten af processen, at skulle insistere på sin evne til overhovedet at tage en uddannelse, fordi hun havde brug for nogle særlige vilkår under praktikken. Samme tvivl møder hun, da hun kontakter revalideringskontoret, efter at det nævnte praktiksted afviste at tage hende:

"Om jeg så overhovedet kan gennemføre denne her uddannelsesplan eller om jeg skulle stoppe Og så siger jeg jamen, jeg har jo stadigvæk ikke lyst til at stoppe [...] Det bliver hurtigt Jamen hvis du ikke kan fuldføre til normeret tid, er du så sikker på, du overhovedet kan være her?"

Udover at opleve at det var besværligt at søge om praktik på særlige vilkår, peger interviewdeltager 10s oplevelse på, at der i dette tilfælde har været en udfordring med at tilrettelægge et uddannelsesforløb, der tog hensyn til hendes funktionsnedsættelser. I stedet for at blive mødt med støtte, har interviewdeltager 10 oplevet det som om, at vedkommende skulle insistere på sin evne og motivation for at gennemføre uddannelsen. I sidste ende blev det interviewdeltager 10 selv, der måtte skrive ud til praktiksteder i håbet om at finde en, der ville tage hende, og det undrer hende, "Hvorfor er det ikke skolen, der var bindeled der?"

I interviewdeltager 10s eksempel har det altså været afgørende, at hun har haft overskud til selv at insistere på, at man godt kan finde et praktikforløb, der kan fungere sammen med hendes funktionsnedsættelser, ligesom hun også har skulle have selvtilid til at insistere på sin evne til overhovedet at gennemføre sin uddannelse. Det lykkedes hende til slut at finde en praktikplads. I afsnittet omkring selve praktikken vil det blive beskrevet, hvordan interviewdeltagerne og respondenter oplever selve praktikforløbene.

EKSEMPEL 2: DU BLIVER BARE SENDT DERUD

Interviewdeltager 7 har oplevet mangelfuld hjælp fra hendes uddannelsessted i forbindelse med at skulle søge praktik og under selve praktikforløbet. Hun ville ønske, at uddannelsesstedet var bedre til at informere om, hvilke muligheder man har for at tilrettelægge sin praktik, hvis man som studerende har en funktionsnedsættelse: "Jeg synes, det er uhørt, at der ikke har været nogen information om, at der er noget at gøre." Hun efterspørger, at uddannelsesstedet bliver bedre til at informere og hjælpe studerende med funktionsnedsættelser:

"Det ville have været bedre at have vidst fra starten, at der var nogle muligheder for [...] at man til dem der har en funktionsnedsættelse eller har et eller andet problem, at man får at vide før sin praktik, 'bare rolig, vi kan tage kontakt til dit praktiksted og informere dem om, at du er mani-depressiv eller bipolar, og at der kan være dage. Det er helt fint, dem kan I skemalægge.' At der er nogen, der tager ansvar, som ikke er dig selv."

Det er hendes oplevelse, at man bare bliver sendt ud i praktik uden hjælp eller sikkerhed for at det er en god praktikplads med et ordentligt tilrettelagt forløb. Hun forklarer:

"Det ville være rigtig fedt, hvis skolen rakte ud og sagde, 'er der nogen af jer, der har brug for at få struktureret det [red. praktikforløbet]?' [...] Det er dybt problematisk, at man ikke kan få hjælp til at strukturere sin praktik bedre. Du bliver bare sendt

derud, for skolen har jo godkendt praktikstedet, så må det jo være godt nok."

Interviewdeltager 7 har i høj grad haft oplevelsen af, at det har været overladt til hende selv at finde en praktikplads, som også tog højde for hendes funktionsnedsættelse og dertilhørende behov. Hun har derfor også selv valgt at kontakte et praktiksted udenom uddannelsesstedet. Hun beskriver det som "et under, at jeg er kommet igennem min praktik." I følge interviewdeltager 7, har det nemlig kun kunnet lade sig gøre, fordi hun ikke havde det dårligt på praktik tidspunkt, "Hvis jeg havde haft det dårligt, havde jeg ikke haft en chance for at komme igennem de fem måneder - aldrig," siger hun. Det er derfor, at interviewdeltager 7 efterspørger, at uddannelsesstedet i højere grad kommer på banen og gør det nemmere for studerende med funktionsnedsættelser at søge og gennemføre praktik, i stedet for at det er den studerendes ansvar helt alene, sådan som interviewdeltager 7 oplever det i dag.

De to interviewdeltagere har således oplevet vejledningen om og hjælpen til at søge praktik som meget mangelfuld og efterspørger, at uddannelsesstedet tager større ansvar og udviser større forståelse for studerendes funktionsnedsættelse og hvordan et praktikforløb kan tilrettelægges således, at der tages hensyn hertil.

8.4.5 Selve praktikken

I følgende afsnit vil vi se nærmere på, hvordan interviewdeltagerne har oplevet at være i praktik. Jævnfør interviewdeltager 7 var det hårdt at være i praktik. Hun fortæller, "Jeg glædede mig faktisk lidt til, at min praktik var slut. Altså det var sådan jeg havde det til sidst, jeg var virkelig træt. [...] Jeg var fuldstændig drænet for energi efterfølgende."

Interviewdeltager 5 beskriver også praktikken som hård, og hun kan i den grad godt mærke forskel på studiedage og praktikdage:

"Når jeg er i skole her og får undervisning, så kan jeg godt lige læne mig tilbage og gå ind i mig selv. Eller hvis jeg får ondt, så behøver jeg ikke at være på for nogle andre end mig selv, hvor når jeg er derude, så skal jeg være på, for så har jeg med mine unger at gøre eller personalemøde eller sådan noget. Og det kan jeg mærke, det synes jeg er ret problematisk."

Interviewdeltager 5 kan altså mærke at praktikdage kræver meget energi. Hun oplever dog at møde forståelse fra praktikstedet og kollegaer, og de er søde til at fordele arbejdsopgaver, således at der tages hensyn til interviewdeltager 5s funktionsnedsættelse.

Spørgeskemaundersøgelsens respondenter er også blevet spurgt, i hvor høj grad de vurderer, at deres praktiksted imødekom(mer) deres behov for hjælpemidler eller støtte. Svarene herfor fremgår af tabel 46.

I HVOR HØJ GRAD VURDERER DU, AT DIT PRAKTIKSTED IMØDEKOM/IMØDEKOMMER DIT BEHOV FOR SÆRLIGE HJÆLPEMIDLER ELLER STØTTE?	
I meget høj grad	17,5%
I høj grad	18,6%
I nogen grad	28,1%
I mindre grad	15,3
Slet ikke	20,4%

Tabel 46

Antal respondenter: 274

Af tabel 46 fremgår det, at 36,1% i meget høj grad eller høj grad har oplevet at deres praktiksted imødekom(mer) deres behov. Desuden fremgår det, at 35,7% oplever det i mindre grad eller slet ikke, hvoraf 20,4% slet ikke oplever, at deres praktiksted imødekom(mer) deres behov for hjælpemidler eller støtte. Hver femte respondent oplever således, at deres praktiksted slet ikke imødekom(mer) deres behov for særlige hjælpemidler eller støtte og dette kan gøre det svært at gennemføre den obligatoriske praktik. Af tabel 47 fremgår det, at 71,7% af respondenterne i meget høj eller høj grad vurderer, at de med de rette tilpasninger kan udføre et arbejde på lige fod med en praktikant uden en funktionsnedsættelse:

I HVOR HØJ GRAD VURDERER DU, AT DU MED DE RETTE TILPASNINGER, KUNNE UDFØRE ET ARBEJDE PÅ LIGE FOD MED EN PRAKTIKANT UDEN EN FUNKTIONSNEDSÆTTELSE?	
I meget høj grad	43,7%
I høj grad	27,4%
I nogen grad	18,1%
I mindre grad	4,7%
Slet ikke	6,1%

Tabel 47

Antal respondenter: 277

Interviewdeltager 7 italesætter også sammenhængen mellem de rette tilpasninger og en succesfuld praktikoplevelse. Det er netop derfor, at hun efterspørger, at uddannelsesstedet tager et større ansvar for at planlægge og strukturere praktikken:

“Det er dybt problematisk, at man ikke få hjælp til at strukturere sin praktik bedre. [...] Der er bare ikke nok kontrol med det efter min mening. At man kommer ud et sted, der rent faktisk tilrettelægger et ordentligt forløb for de studerende, der kommer derud”

Praktikken er en obligatoriske del af uddannelsesforløbet på de mellemlange videregående uddannelser, og derfor er det vigtigt at studerende med funktionsnedsættelser har mulighed for at gennemføre praktikken. Derudover kan praktikken være en mulighed for, at den studerende kan prøve kræfter med praksis og noget andet end det teoretiske. For interviewdeltager 3 har dette været rigtig vigtigt for hendes forløb på studiet. Inden praktikken var hun meget nervøs, men hun fortæller om praktikken således, *“Jeg havde en rigtig god oplevelse. Og jeg kunne mærke, det gav mig sindssygt meget selvtillid i forhold til det videre forløb på studiet.”*

For interviewdeltager 3 har praktikken altså været vigtig for hendes faglige tillid. Det understreger endnu en gang at et ordentlig tilrettelagt praktik forløb er rigtig vigtigt for de studerendes studieforløb.

8.5 DELKONKLUSION

44,3% af respondenterne tilkendegiver at have oplevet udfordringer udover brugen af konkrete hjælpemidler, der knytter sig til deres funktionsnedsættelse i forbindelse med den undervisning, de modtager. Hvordan undervisning og undervisningsmaterialet gøres tilgængeligt for den enkelte studerende, afhænger af vedkommendes funktionsnedsættelse og behov, men på baggrund af ovenstående afsnit må det konkluderes, at der er nogle udfordringer, der går igen. Nogle af de problemer, som interviewdeltagerne peger på, er at få adgang til pensum-liste i god tid, men også at tilgå undervisningsmateriale på en måde, der tager hensyn til de studerendes funktionsnedsættelser og de hjælpemidler, de måtte have brug for i relation dertil. Flere beskriver også undervisningssituationerne som svære, hvis man grundet sin funktionsnedsættelse ikke kan koncentrere sig om at læse, lytte og tage noter på én gang.

Ovenstående resultater peger desuden på, at det at indgå i en læsegruppe kan have betydning for det faglige udbytte, men også for at indgå i et socialt fællesskab. Dog tyder resultaterne på at en stor gruppe af undersøgelsens deltagere oplever barrierer i forhold til at indgå i en læsegruppe grundet deres funktionsnedsættelse. Hele 48,6% af respondenterne er uenige eller meget uenige i påstanden, *“Min funktionsnedsættelse påvirker ikke min deltagelse i gruppearbejde.”*

I forhold til tilgængeligheden af praktikken på de mellemlange videregående uddannelser, tegner respondenternes svar et billede af, at de oplever vejledningen omkring hjælpemidler og støttemuligheder i forbindelse med praktik som meget mangelfuld, uanset om det drejer sig om vejledning fra praktikvejledere og -konsulenter, undervisere eller fra skolens administration. Ude i praktikken oplever 35,7% i mindre grad eller slet ikke, at deres praktiksted imødekommer deres behov for hjælpemidler eller støtte. Hver femte oplever det slet ikke. Samtidig vurderer 71,7% af respondenterne i meget høj eller høj grad, at de med de rette tilpasninger kan udføre et arbejde på lige fod med en praktikant uden en funktionsnedsættelse. Resultaterne peger således på at de studerende oplever, at de med bedre vejledning om mulighed for støttemuligheder i praktikken ville have et bedre praktikforløb, men at denne vejledning er mangelfuld.

De studerende med funktionsnedsættelser giver udtryk for, at de oplever at der er nogle udfordringer med den faglige tilgængelighed på uddannelserne, som rammer alle studerende, uagtet om man har en funktionsnedsættelse eller ej. Dog viser ovenstående resultater, at de studerende med funktionsnedsættelser, oplever deres funktionsnedsættelse som et ekstra lag på disse udfordringer.

PERSPEKTIV

UDDANNELSESPOLITISK TÆNKETANK

Social tilgængelighed

Følgende afsnit handler om, hvordan respondenterne og interviewdeltagerne oplever den sociale tilgængelighed på deres uddannelser. Oplevelsen af socialt liv og deltagelse i de sociale aktiviteter varierer fra person til person, uagtet om man har en funktionsnedsættelse eller ej, men formålet med nærværende afsnit er at skitsere, hvordan interviewdeltagere og respondenterne oplever det sociale liv i relation til det at have en funktionsnedsættelse og hvilken betydning, det har for deres uddannelsesliv. Nærværende afsnit vil gå i dybden med studiestart og det sociale liv generelt, samt se på hvordan interviewdeltagerne navigerer i det sociale liv, og hvilken betydning andre studerende med funktionsnedsættelser kan have.

9.1 DEN SOCIALE TILGÆNGELIGHED GENERELT

Følgende afsnit vil beskæftige sig med den sociale tilgængelighed generelt. Spørgeskemaundersøgelsens respondenter er derfor blevet spurgt, hvor ofte de deltager i de sociale arrangementer på deres uddannelse, som eksempelvis fredagsbar, caféaftner og fester.

HVOR OFTE DELTAGER DU I DE SOCIALE ARRANGEMENTER PÅ DIN UDDANNELSE F.EKS. FREDAGSBAR, CAFÉAFTNER, FESTER, ETC.?	
Meget ofte	4,5%
Ofte	8,8%
En gang i mellem	26,5%
En sjældnen gang imellem	29,4%
Aldrig	30,9%

Tabel 48 Antal respondenter: 695

Af tabel 48 fremgår det, at der er få respondenter, der meget ofte deltager i de sociale arrangementer (4,5%). Det fremgår, at 30,9% af respondenterne aldrig deltager i de sociale arrangementer, og tilsammen er det 60,3% af respondenter der sjældent eller aldrig deltager i de sociale arrangementer. De respondenter som har svaret "En sjældnen gang imellem" eller "Aldrig" (60,3% af respondenterne) er blevet bedt om at uddybe, hvorfor de ikke har deltaget i hele det sociale program ved studiestart. Svarene fremgår af tabel 49. Det har været muligt at vælge mere end en svarmulighed.

HVORFOR DELTAGER DU SJÆLDENT ELLER ALDRIG I DE SOCIALE ARRANGEMENTER DER FOREGÅR PÅ DIN UDDANNELSE?	
Jeg føler mig ikke godt tilpas når jeg tager del i de sociale arrangementer	21,3%
Jeg har grundet min funktionsnedsættelse ikke energi/overskud nok til at deltage i de sociale arrangementer på min uddannelse	47,8%
Jeg har ikke lyst til at være med til de sociale arrangementer	16,3%
Den fysiske tilgængelighed er en barriere for deltagelse	1,4%
Andet	13,2%

Tabel 49 Antal respondenter: 418

Af tabel 49 fremgår det, at 47,8% af respondenterne tilkendegiver, at de ikke har overskud til at deltage i de sociale arrangementer på deres uddannelse grundet deres funktionsnedsættelse. Det kan udmønte sig på meget forskellig vis og for at supplere disse tal, vil vi i det følgende præsentere interviewdeltagerens oplevelse af den sociale tilgængelighed på deres uddannelse:

"Det er gerne meget store arrangementer, hvor mange er samlet og det har jeg svært ved at deltage i med min hørenedsættelse" - Åbent svar fra spørgeskemaundersøgelsen

"Altså det er mest på grund af at der er så meget larm og visuel støj. Det er ikke et godt miljø for mig at være i." - Interviewdeltager 11

"Så det sociale er også, det er svært. For jeg har ikke så meget overskud, og jeg kan ikke så godt tåle larm, så det der med at tage til fest, det er bare helt vildt svært." - Interviewdeltager 9

"Det at jeg ikke har det energiniveau som andre har og det overskud, det gør jo at så... Jeg vil gerne gennemføre det her studie, så jeg lægger ressourcerne der. Og så er der ikke overskud til så meget socialt." - Interviewdeltager 4

"Der er kun en vis mængde energi om dagen, og det er jeg nødt til at prioritere. Fordi jeg kan ikke både og blæse og have mel i munden, selvom jeg gerne ville" - Interviewdeltager 10

Det fremgår af ovenstående citater, at mange af interviewdeltagerne oplever arrangementernes form, altså det at der primært afholdes fester som en barriere i forhold til deres funktionsnedsættelser. Interviewdeltager 9 fortæller, at det ville gøre en forskel for hendes sociale liv, hvis der blev arrangeret andre typer af arrangementer:

"Det ville være ting, hvor der ikke var musik og lys. Til fester er der jo alt muligt mærkeligt lys. Så det ville jo være ting, hvor det var mere sådan stille og roligt og hyggeligt, noget sidde ned og snakke med hinanden. Også fordi, hvis det er sådan noget med at danse, så skubber skubber rigtig meget, og jeg har sådan noget med, at jeg ikke kan holde balancen."

Der er desuden flere af interviewdeltagerne, der ikke drikker alkohol grundet deres funktionsnedsættelse eller grundet mediciner i relation hertil, og mange af dem oplever dette som en barriere for at deltage i de sociale arrangementer. Af tabel 49 fremgår det, at 13,2% har angivet "Andet". I de åbne svar hertil fremhæver flere af respondenterne alkohol som grunden til, at de ikke deltager i de sociale arrangementer og italesætter at størstedelen af de sociale arrangementer indeholder alkohol. Interviewdeltager 15 fremhæver også alkohol som en barriere. Grundet den indvirkning alkohol har på hans funktionsnedsættelse, bliver han ofte væk fra de sociale arrangementer:

"Det mest sociale vi laver, det er nok at vi går i baren. Og det kan godt trigger sådan nogle lidt maniske ting i mig, især hvis jeg bliver meget fuld. Og så kan jeg blive sådan rigtig, jamen sådan mærkelig at være sammen med."

Blandt mange af interviewdeltagerne er der altså en oplevelse af, at mange af de sociale arrangementer har samme karakter af fester. Hvis man grundet sin funktionsnedsættelse er følsom overfor lys, støj, mange mennesker eller alkohol, kan det derfor opleves som en udfordring at deltage i festerne. Da de udgør en stor del af de sociale arrangementer, kan det på baggrund heraf opleves som om, at de sociale arrangementer ikke er tilgængelige for én, med ens funktionsnedsættelser.

9.2 INTROFORLØB

På de fleste uddannelser arrangeres der en form for introforløb for nye studerende. Det er meget forskelligt, hvilken form og omfang sådan et forløb har, og hvilke aktiviteter det inkluderer. Det skal i nærværende afsnit derfor holdes for øje, at respondenter og interviewdeltagere kan have deltaget i meget forskellige introforløb. Formålet er dog ikke at kigge på forskellige former for introforløb, men at kortlægge hvordan respondenter og interviewdeltagere har oplevet at deltage i introforløbet, og hvorvidt de oplevede, at aktiviteterne var tilrettelagt således, at de med deres funktionsnedsættelse kunne deltage i introforløbet.

HAR DU PÅ DIT UDDANNELSESSTED DELTAGET I SOCIALE INTROARRANGEMENTER SOM F.EKS. RUSUGE, RUSTUR, VELKOMSTFEST OG LIGNENDE?	
Ja, jeg har deltaget i det hele	18,6%
Jeg har deltaget i det meste	27,5%
Jeg har deltaget i nogle af de sociale arrangementer	31,1%
Nej, jeg har ikke deltaget	20,3%
Der er ikke sociale introarrangementer på min uddannelse	2,5%

Tabel 50 Antal respondenter: 710

Jævnfør tabel 50 har 77,2% af respondenterne i et eller andet omfang deltaget i sociale arrangementer ved studiestart, mens hver femte ikke har deltaget. Det kan dog ikke aflæses af tabellen, hvorfor respondenterne ikke har deltaget i introarrangementer eller kun dele af det eller hvorvidt det har en relation til deres funktionsnedsættelse. De respondenter, som har svaret "Nej, jeg har ikke deltaget" eller "Jeg har deltaget af i nogle af de sociale arrangementer" (51,4% af respondenterne), er derfor blevet bedt om, at uddybe, hvorfor de ikke har deltaget i hele det sociale program ved studiestart. Svarene fremgår af tabel 51. Det har været muligt at vælge mere end en svarmulighed.

HVORFOR HAR DU IKKE DELTAGET I HELE DET SOCIALE PROGRAM?	
Programmet var ikke planlagt sådan, at jeg med min funktionsnedsættelse kunne tage del i hele programmet	5,2%
Jeg havde grundet min funktionsnedsættelse ikke energi/overskud nok til at tage del i	60,8%
Jeg havde ikke lyst til at være med til de sociale arrangementer	19,6%
Andet	14,4%

Tabel 51 Antal respondenter: 367

Af tabel 51 fremgår det, at 60,8% af respondenterne ikke oplevede at have overskud til at deltage i hele programmet grundet deres funktionsnedsættelse. 5,2% deltog ikke, fordi de ikke oplevede at programmet var tilrettelagt sådan, at de med deres funktionsnedsættelse kunne deltage i hele programmet.

Interviewdeltager 14 er én af dem, som deltog i dele af det sociale program ved studiestart, men ikke havde overskud til at deltage i det hele. Han fortæller:

"[Studiestart var] virkelig hårdt. Både generelt med nye indtryk og nye mennesker, men det var også sygt angstprovokerende. Og virkelig sådan drænende energimæssigt. For alle nye studerende er der noget med at skulle møde en masse mennesker, men der er flere bekymringer oveni [red. når man har en funktionsnedsættelse]."

Interviewdeltager 7 beskriver også studiestart som en hård tid. Hun siger:

"Man bruger ekstremt meget energi på at være sammen. Det var virkelig en øvelse for mig, for jeg kan rigtig godt lide at være social, men jeg er også nødt til at gå hjem og få noget ro og få noget fred, fordi det er ligesom den måde, jeg er nødt til at disponere over min energi på. Så der er rigtig mange aktiviteter i starten, som faktisk kan være rigtig svære, hvis du ikke kan rumme det. Og så føler man jo nogen gange, at der er et pres, for du er jo nødt til at lære folk at kende, du er nødt til at være social, du er nødt til at give dig selv."

Som interviewdeltager 7 og 14 beskriver, er studiestart en tid, hvor man møder mange nye mennesker og får mange nye indtryk, og det kan være drænende for alle nye studerende. For studerende med funktionsnedsættelser kan det dog være ekstra drænende, hvis man i forvejen har begrænset med energi eller hvis man er påvirket af sin funktionsnedsættelse. Eksempelvis fortæller interviewdeltager 9, "Det [red. rustur] var ikke særligt sjovt i starten. Jeg græd meget første dag, fordi der var så meget larm, og det er jo sådan noget andre ikke tænker over." Interviewdeltager 1 fortæller, at hun tog med på rusturen, men endte med at sove størstedelen af rusturen grundet smerter. "Der var ikke særlig meget omsorg på det punkt. Der var lidt for mange rusvejledere, der gik op i at folk skulle fest og lidt for få der gik op i, at folk skulle have det nice," fortæller hun. Interviewdeltager 1 udtrykker hér en oplevelse af manglende forståelse fra medstudierende og tutorer, og flere deler den oplevelse, eksempelvis hvis man har behov for at trække sig lidt tilbage eller hvis man ikke drikker alkohol. Derudover er studiestart også et tidspunkt, hvor man som ny studerende med en funktionsnedsættelse gør sig overvejelser om åbenhed om sin funktionsnedsættelse og hvordan man bliver opfattet på baggrund heraf (se afsnit 6)

9.3 MEDSTUDERENDE MED FUNKTIONSNEDSÆTTELSE

Afsnit 6 i nærværende rapport behandler åbenhed omkring og forståelse for funktionsnedsættelser, og hvilken betydning det har for ens studieliv. Forståelse for ens funktionsnedsættelse kan også spille en rolle i forhold til den sociale tilgængelighed. Interviewdeltager 1 fortæller:

"Der er ikke rigtig nogen forståelse. [...] Generelt når man snakker med folk, så kan de godt forstå det lige i den situationen, men så dagen efter har de fuldstændig frosset det ud, og jeg må sige 'hey det er super nedern, at du gør det der, for det gør, at jeg vitterligt får det fysisk dårligt. Så er de super undskyldende i situationen og vil virkelig prøve på ikke at gøre det igen, og så går der en uge, og så gør vedkommende præcis det samme igen."

Hun oplever således, at møde forståelse i situationen, men synes det er hårdt at skulle gøre opmærksom på sin funktions-

nedsættelse i sociale sammenhænge, da hun er bange for at ødelægge det for andre. Hun fortæller, "Det er ikke fordi, at jeg vil ødelægge en social sammenhæng. Det er ikke fordi, at jeg vil ødelægge det for andre. Så jeg prøver på ikke at tiltrække for meget opmærksomhed til det punkt, at jeg er syg."

Flere af interviewdeltagerne italesætter, at det gør en forskel for dem, at være venner med eller kende andre på deres studie, som også har en funktionsnedsættelse. Det giver en fælles forståelse og andre man kan spejle sig i.

9.3.1 En anden forståelse for hinanden

En af dem der oplever fællesskabet med andre studerende med funktionsnedsættelser som betydningsfuldt, er interviewdeltager 11. Hun fremhæver betydning af, at kunne tale med andre, der har problemer der minder om ens egne:

"Psykologen, jeg går til, gjorde mig opmærksom på et tilbud om, at man kunne være med i en gruppe i 7 uger, som var en gruppe af studerende med autisme, og så kunne vi tale sammen om nogle ting derinde. Det synes jeg var rigtig fedt. At kunne tale med andre, og kunne se at det er nogle problemer der er, og at der er flere der har de problemer."

Der er flere, der fremhæver samme oplevelse eller et ønske om at kunne deltage i et sådant tilbud. Interviewdeltager 13 siger, "Det er rart at have nogen at snakke med, som ved, hvad det er, man snakker om og selv har prøvet at opleve, hvordan det er." Det samme fortæller interviewdeltager 8. Hun oplever at være mindre ensom nu, hvor hun har fundet andre med dyslexi at spejle sig i: "Jeg følte mig meget ensom i starten, meget alene. [...] Jeg har så været så heldig, da jeg kom tilbage, at jeg følges med to andre, der er ordblinde. Så der har man kunne spare lidt med hinanden."

9.3.2 Erfaringsudveksling

Derudover italesætter flere af interviewdeltagerne, at det at have en form for erfaringsudveksling om støttemuligheder og barrierer man kan opleve i forbindelse med studiet kunne være rart. Nogle har det allerede, mens andre efterspørger det. En af dem er interviewdeltager 6: "Det er egentligt meget rart at kunne snakke om, 'hvad bruger du til at få læst højt' eller et eller andet. Der er en lidt større forståelse, for hinanden, tror jeg. End dem, der ikke har det."

Interviewdeltager 9 efterspørger at studievejledning faciliterer en sådan erfaringsudveksling, som kunne hjælpe mange til et bedre studieforløb:

"Jeg har virkelig savnet at snakke med nogen om, hvordan får jeg lagt et studie, som ikke er lige som alle andres? For der er enormt meget – så skal det passe ind i alt muligt, og man står ligesom lidt alene med det. Så ligesom at have nogen, som ved, hvad det vil sige ikke at have det som alle andre og studere på nogle andre vilkår, det har jeg faktisk tænkt

ville være rart. At der var nogen. I studievejledningen eller en ældre studerende kunne det også være, som har sat sig ind i reglerne. Som ved, hvad det vil betyde. Og, men det kan ligeså godt være andre studerende."

Det at kende andre studerende med funktionsnedsættelser, have nogle at spejle sig i og erfaringsudveksle med har altså stor betydning for nogle af interviewdeltagerne. Det giver dem oplevelsen af, at de ikke er alene med deres udfordringer og problemer. Dog må det nævnes, at der også er interviewdeltagere, som udtrykker, at de ikke ønsker et fællesskab omkring det at have en funktionsnedsættelse. De vil hellere indgå i fællesskaber på baggrund af andre parametre end deres funktionsnedsættelse.

9.4 COPING STRATEGIER

Flere af interviewdeltagerne udtrykker et ønske om at indgå i sociale fællesskaber på deres uddannelse, men mange oplever manglende overskud eller finder det energidrænende at indgå i de sociale aktiviteter. Der er derfor flere af interviewdeltagerne, der har forskellige strategier til indgå i de sociale fællesskaber.

Interviewdeltager 7 prioriterer at være meget social i starten, så hun kan trække sig efterfølgende:

"Altså, der tror jeg at jeg har den fordel, at jeg i starten, hver gang jeg går ind i en ny forsamling, så bruger jeg ekstremt meget energi i starten på at være åben og gerne ville lære folk at kende. Altså bruger en masse energi på at skabe relationer til folk, for derigennem at være sådan 'nu kender jeg folk rimelig godt, så nu kan jeg også trække mig lidt tilbage'"

For andre handler det om at opretholde en facade, en slags skuespil. Interviewdeltager 1 fortæller:

"Jeg har virkelig lært det med at lades som om, at opføre mig som om jeg har det bedre, end jeg har det, og når jeg så kommer hjem og er for mig selv, så bryder jeg bare sammen. Og det tror jeg, det er jo også et problem i forhold studiet, for folk ser glade mig, der har energi og gerne vil være der for andre, som er rask. Men man ser ikke den anden side. Og det tror jeg er en af de ting, der er nogle, der har meget svært ved at forstå, at den anden side er der, og jeg ikke kan have det ene uden at have det andet."

Interviewdeltager 1 vælger altså, at lades som om, hun har det godt når hun er på studiet, som en form for coping strategi til at kunne indgå i de faglige og sociale fællesskaber der er på uddannelsen. Det har dog også den bagside, at hendes medstuderende og undervisere derfor ikke forstår, hvordan hun egentlig går rundt og har det.

Foto: Philip Davali

9.5 BETYDNING FOR STUDIEGANG

Jævnfør ovenstående afsnit er der 60,3% af respondenterne (afsnit 9.1, tabel 48), der sjældent eller aldrig deltager i de sociale arrangementer på deres uddannelsessteder, og flere interviewdeltagere fremhæver negative oplevelser af den sociale tilgængelighed. I nærværende afsnit vil vi derfor uddybe, hvordan interviewdeltagerne oplever, at den sociale tilgængelighed har indflydelse på deres studieliv. Interviewdeltager 15 siger:

"Jeg kunne ikke forestille mig, at jeg kunne klare mig igennem en uddannelse, hvis ikke jeg havde noget socialt samvær med folkene fra min klasse, hvis vi ikke lavede noget sammen, hvis vi ikke var venner i en eller anden grad. Så kan man bare sidde og være tilskuer i en klasse uden rigtig at snakke med folk."

Her fremhæver interviewdeltager 15, at det sociale fællesskab også er vigtigt for ens uddannelsesforløb. Interviewdeltager 1 fremhæver faktisk problemer med det sociale liv på studiet som en af årsagerne til, at hun overvejer at droppe ud. Det er ikke alle interviewdeltagere, der har overskud eller lyst til at indgå i sociale fællesskaber på deres studie, men flere fremhæver betydningen af at kunne følges med de samme mennesker gennem længere tid eller betydningen af det sociale i forhold til dannelse af læsegrupper (se afsnit 8.3). Det sociale har således i nogle tilfælde en direkte indvirkning på den faglige tilgængelighed, ligesom det i nogle tilfælde har en indvirkning på den enkelte studerendes fællesskabsfølelse og motivation.

9.6 DELKONKLUSION

Af ovenstående afsnit fremgår det, at de studerende med funktionsnedsættelser oplever, at det kræver meget overskud at indgå i de sociale fællesskaber, men at de samtidig oplever de sociale fællesskaber som meget betydningsfulde for deres studiegang.

Dog fremgår det, at 60,3% af respondenterne sjældent eller aldrig deltager i de sociale arrangementer. Af dem tilkendegiver 47,8%, at de grundet deres funktionsnedsættelse ikke har overskud til at indgå i de sociale arrangementer. Mange af interviewdeltagerne fremhæver, at de bruger så meget energi på at klare de faglige dele af studiet, at der ikke er overskud til at indgå i de sociale fællesskaber. Derfor bliver de fraprioriteret. Dog er der også flere, der peger på, at de sociale arrangementer er meget ensformige, hvilket kan gøre det svært at være med i det sociale fællesskab, hvis man grundet sin funktionsnedsættelse ikke oplever at kunne deltage i en bestemt type af arrangementer.

Nogle af interviewdeltagerne søger i stedet fællesskabet med andre studerende med funktionsnedsættelser, da de oplever det som et fællesskab for erfaringsudveksling og et sted, hvor man kan møde andre folk med lignende problemer. Det kan give en følelse af, at man ikke er alene.

Ved studiestart var der flere der deltog i de sociale arrangementer. Her er det hver femte, der ikke deltog i nogle af sociale arrangementer. Af de som deltog, oplevede 35,3% af respondenterne, i lav grad eller slet ikke at de sociale arrangementer var tilrettelagt således, at de med deres funktionsnedsættelser kunne deltage.

Konkluderende peger ovenstående resultater på, at de studerende med funktionsnedsættelser oplever udfordring med at kunne indgå i de sociale fællesskaber på deres uddannelse. Det kan skyldes mange ting, men to gennemgående faktorer må fremhæves. For nogle af de studerende med funktionsnedsættelser handler det om, at de grundet deres funktionsnedsættelse bruger så meget tid og energi på at studere, at de ikke har energi til at deltage i de sociale aktiviteter. For andre handler det om, at de ikke oplever, at de sociale arrangementer er tilrettelagt på en måde hvorpå, at de med deres funktionsnedsættelse kan indgå.

Fysisk tilgængelighed

Det følgende afsnit vil behandle de fysiske rammer på uddannelsesstederne, og hvordan disse rammer påvirker tilgængeligheden og skaber barrierer for studerende med funktionsnedsættelser. Den fysiske tilgængelighed varierer meget på uddannelsesstederne, ligesom at uddannelsesstedets tilgængelighed opleves forskelligt afhængig af funktionsnedsættelse. Formålet med nærværende afsnit er ikke at give en dybdegående analyse af hvert enkelt uddannelsessted, men snarere at kortlægge nogle overordnede aspekter af den fysiske tilgængelighed. Følgende vil derfor omhandle adgang, plads til hjælpemidler i undervisningslokaler og studiefaciliteter. Det er aspekter, som har været gennemgående blandt interviewdeltagerne uagtet uddannelsessted eller funktionsnedsættelse. I spørgeskemaundersøgelsen er det kun de respondenter, som har angivet at have en fysisk funktionsnedsættelse, som er blevet bedt om at vurdere den fysiske tilgængelighed af deres uddannelsessted. Det kvantitative materiale i følgende afsnit dækker således kun studerende der har i hvert fald én fysisk funktionsnedsættelse.

Afsnit 10.4 og 10.5 vedrørende den fysiske tilgængelighed for alle studerende inkluderer dog også interviewmateriale fra studerende med psykiske og/eller kognitive funktionsnedsættelser.

10.1 OVERORDNET OPLEVELSE AF TILGÆNGELIGHEDEN

HVORDAN VIL DU VURDERE DEN OVERORDNEDE TILGÆNGELIGHED PÅ DIT UDDANNELSESSTED I FORHOLD TIL DEN FUNKTIONSNEDSÆTTELSE SOM DU HAR?	
Meget god	20%
God	29,3
Hverken god eller dårlig	21,4%
Dårlig	11,7%
Meget dårlig	3,1%
Ikke relevant	14,5%

Tabel 52 Antal respondenter: 290

I spørgeskemaundersøgelsen er respondenterne blevet bedt om at vurdere den overordnede tilgængelighed på deres uddannelsessted i forhold til den funktionsnedsættelse som vedkommende har. Svarfordeling fremgår af tabel 52. Heraf fremgår det, at 49,3% vurderer tilgængeligheden som god eller meget god, mens 14,8% af respondenterne vurderer tilgængeligheden som dårlig eller meget dårlig. Det generelle billede er således, at mange studerende oplever god fysisk tilgængelighed. Et lignende billede fremgår af tabel 53, hvor 65,1% af respondenterne har aldrig oplevet at gå glip af fagligt indhold grundet den fysiske tilgængelighed. 34,9% har i et eller andet omfang oplevet at gå glip af fagligt indhold grundet manglende eller mangelfuld fysisk tilgængelighed, hvoraf 8,4% oplever det ofte.

HAR DU OPLEVET AT GÅ GLIP AF FAGLIGT INDHOLD PÅ GRUND AF MANGLENDE ELLER MANGELFULD FYSISK TILGÆNGELIGHED I UDDANNELSESSTEDETS LOKALER?	
Ja, meget ofte	3,5%
Ja ofte	4,9%
En gang imellem	13,7%
En sjælden gang	12,7%
Aldrig	65,1%

Tabel 53 Antal respondenter: 284

Det er umiddelbart et positivt billede, som tegner sig i spørgeskemaundersøgelsens resultater. Dog er det vigtigt, at det sikres at alle studerende med funktionsnedsættelser oplever deres uddannelsessted som fysisk tilgængeligt, da de fysiske rammer kan have rigtig stor indflydelse på ens studiegang. I det følgende vil vi fremhæve fysiske rammer, som interviewdeltagerne oplever som barrierer i deres studieliv.

10.2 ADGANG

Et aspekt af den fysiske tilgængelighed, som fylder for flere interviewdeltagere med fysiske funktionsnedsættelser, er elevatorer. Alle interviewdeltagerne er tilknyttet uddannelsessteder, som har flere planer, og derfor er elevatorer en nødvendighed for at sikre, at studerende med eksempelvis gangbesvær kan tilgå undervisningen. Alle uddannelsesstederne har elevatorer, men alligevel oplever enkelte interviewdeltagere problemer med elevatorerne. En af dem er interviewdeltager 10. Hun har en lammelse i det ene ben, og derfor er elevatoren en nødvendighed. Derfor er det en stor barriere for interviewdeltageren, når elevatoren er ude af drift. "Jeg tager hjem igen når den ikke virker. Og det er jo rigtig ærgerligt, for vi mister en masse undervisning," fortæller hun.

Interviewdeltager 10s udsagn er her et eksempel på, hvornår de fysiske rammer kan være en barriere for at den studerende med funktionsnedsættelse kan gennemføre en uddannelse på lige fod med sine medstuderende.

Et andet problem, som interviewdeltager 10 fremhæver i forhold til den fysiske tilgængelighed, er antallet af handicapparkeringer. Hun fortæller,

"Altså kommunen har tildelt tre pladser og vi er 7-8 stykker. Og vi må ikke køre ind i gården, for det er jo kun til undervisere og sådan nogle ting. Altså det er sådan, at vi ligger og slås om de få parkeringspladser. [...] Når jeg kommer om morgen, jamen så går man og håber på en parkeringsplads. Hvis der ikke er det, jamen så må du køre rundt i området og håbe på, at du finder en. Hvis der ikke er nogen, og du har ledt, så kan du enten vælge at holde ulovligt eller ja, køre hjem."

Interviewdeltager 10 er altså en af dem, der flere gange oplever problemer med den fysiske tilgængelighed. I hendes tilfælde betyder det, at hun nogle gange ikke har adgang til undervisningen og dermed det samme faglige udbytte som hendes medstuderende.

10.3 PLADS TIL HJÆLPEMIDLER I LOKALERNE

I spørgeskemaet er respondenterne blevet bedt om at vurdere pladsen til hjælpemidler i henholdsvis undervisnings- og faglokaler, samt muligheden for at benytte hjælpemidlerne. Hjælpemidlerne er tildelt de studerende for at øge den faglige tilgængelighed og muligheden for at tage en uddannelse på lige fod med deres medstuderende. Derfor må pladsen til og muligheden for at benytte hjælpemidler i lokalerne også være afgørende for at sikre dette.

HVOR TILFREDS ER DU MED PLADSEN TIL DIN HJÆLPEMIDLER I FAGLOKALERNE PÅ DIT UDDANNELSESSTED?	
Meget tilfreds	17,4%
Tilfreds	30,2%
Hverken tilfreds eller utilfreds	16,3%
Utilfreds	24,4%
Meget Utilfreds	11,6%

Tabel 54 Antal respondenter: 86

HVOR TILFREDS ER DU MED PLADSEN TIL DIN HJÆLPEMIDLER I DE ALMINDELIGE UNDERVISNINGSLOKALER?	
Meget tilfreds	17%
Tilfreds	36%
Hverken tilfreds eller utilfreds	19%
Utilfreds	16%
Meget Utilfreds	12%

Tabel 55 Antal respondenter: 100

Af ovenstående tabeller fremgår det, at 28 % af respondenterne er utilfredse eller meget utilfredse med pladsen til deres hjælpemidler i undervisningslokalerne (tabel 54). 36% er utilfredse eller meget utilfreds med pladsen til deres hjælpemidler i faglokalerne (tabel 55). En stor gruppe af respondenterne er dog også tilfredse eller meget tilfredse med pladsen til hjælpemidler. Det gør sig gældende for henholdsvis 53% og 47,7% af respondenterne.

HVOR TILFREDS ER DU MED MULIGHEDERNE FOR AT BENYTTE HJÆLPEMIDLER F.EKS. TELESLYNGE, SÆRLIGE MØBLER M.V. I DE ALMINDELIGE UNDERVISNINGSLOKALER?	
Meget tilfreds	11,4%
Tilfreds	23,9%
Hverken tilfreds eller utilfreds	27,3%
Utilfreds	20,5%
Meget Utilfreds	17%

Tabel 56

Antal respondenter: 88

Derudover fremgår det af tabel 56, at 37,5% af respondenter er utilfredse eller meget utilfredse med muligheden for at benytte deres hjælpemidler i undervisningslokalerne. Der er således en diskrepans mellem antallet af respondenter, som er utilfredse med pladsen til hjælpemidlerne i undervisningslokalerne (28%), og antallet af respondenter, der ikke i tilfredsstillende grad oplever mulighed for at bruge hjælpemidlerne i undervisningslokalerne (37,5%). Der må her siges at være en barriere, da et hjælpemiddel ikke hjælper den studerende meget, hvis vedkommende ikke har mulighed for at benytte sig heraf.

Det er et stort problem for de studerende, som ikke har plads til deres hjælpemidler i lokalerne, da de som nævnt er af afgørende karakter for den faglige tilgængelighed. En af dem, som oplever problemer med at kunne benytte sig af hjælpemidler i undervisningen, er interviewdeltager 10. Hun fortæller:

“Der er ikke taget hensyn. Det er mere, at du må tilpasse dig selv. Af en eller anden årsag, så som jeg sagde, kan du ikke have de hjælpemidler med, som du har behov for. Hvis du har brug for et hæve-sænkebord eller et eller andet i forhold til, at du sidder i kørestol, så må du tilpasse dig de borde, der er. Hvis du sidder dårligt, er det bare ærgerligt, fordi vi har ikke andre muligheder.”

Hun oplever ikke, at der bliver taget hensyn til de hjælpemidler, hun eller andre studerende med funktionsnedsættelser har brug for i undervisningen. I stedet betyder det i hendes tilfælde, at hun går glip af undervisning, fordi det ikke er altid muligt for hende at tilgå det pågældende undervisningslokale

eller medbringe de fornødne hjælpemidler. Hun har affundet sig med, at det er sådan det er, men fortæller at det har en negativ indvirkning på hendes studieoplevelse.

Lignende problemer kan opstå, hvis man skifter lokale og skal fragt hjælpemidler fra lokale til lokale. Interviewdeltager 9 fortæller eksempelvis, *“Hvis man skal have tavlekamera med, så skal man slæbe på det, og det er rigtig stort. Så det kan være lidt svært, at have særlig meget hjælp oppe på studiet. Fordi man er så mange steder.”*

Interviewdeltager 12 har også oplevet problemer med at anvende hjælpemidler i faglokalerne.

Det er heldigvis et problem, som han i fællesskab med sine undervisere har fundet en løsning på. Til gengæld oplever han problemer i eksamenssituationer. Grundet sin diabetes, har interviewdeltager 12 behov for at måle sit blodsukker. Det gøres automatisk via en device som sender målinger til hans mobiltelefon hvert femte minut, men han må ikke have sin mobiltelefon med til eksamen. Han har prøvet at søge dispensation til at måtte have sin telefon med til eksamen, eventuelt hvis en anden observerede den, men har fået afslag. Han udviser forståelse for, at der er regler for, hvad der kan lade sig gøre og hvad man kan bede en eksamensvagt om, men han oplever at det påvirker hans mulighed for at præstere til en eksamen. Han fortæller,

“Det betyder, at hvis jeg har en eksamen og er stresset, så er der nogle hormonelle forskydninger i blodet som gør at ens blodsukker svinger meget. Og det svingende blodsukker kan betyde, at du præsterer dårligere under en eksamen, du kan for eksempel blive diffus eller besvime. Og det er man jo bange for under en eksamen og så går tankerne på det i stedet for. Det tager fokus fra eksamen. Så det er mit problem.”

Interviewdeltager 12 oplever således, at den manglende mulighed for at benytte hjælpemidler under eksamen har stor betydning for hans mulighed for at præstere i det omfang, han ved at han kan.

10.4 FYSISK TILGÆNGELIGHED FOR ALLE STUDERENDE MED FUNKTIONSNEDSÆTTELSE

Ovenstående afsnit behandler de barrierer, interviewdeltagere og respondenter med fysiske funktionsnedsættelser oplever i forhold til den fysiske tilgængelighed. Ved at se på hvordan støj kan påvirke den fysiske tilgængelighed, fremhæves det, at studerende med psykiske funktionsnedsættelser også kan opleve fysisk utilgængelighed på studiestedet. Det er der ikke taget højde for, i spørgeskemaundersøgelsen, hvilket må ses som en faldgrube i den kvantitative behandling

af den fysiske tilgængelighed. Interviewperson 11 fortæller, at der med til autisme kan følge sanseforstyrrelser og han er derfor stærkt lydfølsom. Han beskriver, at det til tider kan være en udfordring i undervisningen, fordi der er meget støj. Interviewdeltager 8 beskriver på samme vis, hvordan akustikken på uddannelsesstedet er en udfordring grundet hans dysleksi. Han siger, *“En ting er at man ikke kan stave, men hvis man ikke kan høre fulde ord med alle bogstaver, der kan godt være noget en gang imellem.”* Interviewdeltager 9 beskriver, hvordan hun kan have svært ved at koncentrere sig i undervisningen, fordi hun oplever, at der kan være meget larm, når folk sidder og arbejder. Der går også ud over hendes sociale samvær med de medstuderende i pauserne, da hun grundet sin funktionsnedsættelse har brug for ro. I stedet trækker hun sig tilbage på toilettet, *“Toilettet er sådan det bedste sted, fordi der er ro. Fordi hvis man går ud med de andre, så arbejder hovedet stadig, fordi man snakker med folk.”*

Interviewdeltager 7 beskriver, hvordan larmen også kan være et problem når man skal lave gruppearbejde.

10.4.1 Studiefaciliteter

Studiefaciliteterne på uddannelsesstederne såsom læsepladser og rum til gruppearbejde er et aspekt af den fysiske tilgængelighed, som er tilbagevendende blandt interviewdeltagerne. Der er en udbredt utilfredshed med de studiefaciliteter, som udbydes, og enkelte interviewdeltagere oplever ikke at have studiefaciliteter til rådighed grundet ombygning eller lignende.

Utilfredsheden med studiefaciliteterne omhandler i høj grad manglen på faciliteter, der er egnede til gruppearbejde. Interviewdeltager 7 er en af dem, der udtrykker utilfredshed herved:

“Der er ikke lokaler nok til studiegrupperarbejde. Det er et kæmpe problem. Der er ikke plads til, at man kan lave gruppearbejde. Altså når du har en uddannelse, hvor alt er baseret på gruppearbejde, så er du nødt til at have ordentlige forhold, for at grupperne kan lave det gruppearbejde, som vi er nødt til at lave. Altså jeg synes faktisk, at det er lidt uhørt.”

Videre fortæller hun, at de ofte må sidde i kantine og lave gruppearbejde, på trods af at der er meget støj. Flere interviewdeltagere har samme oplevelse: at der er mangel på plads til gruppearbejde, og de steder man må søge hen, er eksempelvis kantine, som ikke er egnede til studiemæssige forhold. Som interviewdeltager 7 beskriver det, *“Der er ekstremt meget larm, fordi hele det her kæmpe lokale [red. kantine] er beregnet til 1000 forskellige ting. Det er virkelig et problem.”* For som hun siger, *“Det går ud over koncentrationsevnen. [...] Og det gør også, at vi nogle gange sidder der nærmest den dobbelte tid fordi, ‘Øh, hvad siger du? Ej jeg kan ikke lige høre dig.’* Det er især de interviewdeltagere som grundet deres funktionsnedsættelse er sensitive overfor støj, der oplever problemer med at arbejde sådanne steder. Af interviewdeltager 7s udsagn fremgår det, at det ikke er et problem, der

nødvendigvis relaterer sig til det at have en funktionsnedsættelse, men er en udfordring der helt generelt relaterer sig til det at være studerende. Gode, tilgængelige studiefaciliteter er en vigtig del af et godt fysisk studiemiljø, som er med til at understøtte et godt fagligt studiemiljø. Derfor er det en vigtig ting for alle studerende, at der tilbydes et fysisk studiemiljø, der understøtter den måde det faglige arbejde foregår på.

10.5 DELKONKLUSION

Ovenstående afsnit tegner et billede af, at de studerende med fysiske funktionsnedsættelser generelt oplever den fysiske tilgængelighed som god. 49,3% vurderer tilgængeligheden som god eller meget god. 65,1% af respondenterne har aldrig oplevet at gå glip af fagligt indhold grundet den fysiske tilgængelighed. 34,9% har i et eller andet omfang oplevet at gå glip af fagligt indhold grundet manglende eller mangelfuld fysisk tilgængelighed, hvoraf 8,4% oplever det ofte. At hver tredje i et eller omfang har oplevet manglende fysisk tilgængelighed er en udfordring, der må fremhæves som noget, der skal arbejdes videre med, da det kan have en meget direkte indflydelse på deres adgang til at få det samme faglige udbytte som deres medstuderende.

Ovenstående afsnit viser desuden, at den fysiske tilgængelighed ikke kun rammer studerende med fysiske funktionsnedsættelser og ikke kun handler om elevatorer der er ude af drift. Det handler også om muligheden for at bruge sine hjælpemidler i undervisningslokalerne, men også om det fysiske studiemiljø generelt. Det handler således også om lys og støj og påvirker studerende med alle typer af funktionsnedsættelser. Interviewdeltagerne fremhæver især, at de oplever problemer med studiefaciliteter eksempelvis mindre arbejdsrum uden alt for meget støj. De studerende giver udtryk for at problemer med støj ikke kun er problemer der relaterer sig til deres funktionsnedsættelse. At have en funktionsnedsættelse kan forværre ens lydfølsomhed, men der kan være svært for alle i en gruppe uagtet om man har en funktionsnedsættelse eller ej, at koncentrere sig om gruppearbejde, hvis der er meget støj, der hvor man arbejder.

Det generelle billede viser, at mange studerende oplever god fysisk tilgængelighed. Dog er der nogle studerende, der oplever problemer med den fysiske tilgængelighed og det kan have stor betydning for deres faglige udbytte. Derudover indikerer ovenstående afsnit, at måden man arbejder med fysisk tilgængelighed for studerende med funktionsnedsættelser på bør omhandle det fysiske studiemiljø generelt og også tage hensyn til studerende med alle typer af funktionsnedsættelser.

edDERNE

KTIV
FACTORY

Sammenhængen af
Unga Med Handicap

Foto: Philip Davali

Konklusion

Formålet med nærværende rapport har været at undersøge vilkår for studerende med funktionsnedsættelser på mellemlange og lange videregående uddannelser i Danmark. Med udgangspunkt i spørgeskemaundersøgelsen resultater og interviewdeltagernes fortællinger har vi derfor undersøgt, hvordan de studerende med funktionsnedsættelser oplever det at være studerende. Ved at kigge på den faglige, sociale og fysiske tilgængelighed, samt tilgængeligheden af støttemuligheder, undersøger nærværende rapport, hvordan de studerende oplever de forskellige tilgængelighedsformer og hvilken betydning, det har for deres studieoplevelse. Derudover undersøger rapporten hvad tilgængelighedsformerne betyder for studerende med funktionsnedsættelsers mulighed for at tage en uddannelse.

Overordnet set kan det konkluderes, at studerende med funktionsnedsættelser på mellemlange og lange videregående uddannelser i Danmark oplever barrierer i forhold til at være studerende, i forhold til at få samme faglige udbytte som deres medstuderende og i forhold til at gennemføre en uddannelse på lige fod med studerende uden funktionsnedsættelser.

Af undersøgelsen fremgår det, at frafaldsprocenten blandt studerende med funktionsnedsættelser er højere end blandt studerende uden. 48% af spørgeskemaundersøgelsens respondenter er droppet ud af mindst en uddannelse. For studerende uden funktionsnedsættelser gælder det for cirka 30% af de studerende.

63,9% af spørgeskemaundersøgelsen respondenter oplever, at deres funktionsnedsættelser er en hindring for, at de kan opnå samme faglige udbytte som deres medstuderende. De studerende oplever, at på grund af deres funktionsnedsættelse skal knokle meget hårdt for at klare et studie og for at vise, at de, på trods af de udfordringer deres funktionsnedsættelse medfører, kan præstere. For at uddybe dette, vil vi her nedenfor fremhæve nogle af de resultater fra undersøgelsen, som viser hvordan studerende med funktionsnedsættelser oplever tilgængeligheden af deres studie og hvilke barrierer, de møder:

- 32,6% af respondenterne tilkendegiver, at de på grund af deres funktionsnedsættelse har været nødt til at vælge en anden uddannelse, end den de ønskede mest. Her fremhæves især uddannelsens form eksempelvis undervisningsformer, mængden af undervisning og muligheden for at følge det samme hold over en længere periode.
- 51,3% af respondenterne på de lange videregående uddannelser er forsinkede i forhold til den normerede gennemførelsestid. Det gælder for 27,7% af respondenterne på de mellemlange videregående uddannelser. Mange af de studerende oplever muligheden for at kunne studere på nedsat tid som afgørende for deres mulighed for at kunne gennemføre et studie, men flere oplever også at blive forsinkede, fordi de ikke får den fornødne hjælp til at kunne studere med deres funktionsnedsættelse.
- 41,4% af respondenter tilkendegiver, at de i meget høj grad eller høj grad oplever, at en større forståelse ville kunne afhjælpe nogle af de problemer, de oplever i relationer til deres funktionsnedsættelser. Samtidig fremgår det, at kun 24,9% af respondenterne i meget høj grad eller

høj grad har orienteret om deres funktionsnedsættelse. Det tyder på, at de studerende oplever udfordringer ved at skulle orientere om deres funktionsnedsættelse. Her fremhæves i særdeleshed frygten for stigmatisering.

- Den specialpædagogiske støtte har stor betydning for studerende med funktionsnedsættelsers mulighed for at kunne gennemføre en uddannelse på lige fod med andre. De studerende er tilfredse med den støtte, de modtager, men de oplever at det er svært at få adgang til støttemulighederne eller vejledning herom. 41,6% af respondenterne modtager specialpædagogisk støtte eller anden studierelateret hjælp og af dem tilkendegiver 66,6%, at støtten i høj eller meget høj grad har betydning for deres evne til at gennemføre en uddannelse på lige fod med andre. Det kan således konkluderes at den specialpædagogiske støtte har stor betydning for den studerendes mulighed for at gennemføre et studie. Alligevel tilkendegiver 60,4% af respondenterne, at de mangler støttemuligheder. En årsag som må fremhæves hertil er manglende vejledning om støttemuligheder. 49,2% af respondenterne tilkendegiver at de ikke modtaget vejledning om støttemuligheder.
- Den økonomiske støtte opleves også som meget betydningsfuld for muligheden for at kunne gennemføre et studie på lige fod med andre. Af de respondenter som modtager økonomisk støtte, tilkendegiver 92% at støtten i meget høj grad eller høj grad har betydning for, at de kan gennemføre deres studie på lige fod med andre. Dog er det kun 29,8% af respondenterne, der modtager handicaptillæg til SU, mens 46,6% tilkendegiver at mangle økonomisk hjælp
- 71,7% af respondenterne på de mellemlange videregående uddannelser tilkendegiver at de i meget høj eller høj grad oplever, at de med de rette tilpasninger kan udføre et arbejde på lige fod med en praktikant uden en funktionsnedsættelse. Dog oplever de barrierer i form af mangelfuld vejledning om muligheden for støttemuligheder i praktikken, samt i hvor høj grad deres praktiksted imødekommer deres behov for hjælpemidler og støtte. 35,7% oplever i mindre grad eller slet ikke, at deres praktiksted imødekommer deres behov for hjælpemidler eller støtte.
- De studerende oplever, at de sociale fællesskaber er meget betydningsfulde for deres studiegang, men de oplever samtidig også barrierer for at kunne indgå i de sociale fællesskaber. 60,3% af respondenterne sjældent eller aldrig deltager i de sociale arrangementer. Af dem tilkendegiver 47,8%, at de grundet deres funktionsnedsættelse ikke har overskud til at indgå i de sociale arrangementer. Mange af det studerende bruger så meget energi på at klare de faglige dele af studiet, at der ikke er overskud til at indgå i de sociale fællesskaber. Derfor bliver de fraprioriteret. Derudover er der flere, der peger på, at de sociale arrangementer er meget ensformige.
- De studerende oplever overordnet set den fysiske tilgængelighed som god. 49,3% vurderer tilgængeligheden som god eller meget god. Dog peger ovenstående resultater på, at den fysiske tilgængelighed har stor betydning for de studerende mulighed for at få adgang til samme faglige udbytte som deres medstuderende. Derudover peger resultaterne på, at den fysiske tilgængelighed påvirker studerende med alle typer af funktionsnedsættelser, og at der derfor er behov for at man arbejder med det fysiske studiemiljø generelt, når man arbejder med den fysiske tilgængelighed for studerende med funktionsnedsættelser.

Ovenstående er kun et udvalgt indblik i resultaterne vedrørende vilkårene for studerende med funktionsnedsættelser på de mellemlange og lange videregående uddannelser i Danmark. På baggrund af ovenstående kan det dog konkluderes, at den fysiske, faglige og sociale tilgængelighed, samt tilgængeligheden af støttemuligheder, alle påvirker hinanden og tilsammen påvirker de studerende med funktionsnedsættelsers mulighed for at gennemføre en uddannelse på lige fod med andre. Derudover kan det på baggrund af rapporten konkluderes, at der stadig både er faglige, sociale og fysiske barrierer for, at studerende med funktionsnedsættelser kan gennemføre en uddannelse på lige fod med andre.

Litteratur

Amilon, A., Bojsen, L. B., Østergaard, S. V., & Rasmussen, A. H. (2017). Personer med handicap - Hverdagsliv og levevilkår 2016. Tilgængelig på:

https://pure.sfi.dk/ws/files/1045522/personer_med_handicap_pdfa.pdf

Danmarks Evalueringsinstitut (2018). Studievalg og frafald på de videregående uddannelser. Tilgængelig på:

<https://www.eva.dk/sites/eva/files/2018-11/Studievalg%20og%20frafald%20p%C3%A5%20de%20videreg%C3%A5ende%20uddannelser.pdf>

Danske Handicaporganisationer. (2017). Studerende med handicap mistrives og kvitter studiet. Tilgængelig på:

<https://www.handicap.dk/nyheder/nyhedsarkiv/studerende-med-handicap-mistrives-og-kvitter-studiet/>

Danske Handicaporganisationer. SU handicaptillæg på videregående uddannelser. Tilgængelig på:

<https://handicap.dk/su-handicaptillaeg-paa-videregaaende-uddannelser>

Danske Studerendes Fællesråd (2008) Vi er jo ikke en del af universitetets bevidsthed - en undersøgelse af barrierer for studerende med handicap på lande videregående uddannelser

Det Centrale Handicapråd (2008). De Forenede Nationer, Konventionen om rettigheder for personer med handicap.

Tilgængelig på:

<https://handicapraad.kk.dk/sites/handicapraad.kk.dk/files/uploaded-files/FNs%20Handicapkonvention.pdf>

Folketingstidene C (2010) Folketingsbeslutning om fremme, beskyttelse og overvågning af gennemførelsen af FN's konvention om rettigheder for personer med handicap. Tilgængelig på:

https://www.ft.dk/RI/pdf/samling/20101/afslutningsforslag/B15/20101_B15_som_vedtaget.pdf

Forenede Nationer (1994) FNs standardregler om lige muligheder for handicappede.

Institut for Menneskerettigheder (2019). Handicap Status 2019. Tilgængelig på:

https://menneskeret.dk/sites/menneskeret.dk/files/media/dokumenter/udgivelser/status/2019/imr_status_handicap_web.pdf

Larsen, M. R., & Høgelund, J. (2014). Handicap, uddannelse og beskæftigelse. Tilgængelig på:

https://pure.sfi.dk/ws/files/201634/1426_Handicap_uddannelse_og_beskaeftigelse.pdf

Olesen, T. (2017, 2017-08-17) Efter fremdriftsreformen: Studerende med handicap dropper ud/Interviewer: A. Fjeldberg. Tilgængelig på:

<https://uniavisen.dk/efter-fremdriftsreformen-studerende-med-handicap-dropper-ud/>

Sammenslutning af Unge Med Handicap (2013) Hvordan kan uddannelsesinstitutioner inkludere studerende med handicap? - Et inspirationskatalog til videregående uddannelsesinstitutioner. Tilgængelig på:

http://sumh.dk/wp-content/uploads/2014/11/Inspirationskatalog_endelig1.pdf

Styrelsen for Institution og Uddannelsesstøtte (n.d). Handicaptillæg. Tilgængelig på:

<http://www.su.dk/su/saerlig-stoette-til-foraeldre-handicappede-mv/handicaptillaeg/>

Styrelsen for Institution og Uddannelsesstøtte (n.d). SU - du er forsinket f.eks. sygdom. Tilgængelig på:

<https://www.su.dk/su/om-su-til-videregaaende-uddannelser-universitet-journalist-laerer-mv/du-er-forsinket-feks-sygdom/>

JDERNES

PERSPEKTIV
UDDANNELSESPOLITISK TÆNKETANK

PERSPEKTIV
UDDANNELSESPOLITISK TÆNKETANK

Foto: Philip Davali

Bilag

BILAG 1: GENNEMFØRELSE OG RENSNING AF SPØRGESKEMAUNDERSØGELSEN

Gennemførelse af spørgeskemaundersøgelse

Der findes ingen tilgængelig oversigt over den beskrevne population. I stedet er spørgeskemaundersøgelsen blevet distribueret elektronisk gennem organisationerne i projektnetværkets og dels gennem lokale SPS- og studievejledere. Det har således været af afgørende karakter for spørgeskemaundersøgelsen, at projektnetværket har været behjælpelige med udbredelsen heraf. Dog giver dette nogle faldgruber i forhold til sammensætningen af respondentgruppen. Først og fremmest har vi med en sådan distribution ingen garanti for, at spørgeskemaundersøgelsen er nået alle i den beskrevne population. Ydermere har projektnetværket på forskellig vis og i forskellig grad gjort opmærksom på spørgeskemaundersøgelsen, hvorfor nogle uddannelsessteder og uddannelsesretninger er overrepræsenteret i forhold til andre.

Rensning af data

Som allerede nævnt er spørgeskemaundersøgelsen udarbejdet og distribueret i samarbejde med Sammenslutningen af Unge med Handicap (SUMH). SUMH har haft et andet formål med spørgeskemaundersøgelsen, og derfor henvender spørgeskemaundersøgelsen sig til unge med funktionsnedsættelser generelt, hvad end vedkommende er under uddannelse eller ej.

Da populationen for nærværende undersøgelse er defineret som studerende på mellemlange og lange videregående uddannelser i Danmark, der selv vurderer at have en funktionsnedsættelse, er datasættet rensset for alle respondenter, som falder uden for denne definition. Respondentgruppen i nærværende undersøgelse dækker således kun respondenter, som har tilkendegivet at være indskrevet på en lang eller mellemlang videregående uddannelse, og som har tilkendegivet at have et selvoplevet eller diagnosticeret funktionsnedsættelse. Dette efterlader nærværende undersøgelse med en respondentgruppe på 870 respondenter.

BILAG 2: RESPONDENTGRUPPENS DEMOGRAFI

HVILKET UDDANNELSESSTED GÅR DU PÅ? - MELLEMLANGE VIDEREGÅENDE UDDANNELSER		
Københavns Professionshøjskole	130	24,4%
VIA University College	170	31,9%
University College Lillebælt	49	9,2%
University College Syddanmark	49	9,2%
Professionshøjskolen Absalon	57	10,7%
University College Nordjylland	54	10,1%
Danmarks Medie- og Journalisthøjskole	2	0,4%
Maskinemesterskolen København	1	0,2%
Danmarks Tekniske Universitet	11	2,1%
Andet	10	1,9%

Antal respondenter: 533

HVILKET UDDANNELSESSTED GÅR DU PÅ? - LANGE VIDEREGÅENDE UDDANNELSER		
Aalborg Universitet	32	9,5%
Aarhus Universitet	67	19,9%
Copenhagen Business School	2	0,6%
Danmarks Tekniske Universitet	65	19,3%
IT-Universitetet	2	0,6%
Københavns Universitet	79	23,4%
Roskilde Universitet	31	9,2%
Syddansk Universitet	37	11%
Det Kongelige Danske Kunstakademis Skole for Arkitektur, Design og Konservering	18	5,3%
Det Jyske Kunstakademi	1	0,3%
VIA University College Horsens	2	0,3%
Arktiketskolen Århus	1	0,6%

Antal respondenter: 337

ALDER		
Til og med 20	11	1,3%
21-25	392	45,1%
26-30	287	33%
31-35	97	11,1%
36-40	33	3,8%
41-45	26	3%
46-50	15	1,7%
51-55	7	0,8%
56-60	2	0,2%

Antal respondenter: 870

I HVILKEN REGION BOR DU?		
Region Hovedstaden	321	35,9%
Region Sjælland	79	9,1%
Region Nordjylland	86	9,9%
Region Midt	256	29,4%
Region Syddanmark	137	15,7%

Antal respondenter: 870

ANGIV KØN		
Kvinde	716	82,3%
Mand	142	16,3%
Andet	4	0,5%
Ønsker ikke at oplyse	8	0,9%

Antal respondenter: 870

BILAG 3: OVERSIGT OVER INTERVIEWDELTAĞERE

Hér fremgár en liste over de interviewdeltagere, som har deltaget i undersøgelsen. For at anonymisere interviewdeltagerne, fremgár det kun om de studerer på en mellemlang eller lang videregående uddannelse. Funktionsnedsættelserne fremgár, som interviewdeltagerne har benævnt og beskrevet dem. De følgevirkning som de oplever fremgár ikke.

Interviewdeltager 1 studerer på en lang videregående uddannelse. Hun har kroniske smerter i benet grundet en nervesygdom, asperger syndrom, angst og PTSD

Interviewdeltager 2 studerer på en lang videregående uddannelse. Han har asperger syndrom og paranoid skizofreni

Interviewdeltager 3 studerer på en mellemlang videregående uddannelse. Hun har dysleksi

Interviewdeltager 4 studerer på en lang videregående uddannelse. Han har cerebral parese og en hjerneskade.

Interviewdeltager 5 studerer på en mellemlang videregående uddannelse. Hun har gigt, kronisk træthed og fibromyalgi.

Interviewdeltager 6 læser på en lang videregående uddannelse. Hun har skizofreni.

Interviewdeltager 7 læser på en mellemlang videregående uddannelse. Hun har bipolar lidelse.

Interviewdeltager 8 læser på en lang videregående uddannelse. Hun har depression og dysleksi

Interviewdeltager 9 læser på en lange videregående uddannelse. Hun har haft flere hjernerystelser og følger deraf, herunder kognitive vanskeligheder og synsbesvær.

Interviewdeltager 10 læser på en mellemlang videregående uddannelse. Hun har en lammelse i det ene ben og en lungesygdom.

Interviewdeltager 11 læser på en lang videregående uddannelse. Han har en autismespektrum forstyrrelse.

Interviewdeltager 12 læser på en lang videregående uddannelse. Han har type 1 diabetes.

Interviewdeltager 13 læser på en lang videregående uddannelse. Han har tourettes, en autismespektrum forstyrrelse og ADHD.

Interviewdeltager 14 læser på en lang videregående uddannelse. Han har emotionel ustabil personlighedsforstyrrelse, angst og depression.

Interviewdeltager 15 læser på en mellemlang videregående uddannelse. Han har bipolar affektiv lidelse

Interviewdeltager 16 læser på en lang videregående uddannelse. Hun har asperger syndrom og ADHD

Interviewdeltager 17 læser på en mellemlang videregående uddannelse. Hun har ADHD og en hjertesygdom.

BILAG 4: BEHANDLING AF INTERVIEWS

Interviewene er efter dataindsamlingsprocessen transskriberet og kodet. Interviewene er fuldt transskriberede med udgangspunkt i en fælles transskriberingsnøgle. I rapporten har vi dog valgt, at citere interviewdeltagerne for det, de får sagt og har derfor frasorteret meningsforstyrrende elementer som eksempelvis gentagelser af ord eller fyldlyde som "øh". I nogle tilfælde har vi i brugen af citater redigeret elementer ud, eksempelvis sætninger der er en gentagelse af samme pointe eller ved fyldsætninger. Ligeledes har vi af hensyn til interviewdeltagerens anonymitet redigeret elementer ud, som vi vurderer kan afsløre interviewdeltagerens identitet. Alle redigeringer er markeret med [...].

Interviewene er kodet med udgangspunkt i en kodebog, som er udviklet på baggrund af de temaer, som har været gennemgående i alle eller flere interviews. Derfor bygger kodebogen blandt andet på interviewguidens tematikker.

